

Onsdagen den 17 mars

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

§ 2 Herr talmannen meddelade att herr *Johansson* i Norrköping enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 15--22 mars.

Herr *Johansson* i Norrköping beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgörömalen.

§ 3 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner
nr 27 till konsstitutionsutskottet,
nr 28 till skatteutskottet,
nr 31 och 38 till utbildningsutskottet,
nr 48 till civilutskottet,
nr 49 till socialutskottet samt
nr 110 till försvarsutskottet.

§ 4 Föredrogs och hänvisades
motionerna nr 1226--1228 till socialförsäkringsutskottet,
motionerna nr 1229--1233 till socialutskottet och
motionen nr 1234 till utrikesutskottet.

§ 5 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 76.

§ 6 Ersättning ur dödsbo för viss vård

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 1 i anledning av motion om ersättning ur dödsbo för viss vård.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Jag har tillsammans med herr Svanström avgivit ett särskilt yttrande vid behandlingen i lagutskottet av frågan om ersättning ur dödsbo för viss vård. Det är en fråga som har behandlats tidigare i riksdagen och som framför allt berör en grupp av kvinnor, de s. k. hemmadöttrarna, dvs. ogifta kvinnor som vårdat föräldrar och anhöriga och som vid dessas bortgång kan ställas inför ekonomiska svårigheter och även andra svårigheter när det gäller arbete och rehabilitering.

De här kvinnorna bor ofta på landsbygden och tillhör de tysta i landet, men de gör goda arbetsinsatser och avlastar samhället stora kostnader genom den vård som de ger åt gamla människor. De är en grupp som blir allt fåtaligare, men det gör inte vårt ansvar för dem mindre. Vi engagerar oss så mycket och med all rätt för minoriteter av olika slag, kanske i synnerhet utomlands. Vi måste givetvis också

Onsdagen den
17 mars 1971

Ersättning ur dödsbo för viss vård

engagera oss för de minoriteter som vi har i vårt eget samhälle.

Det kan också vara andra kategorier av människor som vid anhörigas och närståendes dödsfall ställs inför svårigheter. Det kan vara husföreståndarinnor till exempel. Det är många tragedier som döljer sig bakom de här människorna och deras situation.

Första lagutskottet sade 1969 att man fann herr Börjessons i Falköping motion synnerligen behjärtansvärd, men man menade att problemet inte kunde lösas lagstiftningsvägen. Detsamma säger lagutskottet i det här föreliggande betänkandet. Herr Svanström och jag är av samma uppfattning i vårt yttrande. Att man inte kan lösa det lagstiftningsvägen beror framför allt på att förhållandena kan vara så olika i olika fall, att det försvårar en enhetlig lösning, och även på den omständigheten att en lagstiftning inte kan helt eliminera möjligheterna till tvist i sådana här fall.

Det finns vissa möjligheter till hjälp – och det säger utskottet också i sitt betänkande – framför allt genom kommunerna där man kan vända sig till socialnämnderna för rådgivning över huvud taget. Även genom den sociala hemhjälpen har möjligheterna till ersättning ökat. För en del människor finns naturligtvis även möjligheter till förtidspensionering enligt fjolårets riksdagsbeslut. Man kan också ställa förväntningar på att KSA-utredningen skall se till att dessa människor får en trygghet.

Det är naturligtvis också nödvändigt med upplysning och information om angelägenheten av att varje individ skyddar sig själv genom anställningsavtal, och det torde inte heller vara uteslutet att man genom åtgärder på det ena eller andra rättsområdet förbättrar dessa människors rättsliga situation.

I varje fall måste frågan uppmärksammas och hållas levande. I kommuner och samhälle måste vi se vårt ansvar för denna grupp av människor, därför att den är mycket illa ställd och på ett mycket påtagligt sätt behöver samhällets stöd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag finner anledning att något kommentera och understryka vad utskottet har sagt i denna fråga. Det är, såsom fru Jonäng säger, alltfjämt inte direkt ovanligt att hushållerskor, husföreståndarinnor, hemmadöttrar och andra personer i liknande ställning arbetar med hemvårdande uppgifter i t. ex. en ensamstående mans hem utan att det föreligger något tjänsteavtal, som reglerar löneförmånerna. De har mat och husrum och kanske fickpengar, men förmånerna är i övrigt helt oreglerade.

Vid dödsfall kan man tycka att det vore rimligt att sådana grupper fick kompensation för sina arbetsinsatser genom att i särskild ordning få del av boets behållning, om det nu finns några tillgångar. Herr Börjessons i Falköping motion tar sikte just på detta problem med yrkande om ändring av ärvdabalken i syfte att på något sätt komma de här människorna till hjälp. Det är ett synnerligen behjärtansvärt yrkande, såsom första utskottet tidigare formulerat saken i samband med att den här frågan tagits upp i motioner 1964, 1966 och 1969. Lagutskottet i år

betonar uttryckligen det stora värdet både för samhället och för den enskilde som den här åsyftade gruppen vårdgivares insatser innebär.

Men, herr talman, redan svårigheterna att avgränsa och beskriva den grupp det här gäller i enkla och samtidigt pregnant och därför juridiskt acceptabla termer gör det omöjligt att genom civilrättslig lagstiftning tillgodose de spörsmål som nu åter aktualiserats. Redan att söka mäta problemets storlek har just på grund av definitionssvårigheterna visat sig vara besvärligt.

Riksdagen har tidigare pekat på att de huvudsakliga vägarna att ge stöd och rimlig uppmärksamhet åt de kategorier hemarbetande det nu rör sig om är av socialpolitisk eller av arbetsmarknadspolitisk karaktär. Man bör bl. a. främja tillkomsten av arbetsavtal. Jag vill, herr talman, därvidlag särskilt peka på det cirkulär som utfärdades 1963 och som alltså borde kunna spela en viss roll då det gäller att få till stånd arbetsavtal. Jag tycker att detta cirkulär skulle på något lämpligt sätt bringas i erinran. Jag ber att få hänvisa till utskottets betänkande, där cirkuläret är återgivet i dess helhet mitt på s. 4.

Som fru Jonäng nämnde har den s. k. uppsökande verksamheten genom socialnämnderna enligt senare ändring i socialhjälpslagen kommit till, och den kan möjligen också spela en roll liknande den som det här cirkuläret avses spela. Statsbidraget till kommunernas kostnader för hemhjälp är en ytterligare åtgärd av viss betydelse i sammanhanget. Bidraget avser ju att underlätta för kommunerna att lämna ersättning åt vårdare av gammal eller handikappad anförvant.

Också andra lagutskottet har 1966, 1967, 1968 och 1970 behandlat motioner om särskilt stöd till de s. k. hemmadöttrarna men utan att vilja negligera problemet nödgats avvisa tanken på en särbehandling i socialpolitiskt avseende av denna grupp.

Lagutskottet konstaterar i sitt betänkande att den kategori som motionären avser inte utgör "någon enhetlig eller klart avgränsbar grupp. Det kan vara vuxna barn som bott kvar hemma eller kvinnor som trätt i husmors ställe och under äktenskapsliknande former handhaft skötsel av hemmet. Förhållandena kan också inom varje sådan grupp vara helt olikartade, bl. a. med avseende på arbetsinsatsens omfattning, ersättning, arbetsgivarens och arbetstagarens ekonomi, de personliga relationerna mellan dessa samt beträffande arbetstagarens rätt till kvarlätenskap efter den avlidne."

Genom en ändring av ärvdabalken, om den vägen vore framkomlig, löser man för övrigt inte annat än delvis det problem vi nu talar om, nämligen endast de fall där relationen mellan vårdaren och den vårdade bryts till följd av dödsfall och det finns tillgångar i boet. Ett definitivt avklippande av en sådan kanske långvarig och personligt präglad relation kan dock ske på många andra sätt, kanske främst genom att den vårdade måste beredas långtidsvård men naturligtvis också av en rad andra orsaker.

Problemen är för övrigt ofta inte bara av ekonomisk natur. De åtgärder som påkallas kan gälla arbetsanskaffning, medicinsk vård och behandling, arbetsvård eller annan form av rehabilitering, personlig rådgivning eller allmänt kurativa insatser. Lösningen av dessa ofta

Onsdagen den
17 mars 1971

*Ersättning ur döds-
bo för viss vård*

trängande hjälpbehov kan således sökas på olika vägar. Därvid synes i enlighet med vad riksdagen i andra sammanhang uttalat i första hand böra prövas de möjligheter som arbetsmarknadspolitiken erbjuder.

Slutligen vill jag, herr talman, liksom utskottet hänvisa till KSA-utredningen. Fru Jonäng sade att det finns en *förhoppning* om att KSA-utredningen skulle kunna bidra till att lösa den här gruppens trygghetsproblem vid arbetslöshet. Vi har i utskottet fått den upplysningen att KSA-utredningen har ett direkt uppdrag härvidlag, så man kan kanske inte bara knyta en förhoppning till den utredningen. Sedan är ju nästa steg att ett förslag kan komma att läggas fram av denna utredning. Hur det därefter kan bli med beslut i enlighet med ett sådant förslag är också en annan fråga.

Jag yrkar bifall till utskottets enhälliga betänkande.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Det är inte min avsikt att förlänga debatten nämnvärt, men jag tycker att det finns anledning för mig som motionär att ändå ta till orda.

Utskottet är välvilligt i sin skrivning, vilket jag tacksamt noterar, men utskottet har tydligen missförstått min motion. Här är inte fråga om att jag kräver något socialt stöd till ifrågavarande kategori människor, utan vad jag vill är att det skall finnas möjligheter för dem som har haft vårdnaden av sina föräldrar eller andra anförvanter att göra sina ersättningsanspråk gällande, att de skall ha stöd i ärvdabalken för att kunna få sin rätt tillgodosedd. Tyvärr är det på det sättet att om vederbörande skall erhålla någon ersättning skall han eller hon kunna styrka att det föreligger ett regelrätt avtal eller att vederbörande tagit anställning i den tron att ersättning skall utgå. Det skall med andra ord finnas stöd i avtal eller dylikt för ersättningsanspråken.

Erfarenheter av möjligheterna att driva ärendet till process ger vid handen att utgången är synnerligen oviss och det hela psykiskt påfrestande. Därför avstår många från att göra sina anspråk gällande. De betraktar ersättningarna som nådegåvor från arvingarnas sida.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja vitsorda att det många gånger är så att dödsbodelägarna kommer överens -- det är inte alla dödsbon som inte värdesätter anförvanternas arbete, utan man kommer överens om att den som haft vårdnaden av den avlidne före hans bortgång skall ha ersättning. Bouppteckningen inlämnas därpå till rätten, och vad händer? Jo, då säger vederbörande tingsnotarie, som granskat bouppteckningen: Detta kan vi inte gå med på, ty det föreligger inget avtal. Följaktligen blir dödsboet tvingat betala arvskatt på vårdnadsersättningen. Sedan kan det hända att den som tar emot dessa pengar blir skyldig att betala inkomstskatt.

Herr talman! Jag förstår att det inte tjänar något till att yrka bifall till motionen, men jag vill dock ha anfört att min begäran endast är en hemställan om ett tillägg i ärvdabalken som gör det möjligt att i dödsbon där det finns pengar och medel skall den som haft hand om den avlidne före dennes bortgång få möjlighet att göra sin rätt gällande med stöd av ärvdabalkens bestämmelser. Jag har den uppfattningen att det borde

finnas möjligheter att i ärvdabalken införa en dylik bestämmelse. ”Har familjemedlem, hushållerska eller annan den avlidne närstående person under en tid av minst ett år utfört arbete för den avlidnes räkning utan att ha erhållit skäligen ersättning för sitt arbete må vederbörande av boets behållning innan skifte företagits erhålla skäligen ersättning för utfört arbete.” Hade man en sådan bestämmelse skulle många tragedier undvikas.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 7 Viss ändring i jordabalken

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 2 i anledning av motion om viss ändring i jordabalken.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Detta ärende stod ju på kammarens föredragningslista redan förra veckan. Jag har alltså haft tid på mig att fundera om jag över huvud taget skulle säga något, men jag tycker att jag som yrkesman måste ta till orda i denna fråga, när nu utskottet haft så litet förståelse för motionen.

Gränsbestämningsregler finns för närvarande i jorddelningslagen. De står uppdelade i regler som gäller i laga ordning bestämda gränser och i icke laga ordning bestämda gränser. När vi gjorde om bestämmelserna för fastighetsbildning vid förra årets vårriksdag, vilka träder i kraft den 1 januari 1972 samtidigt med jordabalken, förklarades att i fastighetsbildningslagen endast skulle finnas de processuella reglerna, medan de materiella reglerna om hur man bestämmer gränser av olika slag skulle stå i jordabalken. Jag går inte in på förhistorien i detalj. Den är så utförligt redovisad i betänkandet att jag inte behöver göra det.

Slutresultatet av det hela blev emellertid att fastighetsbildningslagen följde de uppgjorda spelreglerna och tog in de processuella reglerna. Jordabalken däremot ser nu ut så att i 1 kap. 3 § står det om de i laga ordning bestämda gränserna och i 4 § om de icke i laga ordning bestämda gränserna men med ett mycket viktigt undantag. De hundratusentals avsöndringar som grundar sig på överlåtelser före 1928 är hänförliga till promulgationslagens 17 §. Motiveringen till att man har gjort så är att man för jordabalken hade vissa redaktionella principer som gick ut på att i balken bara skall regleras sådana förhållanden som kan förekomma nu och till promulgationslagen skulle hänföras sådant som gäller äldre förhållanden.

Men hur är det egentligen med det? I 1 kap. 3 §, som handlar om de i laga ordning bestämda gränserna, skall man behandla de gränser som är bestämda enligt regler som fanns på 1600-talet med häradssyn, enligt 1700-talets storskiftesförfattningar och 1800-talets författningar om enskifte och laga skifte – regler som är tillämpliga på idel äldre

förhållanden.

I 1 kap. 4 § första stycket föreskrivs angående de icke i laga ordning bestämda gränserna att där gäller de rå och rör eller andra märken som av ålder anses utmärka gränsen. Det är hämtat och komprimerat ur nu gällande 1734 års lag, jordabalken 12:3, där det står: "— — — gälle de rå och rör, som av ålder varit — — —. Finnas ej rå och rör; have då gamle gårdesgårdar, berg, och forne stenrosen, diken, häckar, eller annat märke vitsord, där de av ålder för laga skillnad hållne blivt."

Dessa kärnfriska regler har alltså komprimerats, men när skall de då användas? Såvitt jag förstår kommer de endast till användning för gränser för enstaka hemman och byar som inte i senare tid har varit föremål för någon gränsbestämning. Sådana gränser kan inte uppkomma efter jordabalkens ikraftträdande, men här reglerar man alltså hur de skall bestämmas. Man har gått ifrån den redaktionella principen.

Det finns ett enda fall där man kan reglera sådant som skett efter jordabalkens ikraftträdande. Det gäller det som står i andra stycket, och det är närmast skrattretande så som det nu har blivit rumphugget i den senaste departementsbehandlingen. Stycket handlar om gränser för fastighet som tillkommit genom expropriation eller motsvarande. Sådän gräns tillkommer numera under avstyckningsliknande former men är formellt sett inte att räkna till i laga ordning bestämda. Trots mångårig praktik har jag aldrig träffat på bestämmande av sådan gräns, och jag vill ifrågasätta om det någonsin har förekommit. Det kanske är för mycket att säga det, men det torde vara mycket sällsynt. Däremot har jag någon gång träffat på äldre expropriationer, tillkomna på liknande sätt som avsöndringar. De skall bestämmas enligt jordabalken, men avsöndringar, alltså det överväldigande flertalet av dessa gränser av den typen, är hänfödda till promulgationslagen.

Bestämmelserna i promulgationslagens 17 §, som behandlar avsöndringarnas gränser, är identiska med det materiella innehållet i det andra stycket om expropriationsgränserna, men av missriktad redaktionell klåfingrighet har de inte fått stå kvar i 1 kap. utan har förts över till promulgationslagen, trots att lagberedningen och det första departementsförslaget hade tagit med dem i själva balken.

Jordabalken är ett fint lagverk, utarbetat av våra på detta område mest framstående jurister. Dit räknar jag också några av de departementsjurister som hållit på med arbetet. Trots all den sakkunskap som ligger till grund för jordabalken blev den i alla fall bättre på de tio år som man höll på med att granska det andra förslaget av år 1960, och mycket av förbättringen kom till genom de remissvar som olika myndigheter avgav — folk som visste hur det gick till i livets och fastigheternas olika skiften.

Den här stympningen av 1 kap. 4 § har däremot skett utan medverkan från någon remissinstans, åtminstone inte någon som är redovisad. Det är då uppseendeväckande och föga generöst handlat av utskottet att inte remittera motionen till några sakkunniga instanser. Jag är övertygad om att de hade gett mig rätt. Jag har talat både med lagkloka domare och med rättslärdade vetenskapare, och de håller före att jordabalken i det här avseendet är olämpligt disponerad.

Herr talman! Jag håller före att den redaktionella principen om

gammalt och nytt inte strikt har följts vid utformningen av jordabalken. Dessutom är principen som sådan ytterst betänklig. Så länge som jordabalken finns – och lät oss säga att den skall leva ett par hundra år, som den gamla jordabalken gjorde – skall man alltså tillämpa materiella regler i promulgationslagen jämsides med materiella regler i själva balken. Det är opraktiskt om inte annat. Men om man nu kan advocera att den lösning som skett beträffande de bestämmelser, som jag påtalat i min motion, följer den här sakrosankta redaktionsprincipen, anser jag att sådana principer skall överges då de leder till olämpliga och opraktiska resultat och när detta blir påpekat i motioner.

Herr talman! Jag ber att få betyga kammaren – och justitiedepartementet också, för den delen – att min aktion i det här ärendet enbart har tillkommit för att göra jordabalken ännu bättre än den är. Självfallet tänker jag inte i det uppkomna läget, mot ett helt oförstående lagutskott, yrka bifall till motionen. Jag har alltså, herr talman, inget yrkande.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Helt oförstående är väl ändå inte utskottet. Vi har låtit göra en mycket utförlig föredragning rörande motionen och har sedan också i betänkandet givit en utförlig redovisning av motionsyrkandets närmare innebörd ur olika synpunkter och dess tidigare handläggning.

Det rör sig ju, som kammarens ledamöter lätt kan övertyga sig om, om det i och för sig inte oviktiga spørsmålet huruvida vissa bestämmelser skall vara placerade i jordabalken eller om de skall finnas i dess promulgationslag – ett lagstiftningskomplex som antogs förra året och träder i kraft först den 1 januari 1972. Den i motionen upptagna frågan prövades redan under riksdagsbehandlingen av detta komplex.

En omredigering eller omplacering av bestämmelserna skulle kunna ha en viss betydelse för lagtillämpningen, det inser säkert även utskottet. Men tillämparna av denna lagstiftning är oftast ytterst kvalificerade specialister, och därtill utges och har redan utgivits lagkommentarer med framstående experter som författare. Vi har alldeles nyss lyssnat till en sådan framstående expert på den här lagstiftningen. Vad som står i promulgationslagen blir därför säkert lika uppmärksammat vid lagtillämpningen som vad som står i jordabalken.

I utskottet dryftade vi ingående en remiss av motionen till lämpliga instanser, men sade oss att en remiss av ett ändringsyrkande rörande en lagstiftning, när det har den här karaktären och lagstiftningen ännu inte har trätt i kraft, knappast kunde anses behövlig eller lämplig. Det är ju inte fråga om en *sak*ändring i lagstiftningen utan om en redaktionell ändring.

Detta är, herr talman, våra motiv för att avstyrka motionen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! När man som motiv för ett avstyrkande anför att lagen inte trätt i kraft än, vill jag säga att det aldrig skulle falla mig in att försöka göra en sådan här ändring i en lag som har trätt i kraft. Men vi har ju ett år på oss att göra denna lilla ändring. Det är inte fråga om att

ändra ett enda ord. Det är fråga om att flytta en paragraf från promulgationslagen och ge den en större tyngd genom att föra in den i balken. Jag tycker verkligen att man skall försöka rätta till ett misstag som har begåtts under utredningen i slutomgången. Att lagen inte trätt i kraft anser jag alltså inte vara något skäl alls.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Översyn av bouppteckningsplikten

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 3 i anledning av motion om översyn av bouppteckningsplikten.

I motionen nr 56 av herr Börjesson i Falköping hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn av bouppteckningsplikten i syfte att få till stånd en förenkling och uppmjukning av densamma i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde att motionen nr 56 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Svanström (c), Lidgard (m) och Winberg (m) samt fru Jonäng (c), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen nr 56 skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande viss uppmjukning av bouppteckningsplikten i enlighet med vad reservanterna anförde.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! I anslutning till behandlingen av lagutskottets betänkande nr 3 vill jag i korthet anföra några synpunkter.

Utskottsmajoriteten har inte funnit skäl att bifalla motionen 56, syftande till att riksdagen skulle ge till känna önskvärdheten av en översyn av bouppteckningsplikten i syfte att få till stånd en förenkling och uppmjukning av bouppteckningsskyldigheten i sådana fall där den avlidnes tillgångar är så ringa att icke boets tillgångar täcker dess skulder.

Enligt ärvdabalkens bestämmelser skall bouppteckning efter avliden alltid upprättas och inges till rätten. I många fall synes inte några bärande skäl tala för att man skall upprätta bouppteckning. Jag avser då närmast de fall där den avlidne är medellös eller i det närmaste medellös och utan kända arvingar eller då det gäller ett avlidet barn som icke efterlämnat några tillgångar och vars föräldrar är i livet. I sådana och liknande fall borde bouppteckningen kunna ersättas med en skriftlig anmälan till rätten, som i sin tur får avgöra huruvida en fullständig bouppteckning är nödvändig. Blanketten med uppgifter kunde undertecknas under edlig förpliktelse av någon till den bortgångne närstående, som är väl förtrogen med vad som efterlämnats. Likaså skulle man kunna tänka sig att denna skriftliga förbindelse, som skall inlämnas till rätten, skulle undertecknas av en eller två personer.

Genom ett dylikt förfarande skulle man bespara dödsboet extra

kostnader och bespara tingsrätten arbete och därmed även kostnader.

Utskottsmajoriteten anser liksom första lagutskottet, när detta tidigare behandlat likalydande motioner, att några särskilda omständigheter ej kan förebringas som kan giva skäl till en ändring av bouppteckningsplikten. Man gör gällande att ifrågavarande bouppteckningar i allmänhet fordrar föga omfattande utredningar och ofta kunde avfattas jämlikt förefintliga blankettformulär och det kunde antagas att det ifrågasatta förfarandet i många fall ej skulle medföra någon egentlig förenkling. Så säger lagutskottet.

Detta resonemang är inte helt med sanningen överensstämmande. Det är nog så riktigt att det finns tryckta blanketter att tillgå som hjälp vid upprättandet av bouppteckningar, men det är kanske inte det väsentliga i sammanhanget. Det är ju så att två gode män skall uppteckna boets tillgångar och skulder, och dödsbodelägarna skall kallas, vilket ofta sker i rekommenderade försändelser. Det här förfarandet skall tillämpas oavsett om den avlidne är medellös eller ej, om boets tillgångar räcker till för täckandet av dess skulder. Det bör i sådana fall, när den avlidne är medellös eller när t. ex. ett barn avlider och egentligen inte efterlämnar några tillgångar, kunna räcka med att man till rätten inkommer med en anmälan, och denna anmälan kan ske på ett enkelt formulär under edlig förpliktelse.

Man skulle därmed kunna bespara rätten mycket arbete. Den behöver inte göra några egentliga utredningar om ett sådant här förfarande skulle tillämpas. Givetvis fick rätten förlita sig på att de uppgifter, som är lämnade under edlig förpliktelse, överensstämmer med verkliga förhållandet. Det får rätten även göra när det gäller uppgifter i inlämnade bouppteckningar.

Nu är det på det sättet att inregistrering av en bouppteckning många gånger kräver lika mycket arbete oavsett om dödsboets tillgångar är av den storleksordning att arvsskatt utgår eller ej. Jag tror – och detta har jag fått styrkt genom samtal som jag haft med tjänstemän på tingsrätterna – att för tingsrätterna skulle det vara en besparing av arbete, om ett sådant här förfarande kunde få tillämpas.

Med kännedom om den stora arbetsbelastning som utmärker våra tingsrätter anser jag det angeläget att åtgärder vidtas i syfte att minska arbetsbördan där, och ett led i detta syfte är ett förenklat bouppteckningsförfarande i sådana här fall där dödsboets tillgångar är ringa. Våra tingsrätter har betydligt viktigare uppgifter än att granska bouppteckningar som inte ger det allmänna några som helst inkomster. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen av herr Svanström m. fl.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Visst skall man försöka att åstadkomma så många förenklingar som är möjligt, visst skall man söka begränsa byråkrati och pappersexercis så mycket det går och visst är det sant att allmänheten felaktigt ofta uppfattar bouppteckning som ett förfarande enbart för att skapa underlag för arvsbeskattningen.

Men den fråga vi nu behandlar är ju av ganska ömtålig natur, ibland av

Nr 44

Onsdagen den
17 mars 1971

Översyn av bouppteckningsplikten

Onsdagen den
17 mars 1971

*Översyn av bo-
upptecknings-
plikten*

direkt allvarlig natur. Nog finns det nämligen gott om exempel på att komplicerade arvstvister kan uppstå långt efter ett dödsfall, där den avlidne är ett barn i späd ålder eller en person som uppfattas såsom medellös – just sådana fall som användes av motionären för att exemplifiera att bouppteckningsplikten i vissa fall skulle kunna förenklas eller uppmjukas.

Nya omständigheter, herr talman, kan ju tillkomma; omständigheter av ekonomisk innebörd kan uppenbaras några eller många år efter dödsfallet, och dessa kan få en mycket stor betydelse. Vägledande för utskottsmajoriteten har faktiskt varit vad lagberedningen uttalade i sitt redan 1932 avgivna förslag. Jag skall be att få citera något ur vad beredningen anförde på nu relevanta punkt:

”Hos oss torde också vid åtskilliga underrätter den praxis tillämpas, att fordran på bouppteckning eftergives, när enligt tillgängliga uppgifter tillgångarna äro så obetydliga, att de ej förslå till annat än gäldande av begravningskostnaderna och andra utgifter i anledning av dödsfallet. Huruvida denna praxis kan anses överensstämma med lagens mening, får anses tvivelaktigt.”

Jag ber att här få avbryta citatet ett ögonblick. Det upplystes nämligen i utskottet på tal om denna praxis att denna allttjämt tillämpas. Redan enligt lagberedningens uttalande kunde det dock diskuteras om man skall medge en sådan praxis i fortsättningen. Detta förklarade man alltså redan 1932.

Lagberedningen fortsätter: ”Enligt lagberedningens åsikt hör det till god ordning att, också när varken gäld eller tillgångar finnas genom bouppteckning fastslås, vilka som äro dödsbodelägare, samt att övriga uppgifter lämnas, vilka skola förekomma i bouppteckningen. Ny gäld liksom nya tillgångar kunna nämligen sedermera yppa sig, och då är det till gagn, att redan i samband med dödsfallet dessa uppgifter blivit fastslagna. I många hithörande fall är en bouppteckningsförrättning av nöden till vinnande av klarhet angående den verkliga ställningen. En regel, som avsåge befrielse från bouppteckningsplikt, då boet kunde anses vara ringa, synes även ur den synpunkten betänkelig, att ovisshet om bouppteckningspliktens förhandenvaro stundom kunde uppkomma.”

Ärvdabalksakkunniga gick 1954 liksom senare departementschefen och riksdagen på samma linje som lagberedningen.

Det kan alltså långt efter ett dödsfall uppkomma för arvsfrågorna mycket viktiga men vid dödsfallet okända förhållanden, där bedömningen försvåras, om bouppteckning saknas. Och hur lätt kommer inte skvaller och förtal i gång om att någon sökt i eget intresse undanhålla fakta i ett fall då regelrätt bouppteckning av någon anledning inte har förekommit.

Framstötter har gjorts i denna fråga i motioner 1961, 1963, 1966 och 1967, men de har alla avisats med hänvisning till lagberedningens och ärvdabalksakkunnigas synpunkter.

År 1961 framhöll första lagutskottet att bouppteckningar, där en uppmjukning av bouppteckningsplikten kunde vara tänkbar, i allmänhet fordrar föga omfattande utredningar och ofta kunde avfattas med hjälp av blankettformulär.

I sitt utlåtande 1963, som bifölls av riksdagen, framhöll första lagutskottet till stöd för ett bibehållande av den obligatoriska bouppteckningsplikten bl. a. att det kunde antagas att det av motionärerna ifrågasatta förfarandet i många fall ej skulle medföra någon egentlig förenkling. Den utredning som i allt fall måste göras för att domstolen skall kunna bedöma, huruvida bouppteckning skall upprättas eller ej, kunde nämligen enligt utskottet förutsättas få sådan omfattning, att den ej skulle väsentligen skilja sig från den utredning som för närvarande verkställs, då fråga är om avliden som saknar tillgångar.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Det är riktigt att nya omständigheter kan uppkomma som gör att bouppteckning måste upprättas, men det kan bli nödvändigt att upprätta en tilläggsbouppteckning även i de fall då vanlig bouppteckning har förrättats, om nämligen nya omständigheter tillkommer. En bouppteckning utesluter alltså inte att en tilläggsbouppteckning kan behöva upprättas senare.

Utskottets talesman herr Wiklund i Stockholm gjorde gällande att tingsrätterna tillämpar en viss praxis i sådana fall, att möjligheter ges till befrielse från skyldighet att upprätta bouppteckning, om den avlidnes tillgångar är ringa. Men då vill jag säga att man är inne på någon form av godtycklighet. Jag har själv inte, med de erfarenheter jag har, kunnat konstatera att denna praxis har trängt ut över hela landet. Jag har varit med om att behöva upprätta bouppteckning efter ett avlidet barn som inte var äldre än två månader, trots att vederbörande inte hade några som helst tillgångar. Jag skulle kunna ge många exempel på att tingsrätter anmodat dödsbon att inkomma med bouppteckningar efter avlidna medellösa barn. Nog tycker man att tingsrätterna har andra och väsentligare uppgifter än att sitta och granska sådana bouppteckningar.

Jag vill hänvisa till vad ärvdabalksakkunniga uttalat i sitt år 1954 avgivna förslag till ärvdabalk. De säger där att det hade visat sig svårt att få till stånd bouppteckning när den avlidne vore en medellös, på ålderdomshem avliden person eller då eljest den avlidne varken efterlämnat nämnvärda tillgångar eller annan skuld till hemkommunen för åtnjuten socialvård. I dylika fall hade bouppteckningen praktiskt sett inte någon uppgift att fylla. I sådana fall, menar jag, skall rätten ha möjligheten att medge befrielse. Anmälan kan göras på ett mycket enkelt formulär under edlig förpliktelse att uppgifterna är riktiga.

Jag vill också hänvisa till att Föreningen Sveriges häradshövdingar har sagt att man beträffande avlidna, som icke efterlämnat några tillgångar eller allenast obetydliga tillgångar och skulder, ofta skulle kunna - utan att beaktansvärda olägenheter bleve följden - ersätta det fullständiga bouppteckningsförfarandet med åtgärder av enklare art.

Som motionär får jag säga att jag har starka skäl för min begäran att Kungl. Maj:t skall medge en viss uppmjukning av bouppteckningsplikten i enlighet med vad jag tidigare sagt här och i min motion. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Utrikesförvalt-
ningen*

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svanström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Falköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Falköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 211
Nej — 105
Avstår ... 7

§ 9 Föredrogs lagutskottets betänkande nr 4 i anledning av motion om utvidgning av lönegarantin vid konkurs i vissa fall.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Utgifterna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1971/72 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

*Punkten 1
Utrikesförvaltningen*

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! I motionen 668 begärs en förstärkning av basorganisationen för den svenska delegationen vid de internationella nedrustningsförhandlingarna. Konkret går yrkandet ut på att man inom UD bör avdela mer personal för att handlägga nedrustningsfrågorna.

Vid den byrå inom UD:s politiska avdelning som behandlar nedrustningsfrågorna finns det i dag inte en enda tjänsteman som sysslar med dessa frågor på heltid.

Formellt har utskottet avstyrkt motionen, men skrivningen är så välvillig att vi motionärer ändå känner oss ganska nöjda. Utskottet vill inte ge en uttrycklig anvisning utan nöjer sig med att säga att en omfördelning av UD:s personalresurser i enlighet med motionens yrkande

kan bli aktuell i framtiden. Vidare hänvisas till den översyn av utrikesförvaltningens verksamhet – UD 70 – som nu granskas av departementets ledning.

I UD 70 sägs att departementet bör få kraftigt ökade resurser för planering, beredning och beslut. Man pekar speciellt på behovet av ”mera omfattande, oftast tidskrävande och fortlöpande, studier och utredningar, som är ett nödvändigt led i beredningen av ställningstaganden och aktioner på det utrikes- och säkerhetspolitiska området. Tjänstemän måste avdelas för att helt ägna sig åt verksamheten.”

UD 70 går vidare och exemplifierar med ämnesområden. I första hand nämner man då studier och utredningar föranledda av Sveriges deltagande i nedrustningsarbetet.

När utskottet uttryckligen hänvisar till UD 70 innebär det alltså i sak ett stöd för motionens yrkande.

Vi hade ett ganska utförligt meningsutbyte kring dessa frågor i andra kammaren den 11 november i fjol, och därför behövs det i dag inte någon längre argumentation. Det som då sades gäller fortfarande.

Det är bara en liten detalj i utskottets skrivning som kräver ett påpekande. I motionen sägs att basorganisationen vid UD i dag är svagare än tidigare. Utskottet däremot menar att det skett en viss förstärkning. Båda påståendena är faktiskt riktiga – det beror nämligen på vilken tidpunkt man jämför med.

För några år sedan hade man vid UD en högt kvalificerad tjänsteman som på heltid ägnade sig åt nedrustningsfrågorna. Någon sådan heltidstjänst finns inte i dag. Därför talar motionen om en försvagning. Utskottet däremot jämför situationen i dag med hur den var för ett år sedan och konstaterar att en viss förstärkning har skett.

Herr talman! Som avslutning bara en liten reflexion. Vårt lands deltagande i det internationella nedrustningsarbetet är en väsentlig del av vår säkerhetspolitik.

Jag vill inte i det här sammanhanget ställa den strikta sparsamheten – när det gäller att ge nedrustningsdelegationen bättre utredningsresurser – i kontrast mot de miljarder vi anslår till militära förberedelser. Men visst måste vi erkänna att våra prioriteringar på den här punkten kan ifrågasättas?

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Svenska Institutet

Kungl. Maj:t hade (punkt D 1, s. 51–55) föreslagit riksdagen att till Svenska institutet för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 7 417 000 kronor.

I motionen nr 821 av herrar Rimås och Löfgren hade föreslagits att

Nr 44

Onsdagen den
17 mars 1971

*Svenska
Institutet*

riksdagen skulle hemställa hos Kungl. Maj:t att frågan om utrikesdepartementets övertagande av Svenska institutets utlandskontor utreddes samt att i avvaktan härpå giltighetstiden för de nuvarande provisoriska bestämmelserna för verksamheten m. m. i det svenska kulturhuset i Paris förlängdes tills vidare och anslagen till Svenska institutets kontor i Paris och Institut Tessin utgick med i stort sett samma belopp och fördelades mellan utrikesdepartementet och utbildningsdepartementet på samma sätt som under budgetåret 1970/71.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. skulle avslå motionen nr 821 i vad avsåg utredning av frågan om utrikesdepartementets övertagande av Svenska institutets utlandskontor och förlängning av giltighetstiden för de nuvarande provisoriska bestämmelserna för verksamheten m. m. i det svenska kulturhuset i Paris,

2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen nr 821, såvitt nu var i fråga, till Svenska institutet för budgetåret 1971/72 skulle anvisa ett reservationsanslag av 7 417 000 kronor.

Reservation hade avgivits

1. beträffande verksamheten i kulturhuset i Paris av herrar Turesson (m) och Virgin (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen i anledning av motionen nr 821 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om organisationen av verksamheten i kulturhuset i Paris,

2. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen nr 821, såvitt nu var i fråga, till Svenska institutet för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 6 922 000 kronor.

Herr tredje vice talmannen VIRGIN (m):

Herr talman! Det finns många olika sätt att främja kulturutbytet mellan Sverige och utlandet på. Det kan ske genom verksamheten vid våra ambassader, det kan ske genom andra statliga åtgärder, men det kan också ske genom direkta personliga insatser. Jag vill något uppehålla mig vid *en* sådan personlig insats av ovanlig art och omfattning.

I början på 1930-talet reste en ung konsthistoriker, filosofie licentiaten Gunnar W. Lundberg, till Paris och inledde där en verksamhet som skulle bli utomordentligt betydelsefull.

Hans tanke var från början att göra svensk konsthistorisk litteratur tillgänglig i Paris och därigenom underlätta att svensk forskning på detta fält kunde bli infogad i det internationella samarbetet. Lundberg hade redan tidigare samlat ihop ett litet bibliotek, huvudsakligen av referenslitteratur inom konsthistorien, som han ställde till förfogande. Lundberg fick stöd och hjälp, inte minst från dåvarande kronprinsen och från svenske ministern i Paris. Han fick ett rum till förfogande i svenska legationen, och han gick till verket med ungdomlig hänförelse för att utveckla sin institution. Han kallade den Institut Tessin efter 1700-talets store svensk-franske kulturpersonlighet, Carl Gustaf Tessin.

Lokalen i legationen blev snart för trång, och institutet flyttade in i av Lundberg personligen förhyrda rymligare lokaler. Biblioteket utvidgades

undan för undan – det är nu uppe i 30 000 band – och en förnämlig samling av konst, skulptur och möbler, främst svenskt 1700-tal och i huvudsak inköpt av Lundberg personligen, började växa fram. Svensk estetisk produktion fick på så sätt en permanent hemvist i Paris. Institutet blev mer och mer en replipunkt för svenska forskare, museimän och konstnärer, som fick stöd på olika sätt och hjälp att knyta kontakter med franska kolleger.

Verksamheten bekostades under institutets 25 första år av enskilda bidragsgivare, inte minst av Lundberg själv och hans maka.

Som styrelse för institutet fungerade styrelsen för det för detta ändamål bildade svenska Tessinsällskapet.

Statsbidrag började utges först under budgetåret 1957/58. År 1963 skedde en viss omorganisation, och Kungl. Maj:t fastställde nya stadgar för Tessininstitutet och tillsatte därefter själv styrelse. Man kan säga att staten i och med detta övertog äganderätten och ansvaret för institutets samlingar. Lundberg tilldelades fr. o. m. 1964 ett visst arvode.

Avsikten från institutets ledning med 1963 års förändring var att realisera ett gammalt önskemål om att institutet skulle bli en parallell till Rom- och Atheninstitutet, men i det här fallet med specialisering främst på de konstnärliga och konsthistoriska områdena.

Det skulle ta hand om viss undervisning och forskning på universitetsnivå, naturligen i första hand inriktad på de svensk-franska förbindelserna. Det skulle bli, som man sade, "en utlöpare på utländsk botten till de svenska universiteten".

Det skulle därutöver genom sina samlingar få funktionen av ett svenskt konstmuseum i Paris med nära anknytning till Nationalmuseum.

Den tänkta utvidgningen av institutets uppgifter var i tiden sammankopplad med – och blev väl också aktualiserad av – att institutet blivit uppsagt från sina dittillsvarande lokaler och var tvunget att se sig om efter nya.

Lundberg lyckades också genom sina goda förbindelser i Paris få tag i en välbelägen ersättningsbyggnad – Hôtel de Marle – som var till salu under vissa förutsättningar. Institutets styrelse begärde hos Kungl. Maj:t bidrag till inköp och ombyggnad av denna fastighet. Regeringen beslöt dock att staten skulle svara för inköpet och uppdrog åt byggnadsstyrelsen att köpa fastigheten, som enligt beslutet "skulle användas för ändamål som syftade till att främja förbindelserna mellan franskt och svenskt kulturliv, bl. a. för Institut Tessin". Att Tessininstitutet inte ensamt förutsattes få disponera huset berodde på att detta var betydligt större än institutets dittillsvarande lokaler. Kostnaderna för inköp och framför allt för iståndsättande av Hôtel de Marle blev – som ju så ofta är fallet – betydligt högre än vad som från början var beräknat och uppgick slutgiltigt till ungefär 8 miljoner kronor. Eftersom Tessininstitutets tänkta fortsatta verksamhet ju skulle omfatta även forskning och undervisning ansåg sig institutet behöva forskarutrymmen utöver vad som tillgodosetts vid ombyggnaden. För att detta behov skulle kunna tillfredsställas erhöll institutet år 1969 en donation från Wallenbergstiftelsen på 450 000 kronor. Beloppet skulle användas för att ställa i ordning och inreda fyra forskarlägenheter. Kungl. Maj:t bemyndigade

institutet att ta emot donationen.

Det nya huset ansågs, som jag sade, vara för stort för Tessininstitutet ensamt. Kungl. Maj:t föreskrev därför att även Svenska institutet skulle få disponera vissa utrymmen där. Enligt de provisoriska bestämmelser som Kungl. Maj:t utfärdade 1968 och 1970 disponerar Tessininstitutet drygt två tredjedelar av huset och Svenska institutet återstoden.

I statsverkspropositionens bilaga 5 föreslår utrikesministern nu att Hôtel de Marle – eller Svenska kulturhuset som det också kallas i propositionen – skall inordnas i Svenska institutets organisation. I fråga om Tessininstitutet nöjer sig departementschefen med att hänvisa till statsverkspropositionen i vad den avser åttonde huvudtiteln.

Går man så dit, finner man att utbildningsministern föreslår att Tessininstitutets uppgift i fortsättningen skall bli att ha ansvaret för sina konstsamlingar. Vad som i övrigt nu åvilar institutet bör – säger han – i huvudsak ankomma på ledningen för kulturhuset att tillgodose.

Bl. a. bör sålunda – säger han vidare – viss universitetsundervisning kunna äga rum samt svenska forskare genom kulturhusets försorg beredas möjligheter till introduktion i franska forskningsinstitutioner.

Herr talman! Jag måste redovisa stor tveksamhet inför detta. Jag har ett starkt intryck av att man här går fram alldeles för snabbt och alldeles för oövertänkt.

För det första tycker jag inte att man bör behandla en tillgång för svensk kultur och odling, som Tessininstitutet och dess föreståndare varit och är, på ett sådant sätt. Institutet har dock genom uppoffringar av och skicklighet hos enskilda gynnare och medarbetare tillfört svenska staten materiella tillgångar av betydande omfattning och utan tillnärmelsevis motsvarande kostnad för statsverket.

Lägger man därtill de immateriella värden som verksamheten vid Tessininstitutet har skapat för Sverige och svenskarna i kulturens huvudstad så blir balansen ännu större.

För det andra så har Svenska institutet, till uppgift "att främja kultur- och erfarenhetsutbyte mellan Sverige och utlandet samt att genom upplysningsarbete i utlandet sprida kännedom om svenskt samhällsliv".

Någon uppgift att bedriva forskning och utbildning av svenskar utomlands har institutet inte och borde inte heller åläggas, i vart fall inte utan att utredning har verkställts. Någon sådan utredning redovisas inte. Departementschefen har inte ens försökt att ge någon motivering för den föreslagna utökningen av Svenska institutets uppgifter.

För det tredje är mycket som talar för att Tessininstitutet i princip borde betraktas och behandlas på samma sätt som Rom- och Atheninstitutet. Man frågar sig då: Är det avsikten att Svenska institutet skall överta också dessa? Och skall även detta i så fall ske utan föregående utredning?

Om så inte är fallet borde inte heller Tessininstitutet, såsom nu i praktiken sker, få utplånas.

För det fjärde förefaller det mig tveksamt om man kan behandla donationen från Wallenbergsstiftelsen på sätt som nu föreslås. Donationen gjordes till Tessininstitutet, och såvitt jag kan förstå för att möjliggöra dess fortsatta gagnarika och fria verksamhet. Det borde

undersökas om den föreslagna överföringen av donationen är korrekt, inte bara från rättsliga synpunkter – det är väl kanske redan gjort – utan också mot bakgrunden av önskvärdheten av fortsatt enskild offervilja när det gäller ändamål som är eftersträvansvärda även om de allmänna resurserna inte förslår för att tillgodose dem.

Sådana ändamål kommer alltid att finnas – inte minst på det kulturella området.

I avvaktan på utredning och överväganden i de olika avseenden som jag nu har nämnt bör de hittills gällande provisoriska bestämmelserna för kulturhuset i Paris – Hôtel de Marle – tillämpas ytterligare under ett år.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 vid punkten 4.

I detta anförande instämde herrar Rimås (fp), Löfgren (fp), Hernelius (m) och Carlström (fp).

Fru THORSSON (s):

Herr talman! På grundval av vad jag i min egenskap av ordförande i Svenska institutets styrelse känner till om det ärende som berörs i reservationen 1 är jag angelägen om att ge min syn på vad jag anser vara vissa sakliga missförstånd i denna reservation, missförstånd som till dels återkom i det anförande som herr tredje vice talmannen nyss höll.

Jag är emellertid, herr talman, angelägen om att först vitsorda värdet av den hängivna personliga insats för kulturutbytet mellan Frankrike och Sverige som herr tredje vice talmannen nyss redovisade.

Beträffande uppgiften för Svenska kulturhuset i Paris sägs i reservationen att det vid inköpet uppgavs att det skulle utgöra en replipunkt för svenska forskare, universitetsstuderande och konstnärer i Frankrike. Detta må ha varit tanken då förslaget om inköp av Hôtel de Marle – det nuvarande Svenska kulturhuset – ursprungligen väcktes. Men då beslutet om inköp fattades blev det blivande kulturhusets uppgifter andra och mycket vidare. I beslutet angavs att fastigheten skulle användas för uppgifter som syftade till att främja förbindelserna mellan franskt och svenskt kulturliv, bl. a. för Tessininstitutet. Sålunda är nu ändamålet med Svenska kulturhuset i Paris att tjäna det svensk-franska kulturutbytet i dess helhet genom verksamheter som utställningar, konserter, filmvisningar och andra slag av kulturella, vetenskapliga och allmäninformativa sammankomster. Därmed ligger Svenska kulturhusets verksamhet helt i linje med Svenska institutets uppgifter. Dessa uppgifter beskrivs i reservationen såsom varande att sprida upplysning om Sverige bland utlänningar. Jag noterar emellertid att herr tredje vice talmannen Virgin i sitt inlägg korrekt återgav från den stadga som är beslutad av Kungl. Maj:t för institutet, att dess uppgift är att främja kultur- och erfarenhetsutbytet med utlandet och genom upplysningsarbete i utlandet sprida kännedom om svenskt samhällsliv.

Mot bakgrunden av denna bestämmelse i Kungl. Maj:ts stadga för Svenska institutet är uppgiften att ansvara för Svenska kulturhuset icke, som det sägs i reservationen, en utvidgning av Svenska institutets verksamhet.

En omständighet som har möjliggjort denna utomordentligt glädjande verksamhet som nu påbörjas i Svenska kulturhuset är ju, som också herr Virgin påpekade, att lokalerna i Hôtel de Marle, som nu iordningställts för sin uppgift, är avsevärt större än vad som svarar mot Tessininstitutets behov och att lokalkostnaderna är avsevärt högre än vad som motiveras av institutets verksamhet.

Det är väl i och för sig riktigt som det har sagts att Tessininstitutet hör till samma grupp utlandsinstitutioner som Rom- och Atheninstitutet, även om det finns ganska väsentliga skillnader mellan dem. De bägge instituten i Rom och Athen är sålunda först och främst avsedda att främja arkeologisk forskning i den gamla Medelhavskulturen. Men eftersom Svenska kulturhuset nu har fått sig förelagt uppgifter på åtskilligt flera områden än Tessininstitutets ganska begränsade verksamhetsfält men däremot helt i linje med Svenska institutets allmänna uppgifter, saknar jämförelser med Rom- och Atheninstitutet relevans i detta sammanhang.

Herr talman! Tillkomsten av Svenska kulturhuset i Paris är utomordentligt glädjande. Den innebär en unik investering för kulturutbyte mellan Frankrike och Sverige och Sverigeinformation i Frankrike. Enligt departementschefens förslag skall Svenska institutet tillsätta en särskild referensgrupp för verksamheten i institutet med representation bl. a. från Tessininstitutets ledning. För den händelse riksdagen i dag bifaller utskottets hemställan under punkten 4 så avser Svenska institutets styrelse att inom den allra närmaste tiden ordna en överläggning med Tessininstitutets styrelse i avsikt att med tillkomsten av en referensgrupp för Svenska kulturhuset lägga grunden tillsammans med Tessininstitutets styrelse för ett positivt och konstruktivt arbete i Paris.

Verksamheten vid kulturhuset är redan i gång. Glädjande uppmärksammade kulturella evenemang avlöser varandra, och det framstår som angeläget att frågan om kulturhusets ledning nu får sin slutgiltiga lösning. Det av utrikesutskottet tillstyrkta förslaget till lösning utgör förutsättningen för att man effektivt skall kunna utnyttja de nya och betydande resurser som nu ställs till förfogande för en välkommen utvidgning av erfarenhets- och kulturutbytet mellan Frankrike och Sverige.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr tredje vice talmannen VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket sannolikt, som fru Thorsson säger, att jag har gjort mig skyldig till vissa sakliga missförstånd. Jag vill inte förneka att det kan vara förhållandet, men jag vill påpeka att vad jag har grundat min framställning på är de uppgifter som utskottet har fått ifrån Kungl. Maj:t, i propositionen, i tidigare utredningar m. m. Jag har såvitt jag förstår inte misstolkat någon av dessa uppgifter. Den enda utredning som utskottet har haft till sitt förfogande är den utredning som verkställdes inom utrikesdepartementet för något år sedan. Där säger man bl. a.: Det är inte möjligt för Svenska institutet att ta över all verksamhet i kulturhuset — alltså Tessininstitutet — bl. a. ”därför att Svenska institutet inte inom sig rymmer någon sakkunskap för vård av konstsamlingar och för forskarservice”.

Det är väl för resten närmast bristen på sådan sakkunskap som gör att Tessininstitutet över huvud taget får vara kvar med den mycket begränsade och mycket betydelselösa uppgiften att vårda de konstsamlingar som i framtiden skall pryda Svenska institutets lokaler.

När det gäller forskarservicen så tycker jag att propositionen mot bakgrund av vad jag nyss sade tar alldeles för lätt på denna. Man säger att Svenska institutet skall överta den, trots alltså att institutet inte har någon kompetens härför. Det verkar som om man trodde att det gällde bara att vara orienterad i den franska motsvarigheten till vår Statskalender, universitetskataloger osv. Så är det verkligen inte. Skall man kunna komma utländska forskare in på livet och få ut någonting av värde från dem, så måste man introduceras av en person som har goda personliga relationer till vederbörande men som framför allt som forskare själv har gott anseende och har någonting att ge i utbyte. Man kan tycka vad man vill om detta, men så är det i verkligheten.

Tessininstitutet har såvitt jag vet lyckats mycket bra med den uppgiften, medan Svenska institutet hittills kanske inte har haft så stor framgång. Man tycker därför att det inte är särskilt tilltalande att Svenska institutet nu bara så att säga skall krypa in i Tessininstitutets kläder.

Fru THORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag avser inte att här ta upp en diskussion med herr tredje vice talmannen om Svenska institutets framgång eller brist på framgång i sin verksamhet. En sådan diskussion kanske kan föras på annan plats. Jag vill bara betona att så alldeles främmande för forskningsaspekten av kulturutbytet med andra länder, som herr tredje vice talmannen vill göra gällande, är inte Svenska institutet. Vi har verksamhet också på det området som skattas högt av institutets styrelse. Men för att främja det bästa möjliga utnyttjande av den omfattande erfarenhet som Tessininstitutet och dess ledning har på detta område, speciellt i Frankrike, är just avsikten, som jag sade, i händelse av ett positivt beslut i riksdagen, att det skall tillsättas en referensgrupp med representation för Tessininstitutet för att skapa bästa möjliga underlag för den blivande verksamheten.

Kungl. Maj:ts förslag rörande denna verksamhet är inte, herr Virgin, tillkommen alldeles på en slump. Det grundas på en utredning i utbildningsdepartementet, som redovisas i handlingarna och enligt vilken man på denna punkt beträffande Svenska kulturhusets kommande organisation och administration angav två alternativa lösningar. Denna utrednings promemoria från utbildningsdepartementet har varit på remissbehandling, varvid från remissinstansernas sida en majoritet har avgivit förord för den lösning som Kungl. Maj:t nu har stannat för. Det är alltså inte ett fullt så ööverlagt beslut, herr talman, som herr Virgin har velat göra gällande.

Herr tredje vice talmannen VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var just den promemoria som fru Thorsson nu talar om, som jag citerade ur när jag sade att den klart har redovisat att Svenska institutet inte har någon sakkunskap för att lämna forskar-

service. Något annat underlag för utskottets beslut har vi inte haft på detta område. Jag kunde inte finna att fru Thorsson gav något sådant nu heller.

Fru THORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga att jag nog missförstod herr tredje vice talmannen, eftersom han åberopade en utredning inom utrikesdepartementet, medan den utredning, som jag känner till och som ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag, är verkställd inom utbildningsdepartementet. Där kommer man fram till ganska klara slutsatser beträffande Svenska institutets möjliga kompetens att tillhandagå med den service som också behövs i detta avseende efter den förstärkning, som tillkomsten av en referensgrupp kommer att innebära.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill understryka vad som sägs i utskottets betänkande, nämligen att det förslag som nu föreläggs riksdagen inte innebär att Tessininstitutet upphör att finnas till. I statsverkspropositionen sägs klart att Tessininstitutet bör ha "det odelade ansvaret för sina samlingar och deras vård" även i fortsättningen. Detta är en administrativ åtgärd. Självklart är det en fråga, som har med både ekonomi och praktiskt sunt förnuft att göra, huruvida vi i Paris skall upprätthålla två institut som i princip bedriver samma verksamhet. Det är därför som utskottet också har ansett att man borde tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag att sammanföra dessa två institut under en gemensam styrelse. Tessininstitutet kommer alltså att bli representerat i den styrelse som skall leda verksamheten i Paris.

Men jag vill framhålla att det är en undersökning på gång huruvida utrikesdepartementet skall övertaga ansvaret för Svenska institutets samtliga utlandskontor. Det är en prövning som kommer att få göras när utredningen är klar, men i avvaktan på detta anser utskottet att det stog som nu föreslås skall tas vid detta tillfälle. Utskottet kan inte underlåta att betona att vi betraktar detta som en praktisk åtgärd. Det är icke fråga om att på något sätt utplåna Tessininstitutet, som herr Virgin mycket varmt talat för i detta sammanhang, men av praktiska och andra skäl anser vi det vara nödvändigt att vidtaga denna åtgärd i avvaktan på beslutet huruvida Svenska institutets samtliga utlandskontor skall läggas under utrikesdepartementet eller ej.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr tredje vice talmannen VIRGIN (m):

Herr talman! Jag skall be att få påpeka att yrkandet i vår reservation innebär att man skall ytterligare ett år uppskjuta det slutliga ställningstagandet till de föreslagna förändringarna beträffande Tessininstitutet. Det tillämpas nu en provisorisk ordning men den skulle enligt regeringens förslag, som utskottet tillstyrker, avbrytas den 1 juli. Vi tycker att man mot bakgrunden av de osäkra faktorer som här finns skulle vänta ett år med detta. Jag anser också att utskottets ärade ordförande givit ännu ett skäl till att man skulle vänta med det slutliga avgörandet ytterligare ett år

när han pekar på att det också pågår en utredning om Svenska institutets utlandskontor över huvud taget.

Jag vill vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen vid denna punkt.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Med anledning av herr tredje vice talmannens senaste inlägg vill jag betona att det är ofantligt svårt att bedriva verksamheten vid Svenska kulturhuset – en verksamhet som växer i omfattning under denna vår – med nuvarande provisoriska arrangemang för dess ledning. För ett rationellt och effektivt utnyttjande av de betydande värden som finns i kulturhuset är det nödvändigt att verksamheten kommer under en fast och enhetlig ledning.

Därmed föregriper man inte – det vill jag bestämt säga i genmäle till herr tredje vice talmannen – en eventuell kommande omorganisation av Svenska institutets utlandsrepresentationer. Det blir helt naturligt konsekvenser av ett eventuellt sådant beslut också för Svenska kulturhuset i Paris, men intill dess att så sker är det nödvändigt, för att rätt förvalta de betydande värden som här är nedlagda, att institutet får, som jag nyss sade, en fast och enhetlig ledning.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Turesson och Virgin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr tredje vice talmannen Virgin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Turesson och Virgin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr tredje vice talmannen Virgin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	268
Nej	–	46
Avstår	–	7

Punkten 5

Övrig information om Sverige i utlandet

Kungl. Maj:t hade (punkt D 2, s. 55–58) föreslagit riksdagen att till övrig information om Sverige i utlandet för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 6 253 000 kronor.

I motionen nr 684 av herr Wirmark m. fl. hade föreslagits att

Nr 44

Onsdagen den
17 mars 1971

*Övrig information
om Sverige i
utlandet*

riksdagen skulle besluta att till Övrig information om Sverige i utlandet för budgetåret 1971/72 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 350 000 kronor höjt reservationsanslag om 6 603 000 kronor, varav 400 000 kronor skulle användas för forskarutbyte med nationella vetenskapsakademier i Östeuropa inom ramen för av Vetenskapsakademien och Ingenjörsvetenskapsakademien träffade överenskommelser.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen nr 684 till Övrig information om Sverige i utlandet för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 6 253 000 kronor.

Reservation hade avgivits

2. beträffande vetenskapliga kontakter med Österuropa av herrar Dahlén (fp), Bengtson i Jönköping (c), Turesson (m), Antonsson (c), Virgin (m), Sjönell (c) och Wirmark (fp), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen nr 684 till Övrig information om Sverige i utlandet för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 6 453 000 kronor.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Den politiska situationen i Europa under efterkrigstiden medförde att de kulturella och vetenskapliga förbindelserna mellan Väst- och Östeuropa under många år var begränsade. Sovjetunionen och de andra östeuropeiska länderna förblev för oss ur forskarsynpunkt och när det gäller vetenskapliga kontakter under denna tid en ganska okänd värld.

Detta håller nu på att påtagligt förändras. Det är i dag mycket lättare än tidigare att etablera och upprätthålla sådana kontakter. Den erfarenheten har vi både i Sverige och i andra västeuropeiska länder.

Vi vet också att ett sådant forskarutbyte, i sig självt värdefullt genom det vetande som överförs och genom de möjligheter att utnyttja forskarresultat, kunna vid utländska vetenskapliga institutioner, som det för med sig, kan leda till ett värdefullt tekniskt-ekonomiskt samarbete liksom det också på sikt kan medverka till ett närmande över huvud taget mellan Väst- och Östeuropa.

Herr talman! Det är just mot den bakgrunden som vi i motionen 684 och i den reservation som bygger på denna motion velat fästa uppmärksamheten på den stora betydelse som bör tillmätas de av Kungl. Vetenskapsakademien och Ingenjörsvetenskapsakademien ingångna överenskommelserna om ett ömsesidigt forskarutbyte med motsvarande institutioner i Sovjetunionen, Bulgarien, Rumänien och Tjeckoslovakien.

Dessa överenskommelser har träffats av akademierna först efter ingående samråd med utrikesdepartementet och har hälsats med stor tillfredsställelse av både den svenska regeringen och de politiska institutionerna i de övriga länderna. Överenskommelserna följer gängse praxis för öst-västutbyte, dvs. det utsändande landet svarar för resekostnaderna, medan mottagarlandet lämnar stipendier för uppehälle, bostadskostnader och andra omkostnader. Detta har bidragit till att skapa goodwill och nya praktiska samarbetsmöjligheter.

I vår motion nämner vi t. ex. att ur detta samarbete vuxit fram direkta avtal mellan svenska och sovjetiska institutioner i fråga om plasmafysik

och astronomi. Jag kan tillägga att detta utbyte också verksamt bidragit till att bana väg för de överläggningar som i juni skall äga rum med sovjetiska ansvariga forskare och myndigheter om föreningarna i Östersjön.

Under tredje huvudtiteln utgår ur anslaget till Övrig information om Sverige i utlandet för närvarande ett belopp om ungefär 50 000 kronor till detta forskarutbyte. De totala kostnaderna, som bestäms genom de ömsesidiga och bindande åtaganden som görs i överenskommelserna, uppgår i dag för Sveriges del till ca 325 000 kronor. Mellanskillnaden, dvs. den stora merparten av kostnaderna, har hittills främst täckts genom bidrag från statliga forskningsråd och fonder, i synnerhet styrelsen för teknisk utveckling och statens naturvetenskapliga forskningsråd.

Både motionen och den reservation som avgivits under punkten 5 av herrar Dahln, Bengtson i Jönköping, Turesson m. fl. hävdar att kostnaderna för detta institutionella forskarsamarbete, som vi av erfarenhet vet är den mest praktiska formen för att bygga upp vetenskapliga kontakter med dessa länder, bör täckas av det anslag under punkten 5 i tredje huvudtiteln som vi nu diskuterar. Därmed skulle riksdagen betona vikten av detta samarbete och ge det den klara prioritering som är önskvärd. Därmed skulle akademierna få sina anslag direkt utan ytterligare ansökningsprocedurer, vilket de själva önskar och de nu anslagsbeviljande instanserna skulle välkomna.

För budgetåret 1971/72 föreslår vi därför att denna anslagspost höjes med 200 000 kronor i förhållande till regeringens förslag, och vi förutsätter att detta fullföljes året därpå genom att ytterligare medel anslås på samma sätt för att täcka de utlovade och planerade kostnader som avses i motionen.

Utskottets majoritet anför i huvudsak två skäl för sin ståndpunkt att inte tillstyrka någon ändring. Det första skälet är att under senare år sammanlagt från olika källor anslagits omkring 450 000 kronor årligen för forskningsändamål som har anknytning till Östeuropa. Vad man *inte* säger är att denna verksamhet omfattar två vitt skilda typer av anslag. Den *cna* typen gäller det här diskuterade samarbetet inom ramen för de överenskommelser som har träffats av de båda akademierna – det som nu uppgår till omkring 325 000 kronor. Den *andra* typen gäller sådana fall då ett fortlöpande samarbete etablerats mellan svenska och utländska specialinstitutioner eller då en svensk institution för en kortare eller längre tid individuellt velat knyta en särskilt framstående forskare till sig. Det är sant att sådana anslag utdelas av forskningsråden till ett inte obetydligt antal forskare varje år, men av dem avser endast en liten del forskare från Östeuropa. Det är dock inte denna form av samarbete som vår motion och reservationen tar fasta på. Därför har denna andra typ av samarbete ingenting att göra med det utbyte som vi har velat främja med motionen och reservationen.

Det andra skäl som majoriteten anför mot vårt förslag är att de tekniska och vetenskapliga aspekterna skulle löpa risken att komma i bakgrunden om anslagen utginge under tredje huvudtiteln. Men i själva verket har forskningsråden och styrelsen för teknisk utveckling för sin del också haft att ta hänsyn till önskvärheten av att vi håller ingångna

Onsdagen den
17 mars 1971

*Övrig information
om Sverige i
utlandet*

överenskommelser. Ännu viktigare är dock att redan nu den vetenskapliga och tekniska bedömningen görs av akademierna själva efter samråd med vederbörande forskningsråd. Att anslaget skulle ges direkt från tredje huvudtiteln behöver inte påverka denna bedömning. Akademierna kommer att ha samma anledning som hittills att fästa avseende vid just de tekniska och vetenskapliga aspekterna.

Herr talman! Vi vet att forskningsanslagen blivit snävt behandlade i årets statsverksproposition och att konkurrensen om medlen därför kommer att bli hårdare än förut. Varje rimlig åtgärd som kan bidra till att lätta på detta tryck – även om åtgärden är av blygsam omfattning – bör därför välkomnas. Reservanternas förslag skulle få just denna effekt genom att motsvarande belopp frigöres för annan vetenskaplig forskning eller för tekniskt utvecklingsarbete. Den föreslagna höjningen för nästa budgetår och den deklarerade avsikten att gå vidare året därpå skulle ge akademierna bättre möjligheter att planera utbytet för framtiden. Det gäller nämligen inte bara att hålla de ingångna överenskommelserna utan också att bereda plats för en utbyggnad till att omfatta överenskommelser även med Polen och Ungern. Sådana avtal har akademierna nu förberett men hittills måst avstå från att fullfölja av hänsyn till risken att bli utan medel för det här ändamålet.

Genom att stödja reservationen 2, herr talman, kan alltså riksdagen markera den vikt den fäster vid detta forskarutbyte som ett led i vår strävan att knyta närmare kontakter med de östeuropeiska länderna. Samtidigt kan den härigenom något öka resursutrymmet för annan forskning.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen 2 av herr Dahln m. fl. vid punkten 5 i utrikesutskottets betänkande.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Herr Wirmark har sakligt, ingående och utförligt behandlat den syn som reservanternas representerar, och jag skall inte förlänga debatten med att upprepa vad han sagt utan vill inskränka mig till bara några kommentarer och synpunkter.

Vi måste väl alla vara överens om att värdet av ökade vetenskapliga kontakter mellan olika länder är odiskutabelt. Det gäller i relationer mellan alla länder. Sådana kontakter berikar parterna, ökar förståelsen mellan dem och närmar länderna till varandra. Det senare är naturligtvis inte minst viktigt när det gäller relationerna mellan öst- och västvärlden, och där kanske vårt land har alldeles särskilda förutsättningar att göra insatser. Vi har ju genom åren i många fall sett att det genom samarbete mellan forskare från olika länder etableras kontakter, som leder inte bara till tekniskt och ekonomiskt samarbete utan också till ökad politisk avspänning.

Reservationen 2 innebär, som herr Wirmark har redogjort för, att man erhåller en rationellare anordning då det gäller att ge anslag till den forskningsverksamhet och det forskarutbyte som det här är fråga om, men den innebär också att man skapar garantier för att man kan fullfölja det forskningssamarbete som har inletts. Jag tillmäter båda dessa saker stor betydelse och yrkar bifall till reservationen 2.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Det måste vara av stort värde för Sverige att vetenskapliga kontakter kan etableras i större utsträckning med både Sovjetunionen som supermakt och de andra östeuropeiska länderna. Vi har olika uppfattningar om styrelseskick, och det finns eventuellt andra motsättningar som gör att vi inte har så stor kontakt med dessa länder. Vi har försökt att öka vår handel med de östeuropeiska länderna och det har vi lyckats med i någon mån, men det är inte mer än 5 procent på både import- och exportsidan som hänför sig till hela blocket av östeuropeiska länder. När vi nu inte har så starka kontakter på det sättet måste det vara all anledning att försöka göra sitt bästa för att på de vetenskapliga och kulturella områdena få ett så livligt utbyte som möjligt. Det är den ena aspekten av denna fråga.

Den andra aspekten är givetvis den att vi har stor nytta av det som vi kan få från Östeuropa av vetenskapligt och tekniskt vetande. Därför har ett samarbete också stor betydelse. Vi reser vanter har så att säga velat lägga en ännu fastare grund för detta forskningssamarbete, och det är därför vi har framlagt vårt förslag i reservationen 2.

Man blir något förvånad över en skrivning i utskottets betänkande, där det påpekas: "Fördelningen av tillgängliga medel sker emellertid ej enhetligt utan grundar sig på beslut av olika myndigheter och institutioner." Ja, redan det skulle tala för bifall till reservationen.

Men utskottet säger också att om man som motionärerna önskar samlade dessa olika anslag under utrikesdepartementets huvudtitel, skulle de tekniska och vetenskapliga aspekter som ligger till grund för överenskommelsen om forskarutbyte riskera att komma i bakgrunden. Jag tycker att det är förvånande. Jag kan inte tänka mig att det vid den förändrade anslagstilldelning som vi föreslår skulle vara någon som helst risk för att man inte skulle ta hänsyn till hur anslagen har använts tidigare – det är en slutsats som jag finner väldigt egendomlig.

Herr talman! Jag vill också påpeka att om detta förfarande kommer att tillämpas, kommer mera pengar till svensk forskning. Därför har jag all anledning att ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill först erinra om skrivningen i reservationen, där det sägs: "Denna anslagspost bör därför enligt utskottets mening i är höjas med 200 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit och fr. o. m. nästa år helt täcka de kostnader för forskarutbytet med öststaterna som hittills bestritts av medel från statens naturvetenskapliga forskningsråd och styrelsen för teknisk utveckling. Genom detta förfaringsätt kommer de tidigare använda medlen från forskningsråd och fonder att kunna frigöras och användas till att stödja inhemsk forskning."

Principen i reser vanternas uttalande är alltså icke att man skall tillföra forskningsutbytet med öststaterna några ökade medel, utan det är i princip fråga om en överflyttning från det förfaringsätt, enligt vilket dessa medel för närvarande ställs till förfogande, så att det blir ett riksdagsanslag. Skulle man ta reservationen på allvar och de svenska myndigheterna liksom forskningsrådet därmed icke behövde ställa medel

Onsdagen den
17 mars 1971

*Övrig information
om Sverige i
utlandet*

till förfogande för detta forskningsutbyte med Östeuropa, skulle det i realiteten innebära att man ställde ett mindre belopp till förfogande för forskningsutbyte med Östeuropa än vad som nu utgår. Det belopp som nu utgår för denna forskning är nämligen betydligt större än vad som kan framgå av motionen och reservationen.

Det kan vara skäl att här erinra om att de uppgifter som utskottet infordrat innebär – låt mig räkna upp några siffror – att statens medicinska forskningsråd för det första ställer till förfogande 50 000 kronor för sådan forskning gemensamt med Sovjetunionen. Statens medicinska forskningsråd ställer ytterligare 6 000 kronor till förfogande – dessa medel går genom Ingenjörsvetenskapsakademien. Vidare ställs från statens naturvetenskapliga forskningsråd till förfogande för forskningsutbyte med Sovjet 30 000 kronor. För forskningsutbyte med Tjeckoslovakien ställs 25 000 kronor till förfogande. Så kommer anslagen från styrelsen för teknisk utveckling – 47 000 som rör Bulgarien, 70 000 som rör Sovjet, 25 000 som rör Tjeckoslovakien, och för diverse länder 24 000. Det är alltså en summa på 277 000 kronor.

Men detta är inte hela det belopp som forskningen kostar per år. Dessa siffror som jag nämner gäller alltså innevarande budgetår. Till detta får sedan läggas de 50 000 kronor som man inom svenska institutet använder för samma ändamål – alltså forskarutbyte med Östeuropa. Vidare får till detta läggas kostnader som styrelsen för teknisk utveckling lägger ned direkt på forskarutbyte med Östeuropa. 1969/70 låg den siffran någonstans mellan 100 000 och 200 000 kronor – låt mig gissa på 150 000. Om man räknar ihop dessa belopp finner man att siffran för forskarutbytet och den gemensamma forskningen med Östeuropa är 475 000 kronor.

Reservanterna säger att nu skall staten gå in här genom ett riksdagsbeslut och så skall man anslå 200 000 kronor och därmed lösgöra de medel som utgår från dessa institutioner för att i stället använda medlen i en inhemsk forskning. Konsekvensen av det måste bli att man i reservationen, tvärt emot vad man framhåller, vill krympa den volym som vi nu utnyttjar för forskning med östeuropeiska länder.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Arne Geijer i Stockholm säger att egentligen vill reservanterna sänka anslagen till det här forskarutbytet med Östeuropa. Men så är det ju inte. Vi reservanter och motionärer har bara diskuterat de kostnader som vi är skyldiga att ta på oss genom de bindande överenskommelser som de här båda akademierna har ingått, och de uppgår, som jag sade i mitt anförande, till omkring 325 000 kronor. I den siffra på 450 000 kronor som anges i majoritetens skrivning ingår även andra kostnader, och jag redogjorde i mitt inlägg för skillnaden mellan de här två typerna av kostnader. De kostnaderna ligger utanför de av akademierna ingångna avtalen. Det går alltså inte att jämföra siffran 450 000 med vårt yrkande.

Inte heller är det någon ny princip som vi inför. Redan nu utgår ju 50 000 kronor under huvudtiteln till detta ändamål, och vi vill att det anslaget skall ökas ut.

Men huvudfrågan är ju, herr Geijer, att om man vill främja det vetenskapliga utbytet med Östeuropa - och om det brukar det ju sägas många vackra ord när svenska statsråd far i österled eller när vi har besök här - så bör man se till att denna verksamhet får nödvändiga medel utan alltför mycket krängel.

Det gör vi om vi anslår medlen direkt under tredje huvudtiteln. Vi gör en klarare prioritering och *akademierna* skulle då veta exakt vad de har att räkna med, utan ytterligare ansökningsprocedurer och utan att behöva slåss om medel som redan är knappa och som under det budgetår vi diskuterar kommer att bli ännu mer knappa. Akademierna skulle lättare kunna planera även för nya insatser som de hittills har måst avstå från att förverkliga.

Med ett bifall till reservationen skulle riksdagen alltså kunna markera den politiska vikt man fäster vid dessa kontakter och vid den goodwill de skapar.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att jag gärna vill främja forskningssamarbetet med de östeuropeiska länderna lika väl som med många andra länder. Men det är ju inte det som sker enligt motionen och reservationen, utan jag konstaterar att det är fråga om en överflyttning av anslagsmedel från en huvudtitel till en annan. Och om herr Wirmark tror att ärendet inte skall behöva passera riksdagen och behandlas på sedvanligt sätt, ifall man flyttar över dessa medel från en huvudtitel till en annan, så vill jag säga att det i princip blir en likartad procedur. Men vad som är ett sakförhållande med reservationen är att den inte främjar östsamarbetet på forskningens område. Det får inga ytterligare medel. Det är samma belopp det rör sig om, eftersom man kommer att minska anslagen från de institutioner som det här är fråga om. Det är detta som jag har velat konstatera.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! I sitt första inlägg hävdade herr Arne Geijer i Stockholm att vi reserveranter egentligen vill anslå ett mindre belopp till detta utbyte med Östeuropa, men nu säger han att vi vill ha samma belopp som majoriteten. Vi förutsätter att de belopp som vi flyttar över till tredje huvudtiteln skall kunna användas för andra ändamål, och därför är det senare påståendet som herr Geijer gjorde det riktiga.

Akademierna själva är angelägna om att få anslaget denna väg, därför att de anser att det blir enklare. De menar att med den hårdare konkurrens som man nu får vidkännas när det gäller anslagen i forskningsråden och i styrelsen för teknisk utveckling skulle det vara lämpligaste sättet att anslå medlen.

Herr LANGE (s):

Herr talman! Såvitt jag förstår finns det i detta hus bara en mening i denna fråga; vi önskar alla en mera intensiv verksamhet på detta område. Under år som gått har vi kunnat glädja oss åt att forskarutbytet,

kontakterna för utvecklingsarbetet och inledandet av gemensamma projekt har ökat i hög grad visavi östländerna. Det hälsar jag med stor tillfredsställelse. Jag har också många gånger varit med om att diskutera de avtal som ingåtts med en rad öststater och som har fungerat som ett slags paraply för denna verksamhet. Här finns det alltså inga delade meningar.

Men som herr Geijer sade är det i själva verket här endast fråga om varifrån anslagen skall tas. Olika forskningsinstitutioner har här bidragit till olika delar och till olika sidor av denna verksamhet, och det är bra. Men nu har de i flera fall begärt att få slippa de kostnaderna och hemställt om att de i stället förs över på ett annat anslag. Reservanterna har då föreslagit att man för över en del av dessa kostnader till utrikesdepartementet. Herr Wirmarks motion går ut på att man skall föra över 400 000 kronor. Dessa forskningsanslag – som går både till styrelsen för teknisk utveckling och till statens naturvetenskapliga forskningsråd – har liksom andra forskningsanslag uppräknats efter en schablon. Vi brukar göra det. Detta betyder att de medel som används för denna speciella verksamhet och bestrides av forskningsråden också har uppräknats i den framlagda budgeten.

Nu menar reservanterna att den verksamhet som forskningsråden stöder och bedriver har blivit styvmoderligt behandlad – och den meningen kan man ju ha. Men det är en helt annan fråga. Reservanterna erkänner själva, och herr Wirmark upprepade det i sitt senaste anförande, att nu får forskningsinstitutionerna litet mera att röra sig med. Men det är ju inte den frågan vi skall diskutera, utan forskningsutbytet.

Jag kan sluta med att säga att röstar man för reservationen, så blir det ändå inte av den anledningen ett öre mer till forskarutbyte eller andra kontakter med öststaterna på detta område. Det tycker jag är helt avgörande; det borde inte kammarledamöterna bortse från när de går till votering som jag förmodar det blir i denna fråga.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lange konstaterade att det bara råder *en* mening här i huset om värdet av detta forskarutbyte, och det tror jag är ett riktigt konstaterande. Men sedan sade herr Lange att reservanterna ömmar för forskningsrådets allmänna verksamhet, som blivit styvmoderligt behandlad genom anslagen i årets statsverksproposition. Och herr Lange menade sig kunna konstatera att det genom reservanternas förslag inte blev ett öre mera till det forskarutbyte med öststaterna som reservationen talar om. Jag tillåter mig nog att själv avgöra vad det är reservanterna ömmar för, herr Lange.

Om avtal har ingåtts mellan de båda akademierna och dessa länder, anser vi det vara en viktig sak, att avtalen kan hållas, att man vet att det finns pengar till förfogande. Det kan man nu inte med säkerhet veta med den ökade konkurrens om forskningsrådets anslag, som vi kommer att få under nästa budgetår. Det är att få den garantin vi tycker är så angeläget. Och den kan man inte få på annat sätt än genom det förslag som reservanterna stöder. Dessutom – men det är naturligtvis mera en praktisk angelägenhet – måste det väl vara rimligare att dessa pengar

direkt ställs till akademiernas förfogande än att akademierna skall ha besväret att söka medel ur forskningsrådets anslag.

Nr 44

Onsdagen den
17 mars 1971

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan inte bestridas -- det framgår av de petita som forskningsråden ingivit -- att forskningsråden har en annan motivering än den herr Turesson nu försökte föra fram för att få dessa anslag överförda till någon annan post i riksstaten. Det är ett faktum. Eftersom de menar -- och jag vill inte i och för sig bestrida riktigheten av det -- att de kan ha god användning för dessa pengar på andra områden, blir detta den effekt man får räkna med, om man följer reservanternas linje i denna fråga. Det går inte att bestrida helt enkelt. Men det är ju inte vi som i utrikesutskottet eller i samband med utrikesdepartementets huvudtitel skall diskutera hur forskningsanslagen skall beräknas. Hade man varit konsekvent skulle man sålunda möjligen -- men det ligger knappast inom ramen för utrikesutskottets möjligheter -- ha kunnat räkna ned forskningsanslagen med det belopp som skulle föras över till tredje huvudtiteln på det sätt som reservanterna föreslår.

Nej, herr Turesson, det är inte jag som tolkar in någonting i reservanternas skrivning i betänkandet; det har de redan gjort själva då de i sin reservation erkänner att det blir en välbehövlig uppräknings för forskningsanslagen -- det lär de väl ändå inte kunna bestrida.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Det är en mycket intressant och sakkunnig motion som herr Wirmark m. fl. skrivit. Jag instämmer helt i motionens syfte och även i de principiella motiveringar som fanns i huvudmotionärens inledningsanförande här. Men om jag och vpk-gruppen i övrigt röstar för utskottets förslag sker det helt enkelt av det skälet att vi inte blivit helt övertygade om att motionärernas och reservanternas linje är bättre än den som utskottet företräder och som herrar Arne Geijer och Lange här har utvecklats vidare.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Det senaste anförandet vill jag replikera endast genom att säga att de som har hand om det utbyte, som sker genom överenskommelserna, skulle önska ett enklare förfarande och att anslaget utgick på det sätt som vi nu föreslagit bli tillämpat som en första början under 1971/72 och som sedan enligt vår mening bör helt byggas ut under kommande budgetår.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Dahlén m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

*Övrig information
om Sverige i
utlandet*

Nr 44

Onsdagen den
17 mars 1971

*Information om
mellanfolkligt
samarbete och
utrikespolitiska
frågor*

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Dahlén m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 158
Avstår - 3

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Under punkt E 3 i tredje huvudtiteln har i år för första gången tagits upp ett anslag till Europarörelsens Svenska Råd. Det är naturligtvis bra att så har skett, och utrikesutskottet har självfallet tillstyrkt.

Anslaget är emellertid av begränsad storlek, och utrikesutskottet har i sammanhanget - under punkten behandlas även anslag till Utrikespolitiska institutet och Svenska FN-förbundet -- uttalat att man utgår ifrån "att ytterligare resurser för den av riksdagen begärda förstärkningen av informationen ställs till förfogande så snart detta är möjligt".

Jag vill här bara framhålla att jag hoppas att anslaget till Europarörelsens Svenska Råd snart skall kunna ökas, detta speciellt med tanke på den stora betydelse som rådets informativa verksamhet har.

I detta anförande instämde herr Wiklund i Stockholm (fp).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8-11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 12

Lades till handlingarna.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 4 i anledning av motioner om sänkning av den allmänna pensionsåldern.

Socialförsäkringsutskottet hade i ett sammanhang behandlat följande motioner, nämligen

a) motionen nr 60 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. i vilken föreslagits att riksdagen skulle uttala sig för en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år avsedd att träda i kraft från den 1 januari 1972 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att innevarande års höstriksdag förelades förslag härom,

b) motionen nr 129 av herr Hedlund m. fl. i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla

1. om tilläggsdirektiv för pensionsålderskommittén, innebärande att kommitténs målsättning skulle vara en sänkning av den allmänna pensionsåldern från 67 till 65 år.
2. att pensionsålderskommittén gavs i uppdrag att med förtur utreda frågan om sänkning av pensionsåldern.

Utskottet hemställde att motionerna nr 60 och 129 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herr Hermansson i Malmberget (vpk), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen – med bifall till motionen nr 60 och i anledning av motionen nr 129 – uttalade sig för en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år avsedd att träda i kraft den 1 januari 1972 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om att innevarande års höstriksdag förelades förslag härom,

2) av herrar Carlsson i Vikmanshyttan och Magnusson i Nennesholm samt fröken Pehrsson (alla c), som ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till motionen nr 129 och i anledning av motionen nr 60 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om tilläggsdirektiv för pensionsålderskommittén i enlighet med vad reservanterna anfört samt om äläggande för kommittén att behandla frågan om sänkning av pensionsåldern med förtur,

B. att motionen nr 60, i den mån den inte kunde anses besvarad genom reservanternas hemställan under A., inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Jonsson i Mora (fp) och Mundebo (fp).

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 4, som vi nu går att behandla, gäller frågan om en sänkning av pensionsåldern till 65 år. Denna fråga är en stor och angelägen fråga för den halva del av det svenska folket som nu har 67 år som pensionsålder. Detta med en sänkt

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

pensionsålder, har vi från centern sagt, är den mest angelägna fråga som vi har att lösa inför 1970-talet.

År efter år under hela 1960-talet har centern återkommit med krav på en sänkning av pensionsåldern. Gången har varit den att andra lagutskottet i rörande enighet har avstyrkt våra motioner, centerledamöterna har reserverat sig för bifall till motionerna och riksdagen har följt utskotts-majoriteten. Därmed har vi tvingats att återkomma varje år under hela 1960-talet och även nu.

Det finns ett gammalt talesätt som säger att rättvisan segrar till slut, och det finns all anledning att säga det vid detta tillfälle också. Det skulle vara märkligt om riksdagen på tid och längd skulle ställa sig avvissande till ett rättvisekrav som omfattas av allt fler och fler människor i vårt land utanför detta hus. För dem som har någon kontakt med vardagslivet, blåblusarnas och de valkiga nävarnas människor, torde det stå klart att en sänkning av pensionsåldern är den mest angelägna sociala frågan vi har att lösa i dag. Det är också en viktig kvinnofråga. Ute på arbetsplatserna, i fackföreningarna, i förstamajtågen och i enskilda samtal möter man dessa krav om sänkt pensionsålder.

Mot den bakgrunden ter det sig ändock märkligt att motionernas antal med krav på en sänkning av pensionsåldern blivit färre i år än både 1969 och 1970. Är inte frågan lika aktuell 1971 som tidigare eller vilken är orsaken? Menar man möjligen att den utredning som socialministern fick bemyndigande att tillkalla den 27 maj 1970 uppfyller allan rättfärdighet? Ett studium av direktiven till denna utredning, pensionsålderskommittén, ger inga förhoppningar om någon snar lösning av frågan om en sänkt pensionsålder. Jag skall helt kort stanna inför det avsnitt i direktiven som rör frågan om en sänkning av pensionsåldern: "Konsekvenserna i olika hänseenden av en sänkt pensionsålder bör noga övervägas med särskild vikt lagd vid de ekonomiska följderna både för pensionssystemet och för samhället i övrigt. Det bör därvid beaktas att en sänkt pensionsålder inte bara ställer krav på resurser för utgående förmåner utan också innebär ett produktionsbortfall. Angelägenheten av en sänkning av pensionsåldern bör vidare vägas mot andra reformönskemål. Fördelar och nackdelar från såväl den enskildes som samhällets synpunkt bör belysas. Om utredningen stannar för att förordna en allmän sänkning av pensionsåldern bör omfattningen av och takten för genomförandet av reformen också prövas."

Det kan räcka med detta avsnitt av direktiven som ger anledning till många frågetecken och många frågeställningar. De många reservationer som här finns inbakade mot en sänkning av den allmänna pensionsåldern gör att man verkligen blir tveksam. Vad syftar statsrådet till i sina direktiv? Från centern måste vi verkligen ställa den frågan till regeringen och socialministern: Vill man medverka till en sänkning av pensionsåldern? Jag upprepar den frågan: Vill man verkligen medverka till en sänkning av pensionsåldern med så många *om* som här är redovisade? Var finns de nya djärva tagen i denna fråga? Har man lyssnat på rörelsen och på de allt starkare krav som i sen tid rests om en allmän sänkning av pensionsåldern? Har inte socialministern tagit någon hänsyn till vad andra lagutskottet anförde år 1969 i denna fråga?

För att inte andra lagutskottets uttalande skall falla i glömska skall jag till protokollet föga några meningar ur utskottsutlåtandet, där det heter: "Som skäl för en allmän tidigareläggning av ålderspensioneringen åberopas att 67 år är en för hög pensionsålder för åtskilliga arbetstagare med hänsyn till de krav som ställs på individen i arbetslivet. Det framhålls också att den höjning av levnadsstandarden som det ökade produktionsresultatet medger och som hittills tagits ut i bl. a. längre semester och kortare arbetsvecka nu bör tas ut i form av lägre pensionsålder. I samtliga berörda motioner framhålls framför allt som motiv för en pensionsreform att ungefär hälften av alla löntagare pensioneras före 67 års ålder och att tungt vägande rättviseskäl talar för att alla blir delaktiga av en sådan ordning.

För egen del kan utskottet i stor utsträckning instämma i de synpunkter som motionärerna anfört till stöd för en allmän sänkning av pensionsaldern. Utskottet står inte heller främmande för att utvecklingen går mot ett pensionssystem där alla försäkrade får möjlighet till full ålderspension tidigare än vid uppnådda 67 år.'

Utskottet konstaterade längre fram i sin skrivning att den utredning, som sammanhänger med erforderlig lagstiftning för en sänkning av pensionsaldern, bör med all sannolikhet kunna klaras av på relativt kort tid.

Det var som sagt år 1969 som andra lagutskottet gjorde dessa uttalanden.

Nu är det 1971. Med de direktiv som pensionsålderskommittén fått ligger frågan om en sänkning av pensionsaldern fortfarande i ett dimhöljt fjärran. Det är därför som riksdagen måste ingripa och driva på frågans lösning. Den höga angelägenhetsgrad som denna fråga har gör att pensionsålderskommittén måste ges tilläggsdirektiv innebärande att arbetet klart och entydigt inriktas på en sänkning av pensionsaldern från 67 till 65 år och att den frågan skall utredas med förtur, så att en sänkning kan ske om möjligt redan 1 januari 1972.

De konkreta förslag vi har är: en sänkning av pensionsaldern till 65 år för alla och att frågan behandlas snabbt och med förtursrätt.

Vilka är då skälen för vår bestämda vilja i denna fråga och för våra konkreta yrkanden?

Den nuvarande allmänna pensionsaldern har gällt sedan år 1914. Det har hänt mycket sedan dess. 48-timmarsveckan har blivit en 45-timmarsvecka, och nu är vi på väg mot 40 timmars arbetsvecka. Semestern har blivit fyra veckor från ingenting. Det har skapats ett socialt skydd för medborgarna, inte minst genom de beslut som ligger i 1962 års socialbalk och den påbyggnad av den som har skett.

En sak är emellertid oförändrad. Den allmänna pensionsaldern är fortfarande 67 år liksom då den beslöts 1914. Det är en alltför hög pensionsålder med hänsyn till den förslitning av människor som sker i arbetslivet i dag. Där om kan läkarna vittna i sina rapporter: dåliga ryggar, värk i lederna, reumatiska sjukdomar, en allmän nedgång i hälsostatus. Stresssjukdomar såsom hjärt- och kärlsjukdomar är ofta återkommande rubriceringar över situationen för många äldre i dag.

Med hänsyn till de förändringar som skett i arbetslivet har jag

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

förståelse för att stora grupper förhandlingsvägen har lyckats tillkämpa sig en pensionsålder om 65 år och lägre. Men vad jag aldrig lärt mig förstå är att krag- och manschetttyrkena skall ha en pensionsålder av 65 år och lägre jämsides med att kroppsarbetarna, de tunga jobbets folk, med några undantag skall ha 67 år. Jag kan inte förstå var skillnaden ligger och varför just dessa grupper skall ha en pensionsålder vid 67 år.

Vilka är det som återfinns i den senare gruppen? Jo, det är främst de som tidigt gått ut i arbetslivet, de som ofta inte har annan utbildning än sexårig folkskola och knappast det, de grupper som främst kan hänföras till de kroppsarbetandes skara. Kan det verkligen vara rättvist och riktigt, ärade kammarledamöter, att dessa människor, som upplevt sin ungdom i Fattigsverige, då utbildning saknades, skall vara satta på undantag hela livet? De har inte bara det tyngsta arbetet. De har också den längsta arbetsdagen och oftast den lägsta inkomsten; dessutom har de också den högsta pensionsåldern.

Här talas om jämlikhet som ett nytt honnörsord. Det är tacknämligt att så har skett, men hur är det i verkligheten, om vi bl. a. ser till pensionsåldern och låglöneproblemet? Det finns nämligen ett klart samband mellan dessa frågor.

I en nyutkommen lärobok i samhällskunskap för gymnasiet sägs följande, som ur många synpunkter är brännande aktuellt med hänsyn till det ärende vi nu behandlar. Det är en skrivning som det finns all anledning att begrunda: "Låginkomst- och låglöneproblemet kommer med all säkerhet att bli ett av 1970-talets mest omdiskuterade inhemska samhällsproblem. På det inrikespolitiska planet kan detta problem anses motsvara vad u-landsproblemet betyder på det internationella planet. Mellan den inhemska låginkomstfrågan och den internationella u-landsfrågan finns ett stort antal analogier. Klyftorna tenderar att öka. Utbildningsreformen anses höra till de effektivaste utjämningsmedlen. De bäst situerade välfärd kan till stor del anses vara baserad på de sämst situerade brist på välfärd. Utjämning förutsätter bl. a. att privilegierade grupper medvetet måste ge avkall på sina privilegier."

Vad jag här föredrog var ett ordagrant citat ur läroboken Samhällskunskap för gymnasiet, som utkom år 1970. Dessa lärobokens ord är värda att begrundas både av lärarna och av eleverna i gymnasiet men också av oss här i riksdagen. Vågar man hoppas att dessa ord skall kunna ge något av medkänsla och socialt engagemang inför våra egna svenska problem i detta nu? Menar man allvar med talet om jämlikhet och rättvisa, då finns det anledning att begrundas lärobokens ord. Klyftorna tenderar att öka, stod det, och de bäst situerade välfärd kan till stor del baseras på brist på välfärd för andra mindre välsituerade, heter det vidare.

Ärade kammarledamöter! Måste inte detta gälla också pensionsfrågan? Är det inte en klasskillnad att den ena hälften av svenska folket skall pensioneras vid 65 år eller lägre ålder, medan den andra hälften pensioneras vid 67 års ålder? Den andra hälften är just den som bäst behöver en lägre pensionsålder, behöver en sänkning till 65 års ålder.

Det finns emellertid en tendens i vårt land att somliga vill slå sig för sitt bröst och tala om Välfärdssverige, och det finns många skäl för det. Men hur långt har vi egentligen nått på det socialpolitiska området? Hur

är det med pensionsåldern internationellt sett? Ja, det kan vara svårt att göra jämförelser, men några data kan ändå vara värda att få antecknade.

I Danmark har man samma pensionsålder som vi, 67 år. I Finland är den 65 år. I England är den 65 år för män och 60 år för kvinnor. I Västtyskland är pensionsåldern 65 år och i Italien 60 år för män och 55 år för kvinnor. I Polen är den 65 år för män och 60 år för kvinnor. Förändringar diskuteras, men jag vet inte hur långt man har hunnit. I Förenta staterna är pensionsåldern 65 år, medan man i Sovjet liksom Japan redovisar 60 år för pension. Även om uppgifterna inte alltid är jämförbara visar de dock en klar tendens — man har en lägre pensionsålder i många länder än vi i Sverige. Borde inte detta vara en tankeställare för oss, som så gärna talar om vår sociala välfärd, om vilket föredöme vi i olika sammanhang är på detta område?

Vilka skäl har då utskottet att anföra för sitt ställningstagande? I slutklämmen föreslår man kort och gott att vår motion inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd. I korthet kan sägas att det är med hänvisning till att pensionsålderskommittén fatt i uppdrag att pröva denna och en rad andra frågor som utskottet varken vill ha en malsättning i frågan om den framtida pensionsåldern eller ge förtur att utreda den. Jag hänvisar till den föredragning av direktiven som jag gjorde tidigare med de många reservationer som fanns. Man kan fråga sig om inte dessa direktiv går ut på att man över huvud taget inte vill ha en sänkning av pensionsåldern.

Utskottet talar vidare om de stora kostnader som skulle uppstå och att frågan om en sänkt pensionsålder måste ställas mot andra reformkrav. Här återkommer den gamla argumenteringen: sänker vi pensionsåldern blir det mindre pengar för er som redan har pension. Hur många pensionärsföreningar har inte byggts upp med den förkunnelsen från det ansvariga statsrådet, som det heter? Får jag klart säga ut, herr talman, att jag betraktar detta sätt att argumentera som både cyniskt och vilseledande. Varför inte lika gärna säga att om vi sänker pensionsåldern, blir det mindre pengar också till andra områden. Det kan gälla försvarskostnaden t. ex., som vi nog så smaningom får debattera i detta hus. Dessa kostnader är priset som vi har att betala för vår yttre frihet. Men det finns också en inre trygghet: skyddet och värnet för individen, den enskilda människan. Där finns pensionsåldern med, den fråga som framför allt gäller dem som tidigt gått ut i arbetslivet och som gjort en lång och välmeriterad arbetsinsats, de som lagt grunden till vart välståndssamhälle i dag.

Om man arbetat långt utöver de 30 år som är normen för full pension inom tjänstepensionssystemen, arbetat upp emot 50 år och mer, har man enligt min mening väl fyllt insatsen för en sänkt pensionsålder och högre pensioner också.

När man diskuterar kostnader och kostnaden för en sänkning av pensionsåldern, bör man komma ihåg att av dessa två årsklasser med ungefärligen 80 000 människor i varje, eller tillsammans 160 000 människor, har redan en stor del pensioner. Det nämner man sällan någonting om. Jag har tillgång till ett material som visar att i åldersklassen 65 år och äldre har 55 procent redan pension av något slag.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

Det är förtida uttag av ålderspension, det är förtidspension eller sjukbidrag, det är änkepension och det är hustrutillägg. Därtill kommer den stora gruppen, nära 25 procent av hela antalet, som också har tjänstepension, och den gruppen ökar stadigt.

Detta innebär att den grupp som blir kvar faktiskt uppgår till mindre än hälften av dessa två årsgrupper. Det betyder två saker, som man bör lägga märke till här - dels att gruppen 67 år minskar, dels att rättvisekravet ökar. Som jag sade: det finns en stor grupp av tjänstepensionärer, och totala antalet pensionärer inom den här åldersklassen med en pensionsålder varierande mellan 50 och 65 år är följaktligen ganska stor - mycket stor, kan man för resten säga.

Det är intressant att se vilka motiveringar som anförs för att vissa grupper har en låg pensionsålder. Att militärer såsom kaptener och vissa andra grupper får pension vid 50-55 år beror på kraven på fysisk spänst. Låt mig här bara göra en stilla reflexion. Ställs inte samma krav på fysisk spänst också på människorna inom grupper som får vänta på sin pension till 67 års ålder, dessa människor som är kroppsarbetare?

Jag vill också ha sagt att den lägre pensionsåldern för vissa grupper betalas gemensamt av det svenska folkhushållet. Det är de tjänster och nyttigheter vi producerar som vi har att fördela. Vårt folkhushåll tar alltså på sig kostnaderna för att trygga vissa gruppers standard och ge åtskilliga människor lägre pension och goda förmåner. I en tid när, som jag sagt, jämlikhetskravet skall sättas i högsätet är det dock naturligt att fråga sig: Var finns jämlikheten när det gäller pensioner och pensionsålder? Kan det verkligen vara rimligt att vi skall ha kvar de markerade klassgränser som det ändå rör sig om här?

Till utskottets betänkande har utöver centerreservationen fogats en reservation av herr Hermansson i Malmberget. Däri yrkas, att riksdagen skall uttala sig för en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år från den 1 januari 1972. Man kan fråga sig varför vi inte kunnat enas om en gemensam reservation. På fråga från mig förklarades emellertid att enligt vänsterpartiet kommunisterna erfordras inga utredningar; det är bara att besluta och betala. Det är klart att man kan använda den argumenteringen. Men det brukar inte vara realistiskt att fatta beslut i riksdagen innan man vet beslutets innehåll, innan man har ett tillräckligt bakgrundsmaterial för det beslut man går att fatta. Det är därför vi hävdar att pensionsålderskommittén, som har utredningsuppdraget, skall utreda frågan om en sänkt pensionsålder. Vad vi hävdar är att utredningen måste få tilläggsdirektiv innebärande en bestämd målsättning att pensionsåldern skall sänkas till 65 år samt att den delen av utredningen skall göras med förtur. Det är, som jag sagt här, en angelägen och brådskande fråga. Därför har vi också sagt: Låt oss om möjligt rikta siktet mot ett beslut som kan träda i kraft den 1 januari 1972! Från den utgångspunkten har vi också låtit denna fråga komma bland de första i socialförsäkringsutskottet. Dessutom kan det också bli en budgetfråga vid ett positivt ställningstagande här i riksdagen.

Tyvärr är det väl så att praktiska omständigheter kan göra det svårt att klara frågan till den 1 januari 1972. Inte minst vad som inträffat på avtalsmarknaden i form av strejk och lockout kan göra att det blir någon

förskjutning i tiden. Arbetsbalansen i riksdagen har ju också lett till en veckas förskjutning av beslutfattandet i denna fråga. När jag säger detta vill jag dock med skärpa deklarerat att om en förskjutning blir nödvändig, kan den endast få röra sig om någon månad. Det får inte bli på det sättet att en långrotning här skall göra att denna fråga uppskjuts till en oviss framtid. Det är nämligen angeläget att vi nu äntligen får ett beslut, som innebär att en sänkning av pensionsåldern blir en realitet.

Med förväntningar och förhoppningar motser många utanför detta hus att vår mest angelägna sociala fråga — en sänkning av den allmänna pensionsåldern — genomföres. Ett nej också nu skulle leda till besvikelse och tvivel på många håll om riksdagens vilja att lösa angelägna frågor för de många människorna ute i arbetslivet. För att lösa viktiga och väsentliga frågor måste det till en bestämd och målmedveten vilja. Vi i centern har den bestämda viljan i denna fråga.

Med hänvisning till den betydelse denna fråga har och med vad jag här anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 4.

I detta anförande instämde herrar Johansson i Holmgården och Olsson i Sundsvall, fru Jonäng, herrar Norrby i Gunnarskog, Gernandt och Boo, fru Hambræus, herrar Pettersson i Örebro, Larsson i Öskevik, Eriksson i Ulfby och Persson i Heden, fröken Pehrsson, herrar Bengtsson i Göteborg, Torwald, Mattsson i Skee, Dockered, Josefson i Arrie, Larsson i Staffanstorp och Andreasson, fru Nilsson i Kristianstad, herrar Börjesson i Glömminge, Svanström och Håkansson, fru Olsson i Helsingborg, herrar Magnusson i Nennesholm, Johansson i Skärstad och Fransson samt fru Söder (samtliga c).

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag tänker ge några synpunkter på hur man ser på frågan om pensionsåldern ute på arbetsplatserna.

I byggnadsbranschen, där jag själv arbetar, förefaller det närmast groteskt att människor över 65 år skall arbeta. Det tunga slitet har gjort att de omöjligt kan hänga med i det hetsiga tempot. Fortfarande finns alltför många tunga arbetsmoment kvar, och arbetarna i de här aktuella åldersklasserna har slitit ut sina kroppar innan lyftkranar och andra moderniteter kom till byggarbetsplatserna.

Nu har man från fackföreningshåll sett detta som ett stort problem, att dessa äldre byggnadsarbetare alltid först blir arbetslösa — och om de får arbete, har de svårt att klara av det. Därför har man från fackföreningshåll i samråd med myndigheterna och arbetsgivarna försökt skapa speciella arbetsplatser för äldre, så att dessa skall kunna hänga med ända till pensionsåldern. Man har då valt ut reparationer och ombyggnader. Då har det tyvärr visat sig att just dessa arbetsplatser många gånger är de tyngsta, eftersom det inte finns vare sig kranar eller hissar utan allt material måste bäras, ofta fem, sex våningar. Situationen har alltså inte förbättrats nämnvärt trots god vilja.

I debatten om sänkning av pensionsåldern har framförts att reformen, förutom anslagen i statsbudgeten, kostar samhället pengar genom det

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

produktionsbortfall som blir följden. Jag tycker att den argumentationen är cynisk. Man menar tydligen att det skall vara en samhällsförlust, om man inte tvingade dessa utslitna och i tungt arbete sysselsatta 65- och 66-åringar att pressa sig upp till gränsen 67 år. Vad säger mina förbundskamrater och övrigt LO-folk i den här kammaren om detta? Gränsen för kroppsarbetare, om den skall vara generell, borde heller inte vara 65 år utan snarare 60, i likhet med vad funktionärer inom LO och de olika förbunden har, trots att dessa rent fysiskt har ett lättare arbete.

Folk ute på arbetsplatserna undrar också varför de som har de tyngsta, smutsigaste och mest slitsamma arbetsuppgifterna dessutom har den högsta pensionsåldern och varför inte en socialdemokratisk regering efter nära nog 40 år har rättat till denna orättvisa. Argumentet mot den sänkta pensionsåldern har i huvudsak varit att man i första hand skall förbättra de utgående förmånerna. Nu är dessa förbättringar tillgodosedda, enligt utskottsmajoriteten, i och med pensionstillskotten och direktiven till pensionskommittén om standardsäkring av pensionerna. Jag delar inte den uppfattningen, eftersom jag anser att pensionstillskotten är otillräckliga, men regeringen borde anse tiden mogen, logiskt sett, för en sänkning av den allmänna pensionsåldern.

Förhandlingarna mellan LO och SAF om en sänkning av pensionsåldern har givit arbetarna en viss förhoppning om att frågan skall lösas, men det är ju litet svårt att förstå att detta skall ske genom avtalsförhandlingar, när det ändå måste till en lagstiftning. Företrädare för regeringen har också sagt att det kommer att beslutas om en sådan lagstiftning under denna riksdagsperiod. Skall LO-kollektivet tvingas betala en rättvisereform två gånger?

Att gå ut till människor, som längtar efter pension efter ett långt liv av slit därför att de vill komma ifrån ett pressande arbete, och hänvisa till utredningar efter alla dessa år av diskussion angående pensionsåldern, förefaller närmast som ett hän. Hänvisningen till att man inte skulle hinna lagstifta till den 1 januari 1972 förefaller också ohållbar, eftersom det förra veckan gick att på en dag eller något mer lagstifta i en mycket omfattande fråga.

Herr talman! Vad jag nu anfört är synpunkter som jag inhämtat vid kontakter med arbetskamrater, såväl inom den yrkeskår jag tillhör som inom andra kategorier. Det är väl begripligt, om jag såsom ny ledamot av riksdagen också tittat på frågans tidigare behandling.

Jag har exempelvis inte kunnat undgå att lägga märke till med vilken vältalighet herr Yngve Persson argumenterade vid första kammarens behandling av denna fråga 1969. Hans tal för jämlikhetskravet var nästan lika kraftfullt som det han presterade i denna kammare förra veckan: "I sak tycker jag det är en skral social ingenjörskonst att låta en sänkning av den allmänna pensionsåldern vänta ytterligare. Den borde ha en topplacering på listan för jämlikhetsreformer." Han fortsatte i samma anförande: "För egen del finner jag att en snar reform på detta område är så angelägen att jag egentligen inte har plats för något anstånd, som inte är av tvingande natur. Det finns nämligen inget skäl för att somliga medborgare även fortsättningsvis, efter alla årtionden av orättvis behandling i vårt rika samhälle, skall bära ett särskilt ansvar för produktionen

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

och samhällsekonomi genom att särbehandlas i pensionshänseende. Det förhållandet har vi haft länge nog, och det borde stå en ända upp i halsen att fortsätta med en sådan ordning.”

Vid samma riksdag – alltså år 1969 – förelåg också en centermotion. Även i denna underströks att en sänkning av pensionsåldern var en jämlikhetsreform som borde genomföras snarast möjligt. I centermotionen yrkades att denna reform skulle träda i kraft den 1 januari 1972. Man kan ju fråga sig varför herr Carlsson i Vikmanshyttan inte är villig att stödja det kravet i dag. Vi får ju förutsätta att centern redan när den motionen skrevs och man yrkade på att reformen skulle genomföras vid den tidpunkten, tog hänsyn till samhällets resurser och uppbyggnaden av desamma. Nu duger inte den tidpunkten längre. Men han försäkrar att han har en bestämd vilja att sänka pensionsåldern. Det tycker jag att han och centerpartiet bäst hade bevisat genom att stödja vår motion, som innebär en konkret sänkning och inte någon urvattning.

Att det parti jag företräder under en följd av år har rest kravet om sänkt pensionsålder torde vara bekant och behöver inte dokumenteras.

Till de framförda kraven om utredning om sänkt pensionsålder har invändningen anförts, att några utdragna omständliga utredningar alls inte behövdes. Andra lagutskottet sade om detta i sitt utlåtande nr 20 år 1969: ”När tillgängliga resurser medger en sådan reform, kan en utredning av de lagstiftningsfrågor som hänger samman därmed med all sannolikhet klaras av på förhållandevis kort tid.”

Utskottets talesman i andra kammaren, herr Fredriksson, uttalade sig ändå mer i klartext: ”Ja, vad är det egentligen som skall utredas? Det är väl i stort sett de lagtekniska frågorna, och även om de är ganska många, tror jag inte de behöver ta så lång tid – den kanske kan bli klar om ett halvår eller så.”

När det nu gäller frågan om resurserna, som man ansett inte finns för denna jämlikhetsreform, och på vilkas skapande vi måste vänta, går jag tillbaka till herr Yngve Perssons bemötande av detta resonemang i första kammaren år 1969. Han sade sig tro, att vi aldrig får uppleva en sådan situation, att vi helt plötsligt en dag kan konstatera att vi har fått resurser över för en sådan reform.

Nej, det hela handlar om huruvida *viljan* att genomföra reformen finns. Beslutar man sig för den, för genomförandet av sänkt pensionsålder, går det också att lösa frågan om kostnaderna.

Man blir emellertid betänksam vid läsning av direktiven för pensionsålderskommittén. I dessa staplas mängder av betänkligheter. Direkt motbudande är sådana frågeställningar som direkt frammanar en intressemotsättning mellan de redan pensionerade och de ännu icke pensionerade om vilka reformönskemål som är mest angelägna. Mängden av s. k. överväganden samt påpekandet, att *resultaten av utredningen* bör redovisas i ett sammanhang, tyder på att det är fråga om att skjuta frågan om sänkt pensionsålder långt i framtiden. Vart har då alla karska uttalanden om jämlikhet, utjämning o. s. v. tagit vägen? Jag ser av riksdagsberättelsen att herr Yngve Persson fått säte i pensionsålderskommittén och förstås skall underordna sig de givna direktiven om att utredningens resultat skall redovisas i ett sammanhang. Den belägenheten

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

ger verkligen ringa utrymme för de värtaligt uttalade ambitionerna i riksdagsanförandet år 1969.

Det anförs rätt ofta att vi borde ha en rörlig pensionsålder, vilket väl avser något mer än den genomförda vidgade rätten till förtidspensionering. Kan den nöten knäckas, så inte mig emot. Det finns massor av arbetare sysselsatta i så pass hårt arbete, att pensionering är befogad mycket tidigare än vid 65 år. Men nu handlar det om att en betydande del av löntagarna, som först får del av en generell pensionering vid uppnådda 67 år, skall komma i åtnjutande av samma rätt till pensionering vid 65 år som så många andra löntagare sedan länge åtnjutit. Detta är ett jämlikhetskrav. Men det är samtidigt ett *trängande* behov, vilket jag inledningsvis försökt att belysa.

Varken den beslutade vidgade rätten till förtidspensionering eller hänvisningarna om att utreda frågan om rörlig pensionsålder håller som skäl att avvisa kravet om sänkt pensionsålder. En sådan rörlighet skall som riktpunkt ha en pensionsålder, som svarar mot det nutida hårda arbetet inom arbetslivet och som samtidigt rimmar med den åldersgräns för pensionering som betydande löntagargrupper, bl. a. tjänstemännen, åtnjuter. De många hänvisningarna om rörlig pensionsålder är en uppskovslinje, som vänsterpartiet kommunisterna för sin del icke kan acceptera. Det är märkligt att centern i sitt motionsyrkande i år släppt det konkreta kravet om tidpunkt för genomförandet av sänkt pensionsålder och inte heller har anfört det i den hemställen, som göres i reservation 2 till socialförsäkringsutskottets betänkande.

Herr talman! Jag har med det anförda ytterligare velat understryka såväl de i motionen 60 som de i reservationen 1 av herr Hermansson i Malmberget anförda synpunkterna. Jag yrkar med detta bifall till den vid utskottets betänkande nr 4 fogade reservationen av herr Hermansson i Malmberget.

Herr MUNDFO (fp):

Herr talman! Det är en sak vi bör slå fast: Alla är ense om att en reformering av nuvarande pensionssystem är en angelägen social fråga och att en sådan reform bör komma till stånd så snart som möjligt. Dagens debatt gäller inte om en reform skall genomföras eller inte, den gäller heller inte olika grader av vilja att besluta en reform -- det finns en sådan vilja inom alla grupper.

Vi har från folkpartiets sida under flera år i riksdagen och i allmän debatt krävt en pensionsreform. Vi arbetade energiskt för den förändring av förtidspensioneringen som beslutades av förra årets riksdag. Vi betraktade det beslutet som en delreform -- en i och för sig viktig delreform, men ändå bara ett steg på vägen. Vi har klart sagt att vi vill ha en sänkt och rörlig pensionsålder. Vi redovisade vår syn bl. a. i en partimotion i januari 1970. Vi framhöll att en huvudlinje för en reform bör vara större valfrihet, ökad rättvisa och bättre trygghet för den enskilde.

Det finns flera skäl för en sänkt pensionsålder. Man kan bl. a. se frågan om pensionsåldern ur ett rättvise- och jämlikhetsperspektiv. Många har i dag en lägre pensionsålder än vad som gäller inom den allmänna

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

pensioneringen. Inom statliga, kommunala och enskilda tjänstepensions-system är 65 år den vanliga pensionsåldern. Många grupper, flera människor med hårt arbete, har emellertid en allmän pensionsålder som är två år högre.

Det finns också flera skäl för en rörlig pensionsålder. Vi behöver ett pensionssystem som tar hänsyn till att behovet av pension infaller vid skilda tidpunkter för olika människor. Aldrandet är individuellt, och skilda yrken ställer olika krav. Människorna bör ha möjlighet att inom vissa intervaller själva bestämma tidpunkten för sin pensionering. Nuvarande pensionssystem medger en viss valfrihet – det finns en rätt till förtida och uppskjutet uttag av ålderspensionen. Men tradition, otillräcklig information och betydande minskning av pensionen vid förtida uttag har gjort att den rörligheten har utnyttjats i rätt begränsad omfattning. Vi har från folkpartiets sida starkare betonat vikten av rörlig pensionsålder – det är en huvudfråga i en kommande reform.

Förra året tillsattes en kommitté med uppgift att utreda frågan om pensionsåldern. De direktiv, som den kommittén har, bygger på riksdagens uttalande förra året i samband med behandlingen av motioner om den allmänna pensionsåldern. De stämmer också väl överens med de synpunkter om en sänkt och rörlig pensionsålder som folkpartiet har fört fram.

Meningarna är på två punkter delade inom socialförsäkringsutskottet. Den ena gäller inriktningen av kommitténs arbete. Direktiven har som nämnts utformats i nära anslutning till förra årets riksdagsbeslut. De har fått den bredd som är motiverad med hänsyn till frågans stora vikt. Nu framförs önskemål om att riksdagen skall i förväg binda utredningens arbete till en bestämd typ av pensionsåldersreform. Det kan inte vara rätt och riktigt att begränsa utredningsuppdraget på det sättet. Det är inte så vi bör bedriva socialt reformarbete i stora frågor.

Den andra punkten gäller hur snabbt det är möjligt att genomföra en reform. I motioner har förts fram önskemål om att detta års riksdag skall besluta om en reform som skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1972. Också om man skulle begränsa pensionsreformen till att enbart gälla en sänkning av pensionsåldern kan det inte vara praktiskt möjligt att på så kort tid genomföra det utrednings- och lagstiftningsarbete som behövs. Det är inte möjligt att genomföra en tillfredsställande utredning enligt de direktiv, byggda på förra årets riksdagsbeslut, som kommittén nu arbetar efter och att dessutom få en tillfredsställande remissbehandling och offentlig debatt.

Det är också en fråga med betydande ekonomiska aspekter, i synnerhet som en pensionsreform också bör innebära bättre förmåner för dem som redan är pensionärer. Det gäller att överväga de ekonomiska följderna både för pensionssystemet och för samhället i övrigt – och att anvisa de resurser som behövs för ett beslut.

Socialförsäkringsutskottet framhåller att utredningsarbetet skall bedrivas "med all möjlig skyndsamhet". Det kan rimligen inte gå att arbeta skyndsammare än med all möjlig skyndsamhet.

Herr talman! Det gäller att förena social reformvilja med realism, med realistiska bedömningar av möjligheterna att arbeta fram underlag för

beslut och att finansiera besluten. Vi vill från folkpartiets sida genomföra en pensionsreform, innebärande sänkt och rörlig pensionsålder, så snart som möjligt. Vi vill emellertid inte i dag fatta beslut som inte är möjliga att förverkliga. Vi menar att riksdagen kan och skall fatta beslut senare under denna mandatperiod, och vi kommer att med starkt engagemang följa och driva denna fråga.

Herr talman! Med dessa uttalanden vill jag yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande nr 4.

I detta anförande – under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – instämde herrar Hörberg, Karl Bengtsson i Varberg, Källstad, Petersson i Röstånga, Sjöholm och Levin, fröken Bergström, herrar Rydén, Hamrin och Carlström, fröken Hörlén samt herrar Ekinge, Rimås, Andersson i Örebro och Jonsson i Mora (samtliga fp).

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande har här relaterat hur denna fråga behandlats under tidigare år i riksdagen, och herr Olsson i Stockholm har varit inne på samma tema. Jag hoppas därför, herr talman, att jag skall kunna fatta mig något kortare. Det är riktigt som herr Carlsson i Vikmanshyttan har sagt, att vi har diskuterat denna fråga under förra årets riksdag. Argumenten torde vara ganska väl kända, och jag kan inte finna att det har kommit fram särdeles mycket nytt vare sig i reservationerna eller i de anföranden som här har hållits.

Jag skulle också vilja säga att det inte råder så delade meningar i själva sakfrågan som man här har velat göra gällande. Meningsskiljaktigheterna avser ju, som herr Mundebo redan har anförut, tidpunkten och finansieringsfrågan – därvidlag är vi inte ense.

Både utskottets vice ordförande och herr Olsson i Stockholm har här starkt understrukt rättvisekravet. De har också talat en hel del om jämlikheten i detta sammanhang. Jag har en känsla av att båda dessa talare i mycket stor utsträckning har slagit in öppna dörrar när de argumenterat för nödvändigheten av en sänkning av pensionsåldern. I de allmänna synpunkter som här framförts kan jag instämma helt. Det är en rättvisefråga och en jämlikhetsfråga, och nog kan vi vara ense om att ojämnheterna i de olika pensionssystemen bör utplånas.

Men, herr Carlsson, det gäller inte bara pensionsåldern utan i lika hög grad pensionsnivån. Dessa två frågor är så involverade i varandra att de bör sammankopplas. En sänkning av pensionsåldern skall vi genomföra när utredningen är klar – om nu riksdagen följer utskottsmajoriteten och de ekonomiska förutsättningarna finns.

Jag tycker att man i centerpartireservationen och även i motionen har angräpat i stort sett endast en sida av problemet. Där talas om sänkning av pensionsåldern. Eric Carlsson har visserligen snuddat vid kostnaderna, men han vill inte framhålla dem som några särskilt starka argument för att inte den här reformen skulle kunna genomföras på en gång. Men det sägs inte så särdeles mycket om själva pensionsnivån.

Låt mig först, herr talman, erinra om att vi har ett pensionssystem

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

som ännu inte är fullt effektivt. ATP-reformen trädde i kraft 1960 och man började utbetala förmåner i rätt blygsam omfattning 1963. För varje år som går blir ju pensionsbeloppen bättre, men reformen blir inte effektiv förrän 20 år efter ikraftträdandet, alltså 1980, och dit återstår ännu flera år. Hur bra det än kan vara att sänka pensionsåldern kan vi inte komma ifrån att man absolut inte löser jämlikhetsfrågan, som både herr Carlsson och herr Olsson lagt så stor vikt vid, enbart genom att sänka pensionsåldern. Vi får också komma ihåg att det system, som vi har och som ännu inte trätt i kraft, innebär att om man sänker pensionsåldern blir det fler människor som inte får möjlighet att intjäna full pension. Det är på den punkten som jag tycker att det här resonemanget, framför allt som det förts av herr Carlsson, är alltför ensidigt.

Jag tror ändå att jag i viss mån kan förstå herr Carlsson. Kanske är det så att han här framträder främst som förespråkare för en grupp som i många fall – det kan gälla jordbrukare men också andra egna företagare – har vissa värden placerade i sina företag, vilket gör att de där har en fast punkt i sin livsföring. Då kan det kanske vara tillräckligt med det stöd som folkpensionen innebär. Det är ju ingalunda fallet med löntagarna – de har i regel inte besparingar att ta till, åtminstone inte av den storleken att de kan fylla ut skillnaden mellan lön och pensionsbelopp som utgår från ATP.

Därför antar jag att det första som löntagarna kräver, när de får en sänkt pensionsålder, är att pensionsbeloppen också skall förbättras. De kanske inte kan leva på en inkomst som uppgår endast till hälften eller inte ens hälften av löneinkomsten. Om man menar allvar med talet om jämlikhet måste man alltså, anser jag, samtidigt som man sänker pensionsåldern också ta upp frågan om pensionsnivån. Pensionsreformen är ju inte fullt utbyggd förrän om nio år, som jag har erinrat om tidigare. Det är väl också detta som Landsorganisationen nu har gjort.

Av herr Olssons i Stockholm anförande framgick att det är i första hand löntagarna han tänker på. Det är naturligtvis i och för sig riktigt att när nu Landsorganisationen förhandlar med Svenska arbetsgivareföreningen om de sociala frågorna, så är det för löntagarna man förhandlar. Jag är övertygad om att pensionsåldern är en av huvudfrågorna i dessa förhandlingar, men jag är också övertygad om att Landsorganisationen inte nöjer sig enbart med att sänka pensionsåldern utan även vill ha en bättre pensionsnivå än vad enbart folkpensionen ger. Efter vad som sipprat ut från förhandlingarna är man också i princip överens om att lösa pensionsåldersfrågan. Och kan man träffa en överenskommelse, där man på en gång klarar både finansieringsfrågan och pensionsnivån, så är det naturligtvis att hälsa med stor tillfredsställelse.

Men det finns väl andra saker som är föremål för förhandlingar mellan Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen. Målet för fackföreningsrörelsen – och jag får väl säga även för socialdemokratin, eftersom både herr Carlsson i Vikmanshyttan och herr Olsson i Stockholm har deklarerat sina respektive partiets synpunkter på denna fråga – är att få likvärdiga sociala förmåner för alla grupper, oavsett tjänsteställning och arbetsuppgifter på arbetsmarknaden. Det gäller alltså många andra ting än själva pensionsfrågan.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

Herr talman! Lat mig också säga några ord om kostnadsfrågan.

Jag tycker att både herr Olsson i Stockholm och herr Carlsson i Vikmanshyttan satte upp ganska stora skyggglappar för ögonen när de framhöll att kostnaderna i och för sig inte är något argument. Vpk vill ju lösa kostnadsfrågan genom en ökad arbetsgivaravgift – det har sagts så i motionen – och på så sätt ta en del av kostnaderna över budgeten. Och i motionen från centerpartiet säger man att man är beredd att medverka till finansieringen av reformen. Men om nu centerpartiet menar allvar med att man vill göra detta och också menar allvar med vad som skrivs i motionen och reservationen, att reformen bör träda i kraft den 1 januari 1972, så borde man väl också ha sagt någonting om hur man vill lösa finansieringsfrågan, eftersom ju en stor del av kostnaderna faller på det nu aktuella budgetåret. Herr Carlsson har visserligen i sitt anförande glidit litet grand och säger att en förskjutning kan ju få ske fastän med högst några månader. Men såvitt jag förstod menade herr Carlsson i Vikmanshyttan i alla fall att denna reform skulle träda i kraft långt innan vi får ett nytt budgetår. Möjligt är dock att herr Carlsson har någonting i bakfickan och senare kommer att tala om hur han har tänkt sig att detta skall finansieras.

Vänsterpartiet kommunisterna anser ju att vi skall ta ut kostnaderna genom högre arbetsgivaravgifter. På det sättet skulle man så att säga kringgå kostnadsfrågan vid förhandlingar om sänkt pensionsålder. Ja, jag instämmer i att arbetsgivarna bör stå för pensionskostnaderna även för den LO-anslutna gruppen av löntagare, eftersom man gör det för tjänstemännen. På den punkten är vi sålunda helt ense. Men i vilken form dessa kostnader än skall tas ut torde det komma att konkurrera med kraven på rena lönehöjningar. I varje fall antar jag att arbetsgivarernas argument blir ungefär desamma.

Sedan har det föreslagits att maximeringen av folkpensionsavgiften skall slopas. Men vi har ju nu fått ett nytt skattesystem, vars skatteskalar är anpassade till de nuvarande pensionsavgifterna, och dessa avgifter måste sålunda ses i samband med beskattningen i övrigt. Att nuvarande regler ändras vill i varje fall inte socialförsäkringsutskottet tillstyrka. Utskottet är väl inte heller den rätta instansen att behandla frågor som rör beskattningen.

Jag vill i det sammanhanget erinra om att pensionsålderskommittén är oförhindrad att ta upp även finansieringsfrågorna. Det står nämligen i kommitténs direktiv, som de är angivna i utskottets betänkande: "I redovisningen bör ingå kostnadskalkyler och anvisningar rörande formerna för täckning av de ökade kostnader som följer av utredningens förslag." I samband därmed kan kommittén även överväga ändringar av de nuvarande finansieringsreglerna för den allmänna pensioneringen. Enligt utskottets mening finns det alla skäl för att även på den punkten invänta utredningens resultat.

Utskottet har naturligtvis inte kunnat bortse från kostnaderna. Hade vi kunnat göra det, så skulle utskottets uttalande säkerligen blivit enhälligt. Men vi har som sagt inte kunnat göra det, eftersom det här rör sig om så betydande belopp. Förra året räknade man med att det skulle kosta 750 – 800 miljoner kronor om året att sänka pensionsåldern med

två år. Det är troligt att kostnaderna i dag skulle röra sig om betydligt större belopp. Antalet pensionärer stiger ju kraftigt, och pensionerna förbättras undan för undan. Alla känner till de standardtillägg och pensionstillskott som riksdagen har beslutat om. Kostnaderna ökar därför år från år. Det står alltså klart att det här rör sig om stora påfrestningar på budgeten, en budget som enligt mångas utsago inte får försvagas.

Vi har helt nyligen i detta hus fört en ekonomisk debatt, där det inte minst från centerns sida har framhållits att vi måste vara restriktiva med nya reformer. Vi har ju annars önskemål om reformer som inte direkt rör pensionsfragan, t. ex. arbetsmiljöfrågorna. Där vill vi satsa betydande belopp. Och vi har arbetarskyddsfrågorna och företagshälsovården. Det kanske är minst lika angeläget att satsa på de frågorna – utan att därför på något sätt undervärdera betydelsen av en sänkning av pensionsåldern. Jag anser att vi bör ha alla dessa aspekter i blickfältet, när vi diskuterar hithörande problem. Det kanske är lika viktigt och värdefullt att vi får en god arbetsmiljö, som gör att människorna kan behålla hälsan och vara friska när de går i pension. Det är långt ifrån betydelselöst att man tänker även på den sidan av saken.

Jag finner alltså att det är rimligt att man löser finansieringsfrågan i samband med att man löser frågan om pensionsåldern.

Men jag skulle ändå vilja säga att det kanske trots allt inte är kostnadsfrågan som varit huvudmotivet när utskottet har avstyrkt motionerna. Det huvudsakliga skälet till vart avslagsyrkande är att socialministern har tillsatt en utredning som har att ta upp hela detta stora problemkomplex till behandling. Utredningen har fått ganska vida direktiv. Herr Carlsson i Vikmanshyttan sade att de var behängda med så många reservationer att han fruktar att frågan om pensionsåldern inte skall bli tillräckligt uppmärksammas. Jag tror inte att så är fallet.

Jag skall inte, såsom föregående talare, citera vare sig direktiven eller utdrag av vad som tidigare sagts i denna fråga; jag kan hänvisa kammarens ledamöter till utskottets betänkande, där vissa avsnitt av direktiven är intagna. Men när man läser direktiven får man i alla fall ett begrepp om att det här rör sig om frågor som det kan läggas många aspekter på. Det är åtskilliga komplicerade frågor som utredningen har att syssla med. Om man nu, som utskottsmajoriteten anser vara riktigt, skall hålla fast vid att resultatet av utredningen bör redovisas i ett sammanhang, är det ju, såsom herr Mundebo tidigare har sagt, fullkomligt orimligt att kräva av utredningen att den skall arbeta så snabbt att förslag kan framläggas till höstriktsdagen. Även utskottsmajoriteten anser ju att utredningen bör arbeta snabbt och att erforderliga resurser skall ställas till dess förfogande. Men inte med bästa vilja i världen, tror jag, klarar utredningen det på ett år.

Herr Olsson i Stockholm satte stort värde på Yngve Perssons inlägg i pensionsdebatten – det var väl 1969 – men han tycks inte sätta lika stort värde på Yngve Persson när det gäller att utreda dessa frågor. Jag tror ändå att just det förhållandet att bl. a. Yngve Persson är medlem av ålderspensionsutredningen är en garanti för att denna utredning kommer att arbeta snabbt. Jag tror också att den kommer att föreslå en allmän sänkning av pensionsåldern.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

Centerpartiet vill att utredningen skall få tilläggsdirektiv som innebär att pensionsåldersfrågan skall brytas ut ur de stora sammanhangen och behandlas med förtur. Jag tror inte att det skulle vara särdeles lyckat. Alla de frågor angående uttag av pension som utredningen har fått att behandla är så involverade i varandra att det är nödvändigt med en helhetsbedömning. Vi har alltså inte kunnat tillstyrka motionsyrkanden på den punkten heller.

Jag skulle gärna vilja instämma i en hel del av vad herr Mundebo sade, bl. a. i att vi bör lämna utredningen tid att genomarbeta hela det fält av frågor som direktiven ger utredningen anledning att ta upp. Resultatet bör redovisas i ett sammanhang. Då får vi bättre möjligheter att bedöma vilka reformer som med hänsyn till resurserna först bör genomföras. Då får vi också tillfälle att ta ställning till hur en sänkt pensionsålder skall finansieras.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan talade om de valkiga nävarnas folk och de hårda jobbens människor. Ja, det råder inga delade meningar om att vi bör se till att de får sociala förmåner som är likvärdiga dem som andra grupper i samhället har. Det är ju hela vår strävan. Men det är tyvärr så att våra resurser är begränsade. Här är det inte fråga om ett önsketänkande, utan vi måste i varje fall i viss mån vara realistiska. Om vi nu måste dra åt svängremmen - något som herr Carlsson i Vikmanshyttan och jag är ense om - finns det inga lätta utvägar för att komma ifrån den situationen. Det är bl. a. detta som är förklaringen till utskottets ställningstagande i den här frågan.

Herr Mundebos anförande har jag ingen anledning att kommentera. Jag vill bara understryka vad han sade om en rörlig pensionsålder; jag skulle inte ha någonting att invända, därest utredningen kom fram till något sådant. Rent biologiskt åldras människorna olika - en del har goda krafter när de uppnått pensionsåldern och de har kanske också önskemålet att få fortsätta att jobba. Jag tror att det ur många synpunkter skulle vara lyckligt om man kom fram till ett något rörligare pensionssystem än det vi nu har.

Jag vill, herr talman, till sist säga att jag hoppas att utredningen skall arbeta snabbt, och att den kommer att framlägga ett positivt förslag i den här frågan.

Med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fredriksson säger att vpk endast krävt ökade arbetsgivaravgifter för att finansiera denna reform. Men det är ju så att vi därutöver krävt slopandet av taket vid uttagandet av folkpensionsavgift. Det skulle också drabba de inkomsttagare som det parti herr Fredriksson tillhör säger sig vilja komma åt och beskatta hårdare.

Beträffande pensionsbeloppen säger herr Fredriksson att han är för att dessa skall höjas. Vpk har en motion i denna fråga som kommer att behandlas under en senare punkt på föredragningslistan. Jag förutsätter att herr Fredriksson då kommer att stödja den motionen.

Jag har ingenting emot att förhandlingarna mellan LO och SAF

lyckas. Det är här fråga om att genomföra en reform som måste genomföras. Men det är klart att en lagstiftning i det läget är ett stöd åt fackföreningsrörelsen och LO, som dessa säkerligen tar emot med öppna armar.

Jag instämmer med herr Fredriksson att det är bra att Yngve Persson är med i pensionsålderskommittén, eftersom han tillhör dem som uttalat sig för en omedelbar lösning av denna fråga. Han sade 1969 att det inte krävdes några större utredningar. Det tråkiga är att han hamnat i en utredning med tvivelaktiga direktiv – tvivelaktiga om man verkligen vill åstadkomma en sänkning av pensionsåldern till 65 år. Med detta har jag en gång till klart velat framhålla att jag också är glad för att Yngve Persson är med i denna kommitté, eftersom det måste ge en snabbare lösning av frågan. Måhända kan utredningen bryta igenom dessa direktiv och få till stånd ett förslag om direkt sänkning av pensionsåldern.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först säga till herr Olsson i Stockholm att vi på centerhåll inte släppt vår målsättning. Vi har sagt att vi har en bestämd målsättning i fråga om en sänkning av pensionsåldern till 65 år, att den utredningen måste ske med förtur och att utredningen måste bedrivas så snabbt att vi om möjligt kan få en sänkning från den 1 januari 1972. Om herr Olsson lyssnat bör han ha kunnat uppfatta det klara besked jag tidigare gett och det klara besked jag nu har gett.

Herr Fredriksson säger att målet är att vi skall ha samma sociala förmåner för alla grupper i detta land. Det är tacknämligt, herr Fredriksson och herr Mundebo, men lev då upp till dessa gyllene normer.

Vi har haft frågan om en sänkt pensionsålder uppe vid varje riksdag sedan 1961. Det har gått tio år sedan vi tog upp den diskussionen. Fortfarande har det inte skett mera på den här sidan än att man hänvisar till en utredning, vars direktiv i stor utsträckning påminner om de reservationer som folkpartiet hade till det andra lagutskottets utlåtande 1969, i vilket dessa frågor behandlades. Folkpartiet hade där sex reservationer, herr Mundebo, mot reservationen om en sänkning av pensionsåldern. Var finns viljan, herr Mundebo?

Det har talats om folkpartiets rörliga pensionsålder. Vi har en rörlig pensionsålder för närvarande och folkpartiets diskussion på den punkten, herr Mundebo, liknar mera en diskussion om en rörlig pensionsålder.

Herr Fredriksson påstår att jag slår in öppna dörrar. Vilka öppna dörrar? Har vi inte varit pådrivande i denna fråga över huvud taget? Jag sade att vi tog upp den motionsledes 1961. Den har tagits upp i många sammanhang sedan. Förstamajdemonstrationerna såg den första gangen 1965. Motioner har väckts till Metallkongressen om detta. Jag har sett frågan behandlas i andra sammanhang. Får jag säga till herr Fredriksson, att jag, som lever invid ett järnbruk och har nära kontakt med järnbruksarbetarna, vet hur dessa människor upplever den höga pensionsåldern. Om herr Fredriksson och herr Palme hade närmare kontakt med de breda lagren i detta fall, kanske även de vore medvetna om de krav som där ställs.

Det är likadant med skogsarbetarna och med de kvinnor som står

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

utanför kollektivavtal — alla dessa som i dag har 67 år som pensionsålder. Där finns kravet på en sänkning till 65 år och det är dessa människors talan jag för, herr Fredriksson. Jag har nämligen en nära kontakt med dessa människor.

Jag skall återkomma senare med ytterligare några synpunkter.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner anledning att än en gång upprepa att det hos alla grupper finns och sedan flera år har funnits en vilja till en pensionsreform, innebärande en sänkt och rörlig pensionsålder. Jag finner det värdefullt att direktiven har en bredd, så att man kan se frågan i ett större perspektiv.

Om det inom partierna finns en vilja till sänkt och rörlig pensionsålder, skall vi nog klara ett beslut i den frågan under innevarande mandatperiod. Det tror jag att vi kan försäkra herr Carlsson i Vikmanshyttan. Men herr Carlsson har medverkat så mycket i utrednings- och lagstiftningsarbete, att han är väl medveten om att det inte är möjligt att inom loppet av tre, fyra månader utarbete det underlag som behövs för ett riksdagsbeslut hösten 1971.

Om man går ut och talar för en sådan reform, bör man deklarerat på vilket sätt man är beredd att finansiera den och vilka skattehöjningar 1971 års höstriktdag skall besluta om för att den 1 januari 1972 kunna genomföra denna reform. Det går inte att den ena dagen säga att man skall vara restriktiv med nya reformer och den andra dagen satsa några hundra miljoner kronor utan att tala om var de skall tas.

Låt oss alltså konstatera att vi är överens om att genomföra en pensionsreform. Låt oss se till att vi får underlag för ett sådant beslut. Låt oss se till att vi skaffar fram pengar så att vi kan betala ut de pensioner som vi beslutar om. Alla grupper är ense om en sådan reform. Det är inte detta debatten gäller, utan den gäller när vi kan få fram underlag för ett beslut och när vi kan få fram pengar. Jag vidhåller att det inte är realistiskt att nu fatta sådana beslut. Det är vilseledande att gå ut och besluta sådana reformer i dag.

Herr FREDRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om herr Olsson i Stockholm kanske lyssnade litet dåligt till mig. Jag berörde frågan om maximeringen av folkpensionsavgifterna, men enligt vpk skall ju pengarna räcka till så mycket. Man vill sänka skatten för de lägsta inkomsttagarna, och pengarna skall också räcka till att delvis finansiera andra saker, som kommer upp till behandling senare i dag, bl. a. pensionstillskotten. Jag är glad över att vi börjar bli ganska ense om herr Yngve Perssons kvalifikationer som utredare i pensionsålderskommittén.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan frågade vilka öppna dörrar jag ansåg att han slog in. Det var när han talade om de starka motiv som föreligger för en sänkt pensionsålder för folk med de tunga jobben och gav en föreställning av att vi skulle vara motståndare till detta som jag menar att han slår in öppna dörrar. Vi är inga motståndare till sänkt pensionsålder men vi anser att man bör vänta till dess att utredningen är klar.

Jag är inte heller så säker på att man löser problemen för de här människorna som går i skogen, i gruvor och järnverk, alltså de som har de tunga jobben, genom att sänka pensionsåldern med två år. Vi har öppnat en möjlighet för dem att få pension redan vid 63 års ålder, och det är möjligt att utredningen kommer fram till ett förslag som innebär betydligt bättre regler när det gäller att ta ut förtidspension. Det är bl. a. detta som utredningen har att ta ställning till.

Sedan säger herr Carlsson att centerpartiet har varit pådrivande, och han betonade "sedan år 1961". Det var ju bra att herr Carlsson gjorde det. Varför var man inte pådrivande tidigare när vi hade striden om ATP?

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Det tycks som enighet är stor bland alla partier om en sänkning av pensionsåldern till 65 år. Jag vill då uttrycka den förhoppningen att röstresultatet så småningom kommer att visa att man menar allvar när man talar om den sänkningen. Vi har ju från centerpartiet är efter år sedan 1961 här i riksdagen hävdad angelägenheten av denna reform.

Vi har, som tidigare nämnts, ända sedan år 1914 haft oförändrad pensionsålder, och inom centerpartiet anser vi att en sänkning av pensionsåldern är den viktigaste och mest angelägna sociala fråga som vi har att lösa för närvarande. Jag har den uppfattningen att folkpensionerna även i framtiden kommer att spela en stor roll i samhällets insatser för att skapa rättvisa åt de äldre. Detta har stor betydelse kanske alldeles särskilt för låginkomstgrupperna.

Betydande insatser har under årens lopp gjorts för att garantera ökad trygghet åt pensionärerna. Centern har ständigt återkommit med krav på bättre förmåner för pensionärerna i vårt samhälle, och det har så småningom gett positiva resultat. Men ytterligare förbättringar är nödvändiga, och här menar jag att en sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år är en av åtgärderna för att skapa ökad rättvisa och trygghet åt de äldre. Det är de människorna, som genom sina arbetsinsatser har lagt grunden till vårt välfärdssamhälle, och det är då ytterst angeläget för samhället att garantera dem en god trygghet och en rättvis del av standardhöjningen. En hel del har gjorts för att förbättra pensionssystemet – jag avser möjligheterna till förtida uttag, den vidgade förtidspensioneringen och det s. k. äldrestödet. Dock upplevs skillnaden i pensionsålder mellan olika grupper som en mycket stor orättvisa. Vissa grupper erhåller pension vid 65 år eller tidigare, medan pensionärer i allmänhet inte kan få full pension förrän vid 67.

Utskottet skriver i sitt betänkande att pensionsålderskommittén skall "undersöka hur nuvarande regler för ålderspension svarar mot behoven och önskemålen hos skilda grupper". Man skriver också i betänkandet: "Angelägenheten av en pensionsreform skall vägas mot andra reform-önskemål."

Hur avväger man när det gäller pensionsåldern, som ända sedan 1914 har varit 67 år? Har alla de andra reformer som genomförts sedan dess varit mer angelägna än denna? Jag kan verkligen fråga: Ser man till behov och önskemål hos de skilda grupper som utskottet skrivit om? Gör man

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

det, får vi också den här reformen genomförd - och mycket snart.

Nu verkar det som om avtalsöverenskommelserna på arbetsmarknaden kommer att medföra sänkt pensionsålder för stora grupper. Det har också herr Fredriksson nämnt om i sitt anförande. Samtidigt säger herr Fredriksson att han inte tror att löntagarna är nöjda enbart med en pensionsålder på 65 år utan att de också kommer att kräva en bättre pension. Men hur tillgodoses alla de grupper som står utanför avtalsförhandlingarna? Måste vi inte se till alla grupper i vårt samhälle? Om man bara går efter avtalsförhandlingarna och de överenskommelser som träffas, vill jag påstå att stora grupper kommer att ställas utanför och här utgör kvinnorna en betydande del.

Det finns många slitna och trötta människor som väntar och sedan länge väntat på en sänkning av pensionsåldern. Alla dessa frågar: Har samhället helt glömt oss? Tänker man inte alls på våra insatser i produktionen under många, långa år?

Kan man verkligen tala om jämlikhet och utjämning av sociala orättvisor och ändå gå emot en reform som denna? Jag vill hävda, att en växande opinion i dag ställer sig bakom centerns krav på sänkt pensionsålder. Man förväntar sig ett snabbt genomförande av reformen.

Riksdagen har tidigare uttalat - det var i andra lagutskottets utlåtande nr 20 år 1969 - att de lagstiftningsfrågor som hänger samman med reformen med all sannolikhet kan klaras av på förhållandevis kort tid. Vi anser att det då bör vara möjligt för pensionsålderskommittén att avlämna ett delförslag i frågan i så god tid att en ändrad lagstiftning kan träda i kraft år 1972. Från centerpartiet vill vi kraftigt betona vårt önskemål om en sänkt pensionsålder till 65 år för alla. Vi önskar också att frågan behandlas med förtur av pensionsålderskommittén.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservation 2 som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 4. I den reservationen hemställer vi att riksdagen med bifall till motionen 1971:129 i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om tilläggsdirektiv för pensionsålderskommittén om åläggande för kommittén att behandla frågan om sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år med förtur.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Som socialförsäkringsutskottet så riktigt anmärker har frågan om en sänkning av den allmänna pensionsåldern under en följd av år aktualiserats genom motioner i riksdagen. Själv har jag under ett stort antal år motionerat i den här frågan. I år, då frågan är föremål för utredning, har jag dock avstått från att motionera. Det kan få vara ett svar till herr Carlsson i Vikmanshyttan, som undrade varför det var så få motioner i år. Det är ju inte kutym att man motionerar i ett ärende som är under utredning, och det är också skälet till att jag har avstått därifrån.

Min inställning i frågan är däremot helt oförändrad. Jag anser fortfarande att en sänkning av pensionsåldern är en av de viktigaste frågorna i den politiska debatten. Det är enligt min mening både en angelägen jämlikhets- och rättvisefråga som kräver en snar lösning. På den punkten har jag ingalunda ändrat mening.

Det är inte godtagbart - det har jag sagt förr - att de som t. ex.

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

jobbar ute på verkstadsgolvet skall få vänta två år längre på sin pensionering än de som sitter inne på kontoret kanske med endast en dörr emellan.

Men vi har som sagt äntligen kommit fram till utredningsstadiet, och det hälsar jag givetvis med tillfredsställelse. Visserligen är direktiven för utredningen synnerligen återhållsamma – det skall gärna medges – och jag beklagar att så är fallet. Men det förutsättes dock att frågan om en sänkning av den allmänna pensionsåldern skall prövas. De representanter som finns med i utredningen -- jag tänker på herr Yngve Persson, herr Mundebo och herr Gustavsson i Alvesta för att nämna några – borgar för att man inte här skall försitta någon tid utan verkligen fullfölja vad som står i utskottets betänkande – att det skall bli en skyndsamt utredning.

Enligt min mening är det angeläget att så sker och att man även prövar åtgärder för en bättre lösning av den rörliga pensionsåldern än den vi nu har. Jag tänker närmast på den kraftiga reducering av pensionsbeloppet som följer av ett tidigare uttag och att denna reducering kvarstår även efter det att den allmänna pensionsåldern uppnatts. I samband med den här prövningen bör man även ta upp frågan om sänkning av åldersgränsen för erhållande av hustrutillägg. Det anser jag vara ett viktigt komplement i detta sammanhang.

Jag delar den mening som kommer till uttryck i det särskilda yttrande, som folkpartiets representanter i utskottet har fogat till utskottets betänkande, att en sänkning av pensionsåldern bör komma till stånd så snart som möjligt. Jag understryker det – en sänkning av pensionsåldern bör komma till stånd så snart som möjligt – och anser att en till 65 år sänkt pensionsålder med möjlighet till individuella variationer bör vara ett huvudalternativ i pensionsålderskommitténs utredningsarbete.

Då frågan om en sänkning av pensionsåldern så länge diskuterats och då vi under så många år har motionerat i denna fråga och då den av så många skäl, som jag inte här nu skall föra fram – det har gjorts tidigare här i dag och det har gjorts i så många andra sammanhang att jag inte behöver upprepa dem – nu pochar på en snar lösning, vågar jag förutsätta, som jag sade redan tidigare, att utredningen skall arbeta med all möjlig skyndsamt. Jag har därför inte just nu något annat yrkande än utskottets.

Jag vill emellertid göra ett tillägg. När fröken Pehrsson säger att det är centerns krav att pensionsåldern skall sänkas, så är det inte bara centerns krav. Det har förts fram från skilda håll. Det är ett gemensamt krav och därför emotser jag en snar lösning.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag instämde nyss i herr Mundebos utmärkta anförande, där han redogjorde för folkpartiets principinställning i denna fråga. Man kanske kunde tycka att det kunde räcka, men jag känner sedan många år ett starkt engagemang i denna fråga, så jag vill besvara kammaren under cirka fem minuter.

Jag förstår mycket väl herr Carlssons i Vikmanshyttan indignation över att detta problem, denna orättvisa inte har kommit ur världen för länge sedan. Han gav uttryck för denna indignation på ett mycket bra

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

sätt, och jag vill för min del instämma i den delen av hans anförande.

Fröken Pehrsson, som nyss var uppe här, talade också om den orättvisa i samhället som vi har kvar. Orättvisor har alltid funnits i samhället -- i Sverige och i andra länder. Det är inte mycket mer än hundra år sedan adel och prästerskap satte sig på borgare och bönder. Så fick vi en tvåkammarriksdag så småningom, och då skulle omedelbart de rika och besuttna tillmätas större betydelse än andra medborgare och få större inflytande genom för dem fördelaktiga rösträttsbestämmelser. För drygt 50 år sedan fick vi allmän och lika rösträtt för män och kvinnor. Många hoppades väl då att orättvisorna i samhället snabbt skulle kunna avskaffas. Många av dem har också eliminerats sedan dess, men många stora orättvisor har vi kvar i vårt demokratiska samhälle.

En av de största orättvisorna -- såsom jag ser det -- som finns kvar är den att de besuttna medborgarna ofta tack vare ärvda förmögenheter har kvar ensamma i alltför hög grad den beslutanderätt som styr det ekonomiska skeendet.

En annan av de stora orättvisorna i dagens samhälle är den som vi diskuterar här i dag som följd av socialförsäkringsutskottets betänkande nr 4 -- en olika pensionsålder för olika medborgarkategorier.

Det måste stå klart för envar att det innebär en grov orättvisa att medborgarna efter ett strävsamt arbete för sitt eget och de närmastes uppehälle inte skall ha möjlighet att dra sig tillbaka vid samma ålder. Det orimliga förhållandet råder att vi trots mer än 50 års demokrati inte har löst denna fråga om rätt för alla till samma pensionsålder. Varken via fria avtalsförhandlingar eller genom politiska beslut i riksdagen har detta problem lösts. -- Förhållandet är desto mera orimligt som det oftast är de som arbetat hårdast som tvingas att arbeta längre än andra.

Inte förrän förra året, 1970, lyckades riksdagen förmå regeringen att tillsätta en utredning om pensionsåldern m. m. Bakom beslutet låg upprepade motioner under flera år, bl. a. från folkpartihåll.

Även om jag gärna i dag skulle ha velat vara med om att besluta om en generell sänkning av pensionsåldern till 65 år från en näraliggande fixerad tidpunkt, så inser jag att en klar utredning måste föreligga innan ett sådant beslut kan fattas. Jag anser därför att det särskilda yttrande som gjorts av herrar Jonsson i Mora och Mundebo, båda folkpartister, helt kort sammanfattar de åtgärder som behövs, nämligen:

1. En allmän sänkning av pensionsåldern så snart som möjligt.
2. 65 år som pensionsålder med möjlighet till individuella variationer bör därvid vara riktlinjen.
3. Riksdagen utgår ifrån att proposition i frågan kommer att föreläggas riksdagen under innevarande mandatperiod.

Herr talman! Utgående ifrån att den sittande utredningen kommer att beakta synpunkterna i det nyssnämnda yttrandet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! En sänkning av pensionsåldern är enligt mitt sätt att se en förkortning av arbetstiden. När vi talar om kostnaderna i detta fall skall vi inte glömma kostnaderna för den allmänna förkortningen av

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

arbetsdagen och arbetsveckan, som vi enhälligt här i riksdagen har beslutat om vid flera tillfällen. Den arbetstidsförkortning som nu skall verkställas 1971 och 1973 kostar samhället minst 700 miljoner kronor, men ingen har protesterat mot de kostnaderna, inte heller herr Fredriksson.

Ett sönderplockande av arbetsdagen och arbetsveckan förorsakar dock mycket stora och svåra problem, inte minst inom sjukvården. Många hävdar att sjukvården inte klarar flera arbetstidsförkortningar. Samma är förhållandet inom många andra områden. Förestående arbetstidsförkortning har samma effekt som ett bortfall av 600 polistjänster på bara denna sektor av samhället. Med hänsyn till de här sakerna är det min uppfattning att framtida förkortningar av arbetstiden skall göras i slutet på en människas produktiva tid, när det börjar bli tungt och besvärligt att arbeta, alltså genom en sänkning av pensionsåldern.

Om det nu blir så, vilket ju förefaller troligt, att Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen träffar avtal om en sänkning av arbetarkollektivets pensionsålder, då kommer det att framstå som ännu orimligare att en minoritet av bl. a. jordbrukare och fristående löntagare skall ha en högre pensionsålder än flertalet andra människor i det här landet.

Herr talman! Jag beundrar alltid politiker som har mod och framåtanda, men jag vågar ända inte vara så snabb i vändningarna som vänsterpartiet kommunisterna och centern och yrka på ett genomförande av denna reform redan från den 1 januari 1972. Samhället har ju dock ekonomiska besvärligheter just nu. Men det är inte bara det som är orsaken. Det är också andra avsevärda problem som måste utredas innan en allmän sänkning av pensionsåldern kan genomföras. Det gäller alltså inte bara kostnaderna utan kanske framför allt försäkringstekniska problem. Dem måste man knäcka, innan den här reformen kan beslutas. Det gäller t. ex. samordningen med det stora ATP-systemet och ITP-systemet. Vänsterpartiet kommunisterna gör det kanske litet lätt för sig, när deras företrädare begär att herr talmannen med ett enda klubbslag skall samordna tre mycket stora och komplicerade försäkringssystem. Det är inte fullt så enkelt.

Jag förutsätter att pensionsålderskommittén verkligen bemödar sig om att lösa sin uppgift så snabbt som möjligt. Jag känner dock litet tveksamhet inför en mening i direktiven till pensionsålderskommittén, och det är tydligen flera än jag som gjort det: "När det gäller tanken på en allmän sänkning av pensionsåldern måste ingående övervägas om en sådan reform ger den från social synpunkt bäst motiverade användningen av de resurser som kan sättas in." Jag spårar i denna mening en motvilja mot tanken att göra en allmän sänkning av pensionsåldern.

Särskilt om LO och SAF, som jag nämnde, träffar en uppgörelse om sänkning av pensionsåldern för de flesta löntagarna, har en ny situation uppstått som gör det orimligt att fortsätta med en 67-årsgräns för en liten minoritet av svenska folket. Jag hoppas att pensionsålderskommittén tar hänsyn till detta nya läge, om en uppgörelse LO-SAF kommer, och verkligen arbetar snabbt i syfte att få till stånd denna i mitt tycke mycket angelägna reform.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

Med dessa påpekanden vill jag bara yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till den debatt som har förts i denna utan tvivel mycket viktiga fråga. Jag kunde ha nöjt mig med att instämma i det enligt mitt förmenande utmärkta anförande som herr Mundebo höll, men det är en särskild orsak som gör att jag ändå begärde ordet.

När det talades om rörligheten i pensionsåldern och vikten av denna rörlighet, kunde jag inte låta bli att söka illustrera det med exempel från en yrkesgrupp som jag ofta har mycket nära kontakt med. Jag kände mig kanske särskilt föranlåtten att göra det, när det talades om de valkiga nävarnas folk och de hårda jobbens människor. Jag tänker på våra yrkesfiskare ute på Nordsjön. Jag vet att de har ett av de hårdaste jobb som över huvud taget kan tänkas, och jag vet att det är inte många av dem som sysslar med detta arbete som kan fortsätta långt över 60-årsåldern. Många slutar redan vid 60 år eller mellan 60 och 65. Ytterst få kan hålla på efter 65.

Jag väckte en motion i denna fråga för några år sedan, där jag begärde en sänkning av pensionsåldern för yrkesfiskare. Motionen blev avslagen den gången, men som nämnts här förut har det hänt en hel del på de senaste två åren, och nu arbetar ju en utredning med dessa frågor. Jag är glad för att utredningen har kommit till stand, och även om kären av yrkesfiskare inte är så stor – 7 000 å 8 000 kanske – så är det ända mycket viktigt att deras situation blir uppmärksammas av utredningen.

Denna fråga har varit uppe och är uppe till resonemang mellan fiskarorganisationerna i de nordiska länderna, och önskemålet är detsamma överallt. Det pekas på att yrkets karaktär är sådan, att man ofta får sluta i 60-årsåldern. Jag vill därför som sagt särskilt trycka på vikten av rörlighet. 65 år är även för dessa yrkesmän en hög pensionsålder. Det får därför inte bli något slags magisk linje, ungefär som 67 års ålder varit tidigare, utan rörligheten, möjligheten att pensioneras tidigare, bör finnas för dem.

Som det nu är får många av dessa fiskare sluta det hårda arbetet, de får ta andra sämre lönande arbeten, kustfiske, inomskärsfiske, eller på annat sätt försöka hanka sig fram till pensionsåldern. Det är angeläget att det blir en rörlighet även för denna grupp.

Jag kan utan vidare instämma i det särskilda yttrande som herrar Mundebo och Jonsson i Mora fogat till utskottets betänkande. Jag har därför, herr talman, inget eget yrkande.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Jag skulle bara vilja knyta en liten kort reflexion till de jämförelser som herr Carlsson i Vikmanshyttan gjorde mellan de höga allmänna pensionsåldrarna i Sverige och de betydligt lägre pensionsåldrarna i en rad andra uppräknade länder. Skulle man bara utgå från det, vore Italien naturligtvis ett föregångsland, eftersom en man där blir pensionerad vid 60 år och en kvinna vid 55 – om man nu tycker att det är något

att stå efter att så tidigt kopplas bort från arbetslivet. Men i det sammanhanget måste man också fråga sig: Hur ser de pensioner ut som dessa pensionärer hänvisas till att leva på?

För några år sedan väcktes i Europarådet en motion där man begärde en utredning med förslag om rättighet för pensionärer att söka förvärvsarbete och få arbeta på öppna marknaden. Det stora intresse som denna motion väckte bottnade i att pensionärerna i flertalet av dessa länder där man har låg pensionsålder i stor utsträckning har så låga pensioner att de inte kan leva på dem. Man kan då gissa att denna låga pensionsålder tillkommit för att statistiskt undanröja en ganska besvärande arbetslöshet. Och det är väl inte på det sättet som vi vill skapa trygghet för våra pensionärer här i landet? Vi vill att om man drar sig tillbaka med pension skall den pensionen också vara sådan att den tillförsäkrar pensionären en hygglig levnadsstandard. Pensionärerna skall inte begagnas som en arbetskraftsreserv som man motar ut i arbetslivet när det är en besvärande brist på arbetskraft, men de skall inte heller användas som en regulator när man har en besvärande arbetslöshet. Den reform som vi ser fram emot är en sänkning av pensionsåldern som skall vara lika för alla och som också skall ge en hygglig standard att leva på när man träder tillbaka.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Det har varit en lång debatt, en debatt där det visats mycken välvilja i ord för en sänkning av pensionsåldern. Bakom dessa ord stöder man sig emellertid på en utredning, en utredning vars resultat vi vet föga om. Vi vet ännu mindre om när den kommer. Den ligger alltså i en dunkel framtid.

Alla är i dag välvilliga, men låt oss vänta och se – det är ungefärligen kontentan av den diskussion som förts här i kammaren. För jag i dag när många söker skaffa sig alibi för sitt förflutna påminna om att redan 1959 togs frågan om en lägre pensionsålder för de grupper som har 67 år som pensionsålder upp i remissdebatten i riksdagen från centerpartiets sida. 1961 väcktes en motion om detta, och motioner har sedermera väckts varje år. Någon talare här sade att det inte bara var centern som krävde en sänkning av pensionsåldern – det gjorde alla. Det är tacknämligt att vi har kommit så långt tack vare att centern har blivit pådrivande i denna fråga som i dag är vår angelägnaste sociala fråga, en rättvis- och jämlikhetsfråga som vi inte kan skjuta ifrån oss. Det är angeläget att se till att i direktiven anges att vi måste få en sänkning av pensionsåldern till 65 år.

Efter denna allmänna inledning skall jag säga några ord i anslutning till de synpunkter som har framförts i dagens debatt.

Herr Fredriksson, som haft till uppgift att försvara utskottets och sitt partis ställningstagande, säger att pensionsnivån sammanhänger med pensionsåldern. Det är jag medveten om. Men då måste jag fråga: Varför skall det ges sådan vikt när det gäller dessa människor, som tidigt har gått ut i arbetslivet och som har gjort en arbetsinsats under 50 år eller mera, när andra grupper får full pension efter 30 tjänster? Det är ända egendomligt att de ekonomiska aspekterna alltid anses omöjliggöra en

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

sänkning för de grupper som i dag har 67 år som pensionsålder och som gjort en arbetsinsats under många år.

Far jag säga till herr Mundebo liksom till herr Fredriksson: Utredningen har ju i uppdrag att också utreda frågan om de ekonomiska förutsättningarna för att klara en sänkning av pensionsåldern. Jag förmodar att om viljan finns, finns också möjligheterna att ekonomiskt klara denna angelägna rättvisereform.

Vi kan göra vissa jämförelser. Förra veckan fattade vi här i riksdagen ett beslut som innebar ett ingrepp i arbetsmarknadsparternas möjligheter att förhandla. Man kan ha många synpunkter på det ingreppet, och jag skall inte säga någonting om det – jag har biträtt beslutet. Konflikten har emellertid, enligt vad man har räknat ut, kostat samhället 220 miljoner kronor per vecka. En sänkning av pensionsåldern kanske kostar 600 miljoner kronor, om vi bortser från minskade sjukvårdskostnader, sjukförsäkringskostnader, arbetslöshetsbidrag osv. Dessa siffror anger proportionerna när man skall bedöma kostnaderna. Det pågår för närvarande en lönerörelse, och förhandlingarna är ganska besvärliga. Varje procents höjning av de statsanställdas löner lär kosta 150 miljoner kronor. Den siffran kan vara värd att jämföra med vad det skulle kosta att genomföra en reform som skulle innebära att den grupp av svenska folket som har 67 år som pensionsålder skulle få 65 år. Det finns anledning att göra dessa jämförelser och ha dem i blickpunkten.

Herr Fredriksson och herr Mundebo säger att frågan måste utredas ordentligt och att det inte går att åka så lätt fram som jag vill göra – de använde ungefär det uttrycket. 1969 skrev andra lagutskottet att denna fråga var enkel att utreda; det behövdes ingen invecklad utredning utan det skulle gå ganska snabbt att göra den. Herr Fredriksson förde den gången utskottets talan i andra kammaren och stod också bakom utskottets utlåtande. Är det de komplicerade direktiven och socialministerens många reservationer som har gjort att herr Fredriksson nu har blivit tveksam? I utredningsdirektiven, som herr Fredriksson och herr Mundebo i dag ställer sig bakom, tornar man upp svårigheterna. Det kan man göra när man saknar en fast målsättning, och det påstår jag att man gör när man som herr Fredriksson säger: Låt oss också se hur det blir med ATP när den reformen har fullföljts! Menar damer och herrar socialdemokrater och andra att ATP-reformen skall slå igenom innan vi kan sänka pensionsåldern för dessa grupper? Eller när anser herr Fredriksson att vi skall kunna vara framme vid en sänkning av pensionsåldern? I Kramforsmanifestet är det sagt att den riksdag som nu sitter skall få pröva frågan om pensionsåldern, men det är ingenting sagt om någon målsättning där heller. När menar herr Fredriksson att vi skall kunna få ett beslut i den här frågan så att vi kan få en sänkning av pensionsåldern? Det är inte bara jag och centern som är intresserade av svaret, utan jag tror att alla dessa som i dag utanför detta hus avvaktar det beslut vi kommer fram till vill ha ett besked på den punkten.

Herr Fredriksson sade att det pågår förhandlingar i dag mellan Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen, där man skall försöka hitta vägar för att nå fram till en sänkning av pensionsåldern för de löneanställda. I diskussionen med herr Olsson i Stockholm uttryckte sig

herr Fredriksson på det sättet att man var ense om att arbetsgivarna skall betala. Är det verkligen arbetsgivarna som betalar de förmåner som vissa grupper med låg pensionsålder har i det här samhället? Är det inte så, som jag sade inledningsvis, att det är ur den gemensamma kaka vi producerar av tjänster och nyttigheter som vi tar de förmåner vi beviljar oss på det ena eller andra området? Det är där vi tar ut kostnaderna för de tjänster och nyttigheter vi har att fördela. Til syvende og sidst är det inte arbetsgivarna som betalar, utan det får folkhushållet som helhet göra - också dessa människor som blir utanför och får vänta till 67 år för att få sin pension.

Fröken Bergegren tog upp en diskussion om jämförelser med utlandet och menade att jag hade dragit för snara slutsatser i fråga om pensionsåldern i andra länder. Jag tror att om fröken Bergegren hade lyssnat på mina formuleringar, så skulle hon ha observerat att jag sade att det är svårt att göra dessa jämförelser och att man inte kan göra dem direkt. Men de ger ändå antydningar om hur andra länder har sett på dessa frågor. När man diskuterar pensionernas höjd på olika håll bör man också ställa dem i relation till inkomsten per capita i de olika länderna. Jag är medveten om att det blir utomordentligt låga pensioner i många länder, eftersom inkomsten per familj knappast ligger över existensminimum. Det är klart att då blir det svårigheter.

Det vore oartigt av mig att inte stanna med ett ord också inför herr Mundebo och andra folkpartisters diskussionsinlägg. Herr Mundebo och en rad andra talare från folkpartiet har värtaligt utvecklat sin vilja att sänka pensionsåldern och göra den rörlig. Jag förstår att de behöver skaffa sig ett alibi så här fem minuter i tolv, och det tycker jag är vällovligt. Men, herr Mundebo och andra, menade andra lagutskottet ingenting med sitt uttalande 1969 om att man skulle kunna klara den här lagstiftningen på kort tid? Var det bara tomma ord den gången, ville man bara skjuta ett problem ifrån sig? Jag uppfattade det inte så.

Det är tydligen nödvändigt, trots att den här frågan nu har varit före i riksdagen i tio år, att man fortfarande driver på för att lägga fast en målsättning, så att vi kan få ett beslut med direkt inriktning på en sänkning av pensionsåldern till 65 år så snart som möjligt, nämligen den 1 januari 1972. Med den målsättningen tror jag också att vi kan hitta lösningar som vi skulle kunna samlas omkring.

Slutligen ett ord till herr Fredriksson om ATP! Herr Fredriksson ställde frågan till mig: "Varför var inte ni pådrivande den gången ATP genomfördes?" Får jag påminna herr Fredriksson om att vi hade en linje i pensionsdebatten, linje 2, som omfattades av stora grupper av svenska folket. Så vi var också pådrivande. Menar herr Fredriksson att vi är negativa till en lösning av pensionsfrågorna för svenska folket? Vi har varit överens om de beslut som vi sedermera har fattat här i riksdagen också. Vi har gått in för förtidspensionering, varvid vi tagit hänsyn till människorna och deras situation över huvud taget, och vi har den inställningen kvar fortfarande.

Jag skall sluta med att säga att detta är första gången i den nya enkammaren som vi diskuterar frågan om sänkt pensionsålder. Många av ledamöterna är nya i riksdagen, och de liksom vi äldre räknar sig som

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

framstegsvänliga. Nu har vi alla en chans att i handling visa att vi verkligen är framstegsvänliga, att vi vill infria något av de många löften som gavs i valrörelsen inför 1970 års val. Ett positivt beslut i dag skulle medföra ett erkännande ute bland de många människorna av att den nya enkammarriksdagen också visat kraften, förmågan och viljan att lösa den största sociala jämlikhetsfrågan, nämligen en sänkning av pensionsåldern en fråga som diskuterats under hela 1960-talet. Ett sådant positivt beslut i dag skulle innebära att den här dagen och den här kammarens insatser skulle gå till historien.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr FREDRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När nu herr Carlsson i Vikmanshyttan återkommer i ett långt anförande måste jag återkomma i ett par korta repliker.

Herr Carlsson säger nu att centerpartiet var pådrivande i pensionsfrågan även före 1960. Får jag då ställa följande fråga: Hur många tror herr Carlsson i dagens läge skulle ha varit intresserade av att gå i pension vid 65 år om man följt centerns linje i ATP-striden? Pensionsnivån skulle då inte ha varit sådan att människorna haft råd att gå i pension. Det var just vad linje 2 innebar.

Sedan fragar herr Carlsson när jag tror att denna reform kan träda i kraft, om det inte kan bli förrän ATP-reformen är fullt genomförd. När nu representanter för alla partier, bland dem Eric Carlsson, med stor enfans har understrukit reformens angelägenhet, bör det väl vara en garanti för att den här reformen kommer att genomföras relativt snabbt. Jag tror inte att utredningen skall behöva sitta i många år.

Vidare säger herr Carlsson att jag skulle ha bytt fot. Jag har tidigare sagt att det inte skulle behöva ta lång tid att göra denna utredning. Ja, om det gäller enbart en sänkning av pensionsåldern, då kan man ifrågasätta om det över huvud taget är så nödvändigt med en utredning. Men nu menar ju utskottsmajoriteten att alla dessa sammanvävda, involverade och komplicerade frågor skall utredas i ett sammanhang, och då tror jag inte att det kan gå så särskilt snabbt. Då bör nog utredningen få litet tid på sig.

På nytt understryker herr Carlsson att det är centerpartiet som är pådrivande. De som en gång i framtiden skall forska i historien om pensionsfrågan kommer att kunna konstatera att det är socialdemokraterna som varit pådrivande, som har gjort de väsentligaste insatserna för att lösa pensionsfrågan för folket i detta land.

På tal om påståendena att centern är och har varit pådrivande blev man kanske litet orolig när man hörde herr Hedlund i remissdebatten, ty där sade han mycket bestämt att nu gäller det att halla igen, nu kan det inte bli tal om att genomföra några sociala reformer. Detsamma sade också herr Färdin under finansdebatten. Vem skall man egentligen tro på? Gäller inte längre vad ledande centerpartister sade vid den tidpunkten? Skall man tro på vad herr Carlsson säger i dag, att vi nu på en gång vid en fastställd tidpunkt skall genomföra den här kostnadskrävande reformen?

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c) kort genmäle:

Herr talman! Först ATP!

ATP-avgiften finansieras till syvende og sidst ur lönekuverten. Det skulle också linje 2 ha gjort. Finansieringen gick visserligen olika vägar men slutresultatet skulle ha blivit detsamma, ökad ålderstrygghet.

Herr Fredriksson säger att det är socialdemokratin som har varit padrivande när det gäller pensionen. Detta är ändå märkligt när 1913 års riksdag beslöt om 67 år som pensionsålder. Det är 1971 års riksdag nu - fortfarande har vi 67 år som pensionsålder. Var finns drivhjulet här, och varför har man inte åstadkommit någonting i den delen? Pensionsåldern är fortfarande oförändrad.

När det gäller herr Hedlunds uttalanden i remissdebatten vill jag påminna herr Fredriksson om att herr Hedlund gjorde den deklARATIONEN, att man måste visa återhållsamhet, men att det finns ett område där det är angeläget att 1971 års riksdag fattar ett beslut, nämligen i fråga om att få till stånd en sänkning av pensionsåldern. Herr Hedlund sade också att vi inom centern är beredda att medverka till den finansiering som erfordras för reformen. Centern har den uppfattningen i dag - centern har icke släppt den frågan. Vi menar att frågan om sänkning av pensionsåldern måste lösas.

Herr Fredriksson har rätt när han säger att han och jag är överens om att vi skall visa återhållsamhet med utgifterna. Men vi har också varit överens om att lösningen av angelägna sociala frågor ändå inte får sitta emellan på grund av dagens ekonomiska bekymmer, utan dessa frågor måste vi klara. Och vi i centern *är* beredda att klara den här frågan.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det var inte min mening att gå upp i debatten, och jag skall heller inte göra något debattinlägg. Men jag har apostroferats flera gånger, och det kan vara motiv för att jag säger ett par ord.

Först och främst vill jag slå fast att jag inte på något sätt har ändrat uppfattning jämfört med de synpunkter jag framfört vid tidigare års debatter i denna fråga. Tvärtom pekar ju allt på att om vi vill förverkliga jämlikhetstanken på detta område, så kan vi bara gå via en sänkning av pensionsåldern, eftersom de gynnade grupperna inte vill diskutera att gå den andra vägen - en utväg som jag för övrigt inte heller ansluter mig till, eftersom jag tror att näringslivets struktur är sådan, att vi måste räkna med en lägre pensionsålder än 67 år. Detta gäller i vart fall om vi väger det mot den humanistiska syn vi har i alla andra sammanhang i vårt samhälle.

Nu är det ju så som har sagts här, att förhandlingar pågår mellan LO och Arbetsgivareföreningen. Jag vågar tro att dessa förhandlingar leder till ett avtal inom relativt kort tid om sänkning av pensionsåldern för löntagare på den privata arbetsmarknaden till 65 år och också till att vi får en ersättning som blir i princip densamma som för tjänstemannavärlden. Men kvar står ju då enskilda företagare, hemmafruarna och även de löntagare som nu inte har pension vid 65 års ålder men skulle kunna få det via avtal. De kan ju behöva stöd av den allmänna folkpensionen till hustrun för att få en anständig nivå på familjepensionen, när familjeförsörjaren kommer in i denna ålder.

Nr 44

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

Onsdagen den
17 mars 1971

*Sänkning av den
allmänna pensions-
åldern*

Jag har alltså inte ändrat uppfattning.

Sedan vill jag understryka vad jag uppfattade att herr Mundebo redan har framhållit, att i den statliga utredningen är vi helt överens om att forcera arbetet så gott vi kan. Jag har ingen anledning att här ange någon tidpunkt då utredningens arbete kan vara klart -- jag vet att det alltid är farligt att göra det - men vi är helt eniga om att arbeta hårt. Tyvärr är emellertid frågorna hopkopplade och komplicerade, och därför kan det dra ut litet på tiden. Men det kan också hända att utredningen kommer att överraska denna riksdag med ett utredningsresultat förhållandevis snabbt. Och ingen är mera angelägen om det än jag, eftersom jag har den uppfattningen att just denna riksdag bör få tillfälle att avgörande pröva denna fråga.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Låt mig få summera min ståndpunkt i detta anförande, som är det sista i denna fråga för min del.

När jag konstaterar att alla är ense om en pensionsreform, innebärande en sänkt och rörlig pensionsålder, gör jag det från följande utgångspunkt. Samtliga i riksdagen representerade partier har här i riksdagen, vid partikongresser och i allmänna debatter fört fram krav av det slaget. Det är inte *ett* parti som står bakom de kraven. Som herr Westberg i Ljusdal sade för en stund sedan är det ett gemensamt krav att så snart det är möjligt genomföra en pensionsreform. Jag tror på en sådan reform, och jag tror att den kommer att genomföras snart.

Men när jag inte är beredd att i dag fatta ett sådant beslut men väl beredd att göra det under denna mandatperiod, så är det av följande skäl. Vi måste innan vi fattar ett beslut ställa följande två krav. För det första skall vi se till att vi genomför en vettig reform. Det gäller inte bara att sänka pensionsåldern från 67 till 65 år, utan det gäller att samordna flera olika pensionssystem och bevara och förbättra rörligheten inom pensioneringen. För det andra skall vi se till att vi kan finansiera reformen. Vi skall tala om var vi skall ta medlen, så att det finns pengar att betala ut till de pensioner vi beslutar om.

Jag tvivlar inte på att vi under innevarande mandatperiod kommer att fatta ett beslut om en pensionsreform. I varje fall kan det därvidlag inte råda något som helst tvivel om folkpartiets ståndpunkt. Den är klart redovisad i det särskilda yttrande som finns fogat till socialförsäkringsutskottets betänkande. Jag tvivlar inte heller på reformviljan hos de andra partierna. Och jag skulle vara glad om de som har ifrågasatt den skulle i folkupplysningens tjänst vilja sprida budskapet att en pensionsreform är ett *gemensamt* krav. Men vi skall inte fatta beslut därom förrän vi kan förverkliga det.

Herr talman! Denna debatt har inte gällt politisk reformvilja, den har gällt politisk realism, politisk hederlighet!

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herr Hermansson i Malmberget samt 3:o)

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beräkning av till-
läggspension för
hemarbetande i
vissa fall*

reservationen nr 2 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Carlsson i Vikmanshyttan begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen änyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 3:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 antar reservationen nr 2 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 1 av herr Hermansson i Malmberget.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja . . . 76
Nej . . . 16
Avstar . . . 231

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlsson i Vikmanshyttan begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja . . . 238
Nej . . . 82
Avstar . . . 3

§ 12 Beräkningen av tillläggspension för hemarbetande i vissa fall

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 5 i anledning av motioner angående beräkningen av tillläggspension för hemarbetande i vissa fall.

Socialförsäkringsutskottet hade i ett sammanhang behandlat följande tre motioner, nämligen

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beräkning av till-
läggspension för
hemarbetande i
vissa fall*

1) motionen nr 713 av fru Kristensson i vilken hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag syftande till införande av rätt för hemarbetande make att tillgodoräkna sig pensionsår inom ATP för den tid da de vardade barn i förskoleåldern,

2) motionen nr 718 av fru Olsson i Hölö och fröken Andersson i Stockholm, i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att pensionförsäkringskommittén fick i uppdrag att grundligt överväga frågan om att barnavårdande uppgifter i hemmet skulle medföra rätt till ATP-poäng under ett begränsat antal år i enlighet med vad i motionen anförts,

3) motionen nr 727 av herrar Werner i Malmö och Komstedt, i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring av gällande lagstiftning att vard av anhörig och tillsyn av minderårigt barn skulle få tillgodoräknas vid beräkning av tilläggspension.

Utskottet hemställde att motionerna nr 713, 718 och 727 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Jonsson i Mora (fp), Ringaby (m), Magnusson i Nennesholm (c), Mundebo (fp) och Björck i Nässjö (m) samt fröken Pehrsson (c), som ansett utskottet bort hemställa

A. att riksdagen i anledning av motionerna nr 713, 718 och 727 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts om rätt för hemarbetande att i vissa fall få tillgodoräkna pensionsår inom tilläggspensioneringen, samt

B. att motionerna, i den mån de inte kunde anses besvarade genom vad reservanterna hemställt under A., inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Fröken PFIRSSON (c):

Herr talman! Motionen 718 tar upp frågan om beräkningen av tilläggspension för hemarbetande som vårdar barn.

Många hemarbetande föräldrar måste avstå från förvärvsarbete ett antal år för barnavårdande uppgifter. Deras ställning i ATP-systemet är inte tillfredsställande ordnad. Genom sina insatser i hemmet gör dessa samma nytta ur samhällets synpunkt som om de varit förvärvsarbetande i konventionell mening. Framför allt gäller det sådana fall där de hemarbetande vårdar sina barn före inträdet i grundskolan, varigenom samhällets barnavårdande institutioner avlastas.

Vi antog förra året en skattereform som avsåg att främja de hemarbetandes valfrihet mellan yrkesarbete och fortsatt hemarbete. Om denna valfrihet skall få någon mening måste samhället se till att föräldrar med små barn bereds möjlighet att få barnen omhändertagna under arbetstiden. Eftersom samhällets barntillsynsresurser är otillräckliga torde ett mycket stort antal föräldrar nödgas avstå från förvärvsarbete för att vårda sina barn i hemmet.

Det framstår under sådana förhållanden som konsekvent att man i tilläggspensionssystemet inför möjlighet att jämställa sådan barnpassning med förvärvsarbete. Vi reservanter ansluter oss i princip till den tanke

som tas upp i motionen, nämligen att föräldrarna skall tillföras pensionsår i viss begränsad utsträckning för tillsyn av barn i hemmet. Vi anser att samhället bl. a. på detta sätt bör erkänna att hemarbetande som vårdar små barn fullgör en betydelsefull samhällsinsats. Vi säger i reservationen: "Hur en sådan ordning bör genomföras får bli föremål för närmare utredning."

Jag vill, herr talman, yrka bifall till den reservation som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 5.

I detta anförande instämde fru Hambræus (c).

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Det här är en av riksdagens många följetonger, och därför kan jag fatta mig mycket kort.

Vi reseranter tror att det kommer att ta lång tid innan samhället kan ordna barn tillsyn för alla hemmafruar, som har små barn och som önskar gå ut i förvärsarbete. Av den anledningen kommer många kvinnor, som måste vårda barn i hemmet under flera år innan de går ut i förvärslivet, att få svårt att intjäna en egen pension inom ATP-systemet. Jag skall bara ge ett enda litet exempel.

En kvinna med många barn ägnar sig från 25 till exempelvis 45 års ålder åt dessas vård och fostran. Därefter går hon ut i förvärsarbete till 65 års ålder. Hon hinner alltså intjäna pensionspoäng och pensionsår i 20 år, men, herr talman, ATP-systemet kräver 30 år för full ATP-pension. Denna kvinna skulle alltså få två tredjedels pension. Om riksdagen följer reservationen och den linje som moderata samlingspartiet har kämpat för i många år, skulle hon få tillgodoräkna sig t. ex. halvt pensionsår för varje år hon har vårdat minderåriga barn i hemmet. Även detta arbete är sannerligen ett mycket värdefullt arbete. För dessa 20 barnavärdande år i hemmet skulle hon få räkna sig till godo ytterligare 10 pensionsår och således erhålla full pension från ATP. Och hon har ju i alla fall arbetat i 20 år med barn och 20 år ute i förvärslivet.

Till sist skall jag bara göra ett tillrättaliggande av en mening i utskottets betänkande. Det gäller just denna möjlighet att tillgodoräkna sig pensionsår för vård av minderåriga barn i hemmet. Utskottet skriver: "Motionerna har avslagits under hänvisning till att den föreslagna ordningen innebär ett avsteg från den grundläggande principen att rätt till tilläggspension skall baseras på inkomst av förvärsarbete."

Ja, det vore illa om vi verkligen skulle vilja göra ett avsteg från den principen, men så är det inte. Även vi anser att det måste krävas inkomst av arbete för att få pension. Om en kvinna arbetar hela sitt liv med hem och barn och aldrig går ut i förvärsarbetet, får hon ingen pension från ATP-systemet, ty det finns ingen inkomst att bygga på. Principen att det måste finnas en inkomst för att få pension står alltså fast. Men reseranternas förslag ger en rättvisare pension för de många kvinnor som går ut i förvärslivet efter många års barnavärdande gärning och därför inte hinner med de 30 år i förvärslivet som krävs för ATP-pension.

Med denna korta motivering, herr talman, vill jag yrka bifall till den reservation som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 5.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beräkning av till-
läggspension för
hemarbetande i
vissa fall*

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Motiveringen för den reservation som är fogad till detta utskottsbetänkande har redan framförts av fröken Pehrsson och herr Ringaby. Jag kan därför fatta mig kort.

Frågan om tilläggspension för hemarbetande make har ju varit föremål för behandling tidigare i riksdagen vid flera tillfällen. Jag skulle vilja säga ett par ord om hur vi från folkpartiet ser på denna fråga.

Låt mig erinra om att vi redan i motioner till 1966 års riksdag väckte förslag om införande av en allmän egenpension. Det förslaget skulle innebära en självständig pensionsrätt för hemarbetande eller deltidsarbetande make eller maka, alltså för den av makarna som stannar hemma. Låt mig få citera några ord ur denna motion:

”En egenpensionreform bör emellertid även ge en hemarbetande make *självständig pensionsrätt*. Arbete i hemmet anses i de flesta hänseenden likställt med förvärsarbete utom hemmet. Det gäller emellertid inte i pensionshänseende. Det får anses omotiverat att den av makarna som stannar hemma antingen för vård av barn eller av annat skäl därigenom helt undantages från möjligheten att intjäna egna pensionspoäng. Det är angeläget att den hemmavarande maken beredes självständig pensionsrätt. Endast härigenom undviks många av de komplikationer som pensionsystemet eljest innebär. För närvarande berövas t. ex. en hemarbetande kvinna i vissa fall sin pensionsrätt vid skilsmässa.”

Folkpartiets uppfattning ligger alltså nära de förslag som har väckts i de motioner som utgör grundvalen för utskottets betänkande.

Pensionsförsäkringskommittén har fått till sig översänd den motion från folkpartiet 1966 som jag nyss omnämnde, och pensionsförsäkringskommittén kommer inom kort att redovisa sitt ställningstagande. Nu sägs det i utskottets betänkande: ”Även om detta inte skulle innehålla några konkreta förslag till direkta lösningar av just de problem som motionerna aktualiserar bör kommitténs ställningstagande i fråga om den framtida utformningen av familjepensioneringen bli av betydelse för berörda problem.”

Som jag har fattat det, innebär den reservation vi har fogat till betänkandet att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t till känna en uppfattning i frågan om rätt för de hemarbetande att i vissa fall få tillgodoräkna pensionsår inom tilläggspensioneringen. Detta är en viktig fråga, som behöver komma till en lösning så att man kan få bort något av den orättvisa som nu är rådande. Jag tycker därför att det är riktigt vad som sägs i den reservation som jag också har anslutit mig till, att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om rätt för hemarbetande att i vissa fall få tillgodoräkna pensionsår inom tilläggspensioneringen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Herr Ringaby sade att detta ärende var en följetong. Det är rätt märkligt, att utskottsmajoriteten i flera år har varit så negativ till det samhällsgagnande arbete som sker i hem och familj. Det är riktigt att den grundläggande principen är att tilläggspension skall baseras på

*Beräkning av till-
läggspension för
hemarbetande i
vissa fall*

inkomst av förvärvsarbete. Men varje hemarbetande kvinna med barn tjänar in stora belopp, inte till sig själv men till kommunen. Det går väldigt lätt att räkna ut med tanke på de kostnader som är förknippade med samhällstillsynen av barn.

Jag och några till har motionerat i detta ärende, inte bara med tanke på mammor med barn utan också med tanke på dem som vårdar andra i hemmet, t. ex. äldre föräldrar. Det finns exempel på människor som gör en fantastisk insats under många år. Får nu en sådan människa ingen lön, borde hon väl ändå kunna få tjänstår, tycker man. Hade hon passat andras barn, hade hon fått både lön och ATP-år, det vet vi. Det är en underlig inkonsekvens.

Jag tycker inte att utskottet lyckas övertyga oss med talet om att de 30 åren kan tjänas in i alla fall, även om man några år tvingas vara hemma. Hur vet utskottet vilken tid det tar att ha vårdnad om barnen? Det är kanske så att vederbörande inte orkar med så mycket tjänstetid utöver de åren.

Det nuvarande systemet har rent groteska konsekvenser, som jag tror att folk i gemen begriper väldigt väl. Tag en kvinna som arbetar på ett hönseri och föder upp höns. Hon får räkna både ATP-poäng och ATP-år. Men så stannar hon hemma ett tiotal år, föder barn och gör den mycket samhällsgagnande insatsen att vårda dem. Då får hon inte tillgodoräkna sig någonting - inte förrän hon återvänder till hönseriet.

Hur man än argumenterar i denna fråga, rättvisa är det inte, jämlikhet är det inte. Jag tycker det är en uppenbar diskriminering av arbetet i världens viktigaste verkstad.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru HÄVIK (s):

Herr talman! Låt mig inledningsvis slå fast några grundläggande principer, som fullständigt kommit bort i de argumenteringar vi hört från denna talarstol. Jag skall närmare bemöta dem senare.

Låt mig slå fast att enligt gällande bestämmelser grundas rätten till tilläggspension på inkomster av det förvärvsarbete som den försäkrade utför under sin aktiva tid och pensionen är avvägd i förhållande till denna inkomst. Den inkomst som blir pensionsgrundande inom tilläggspensioneringen är inkomsten av förvärvsarbete under åren från och med då den försäkrade fyller 16 år till och med det år då han fyller 65 år. Den pensionsgrundande inkomsten motsvarar summan av inkomst av tjänst och av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger en viss minimigräns, dvs. det vid årets ingång gällande basbeloppet, som i dagens läge är 6 900 kronor. För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställs för en försäkrad, skall pensionspoäng tillgodoräknas honom eller henne och den försäkrade tillgodoräknas därigenom poängår. I princip krävs 30 pensionsgrundande år, 30 poängår, för att en försäkrad skall vara berättigad till oreducerad pension. Tilläggas kan att i pensioneringens inledningsskede har 30-årsregeln ersatts med en 20-årsregel för personer som är födda inom vissa år.

Jag vill sedan, fru talman, övergå till de tre motioner som kammaren har att behandla, två undertecknade av representanter för moderata

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beräkning av till-
läggspension för
hemarbetande i
vissa fall*

samlingspartiet och en av representanter för centerpartiet.

När vi tittar närmare på motionen 713 som herr Ringaby talade för begärs där att man skall få ett halvt pensionsår under 20 år, eller sammanlagt tio fria pensionsår i pensionssystemet. Det blir således tio fria år, för vilka avgift icke utgår av de 30 år som krävs.

När vi sedan kommer till den motion som fröken Pehrsson pläderade för från denna talarstol, kan sägas att man något rört ihop begreppen i yrkandet men senare rättat till dem i reservationen. I motionen talas om poängår men man menar förmodar jag — pensionsår. Jag har här redogjort för att poängår innebär att vederbörande måste ha inkomster som överstiger basbeloppet. Jag utgår ifrån att motionärerna menar pensionsår och kommer att argumentera från den utgångspunkten.

I denna motion har man begränsat tiden till tio år, men resultatet blir detsamma som i motionen 713.

I den motion som herr Werner i Malmö pläderade för begär man hela poängår till ett obegränsat antal. Det är ganska mycket. Ingen har här på något sätt berört kostnadsfrågan, och det är ändå ganska intressant och väl värt att ta med denna i bedömningen. Jag vill betona att det här rör sig om betydande kostnader. Man får verkligen intrycket att motionärer och reservanter har förenklat problemställningen. De exempel de lagt fram från denna talarstol låter så bestickande enkla. Jag skall bemöta dem i slutet av mitt anförande.

Man tycks mena att ett tillgodoräknande av pensionsår inte skulle medföra någon kostnad alls för vederbörande själv. Avgifterna kommer dock att drabba familjens kontantinkomster, dvs. i de allra flesta fall makens arbetsförtjänst, och detta under en tid då familjens utgifter för barnens underhåll och uppfostran är ganska stora.

Förslaget om införande av pensionsår — kalla dem gärna gratisår! — innebär ett avsteg från den grundläggande principen inom tilläggs pensioneringen om förvärvsinkomst som förutsättning för pension. Det kan också framhållas att för rätt till hel ålderspension krävs endast 30 pensionsgrundande år. Tack vare denna regel påverkas pensionens storlek i allmänhet inte om man är borta något eller några år från förvärvsarbetet. Dessutom har man ju bestämmelsen om de 15 bästa inkomstären som en garanti för att pensionen verkligen blir den mest tillfredsställande för den enskilde individen.

Fröken Pehrsson talade i sitt anförande för motionen 718 och ansåg att dess förslag borde bli föremål för en utredning. Ja, vi är väl ganska överens om — det vill jag slå fast här — att hemmafruns insatser i hemmet och när det gäller vården av barn icke kan värderas i pengar. Vi är överens om att hon gör en samhällsnyttig insats, men det är inte det frågan gäller.

Herr Ringaby tar som exempel en kvinna som mellan 25 och 45 års ålder vardar barn i hemmet. Därefter går hon ut i förvärvsarbete under 20 år och kan därför endast få 20/30 av hel pension. Men han glömmer att hon har haft möjligheter att få pensionspoäng då hon var mellan 16 och 25 år, vilket i sin tur hade inneburit att pensionens storlek hade ökat.

Herr Werner i Malmö talar om att man är negativt inställd till det samhällsgagnande arbete som sker i hem och familj. Inte alls, det är inte det diskussionen gäller. Han talar vidare om denna kvinna som arbetar på

ett hönseri och föder upp höns. stannar hemma åtta å tio ar och därefter återgår till hönseriet och alltså fortsätter med sitt förvärvsarbete. Av det exemplet kan jag icke finna annat än att hon är berättigad till full pension. De år hon förvärvsarbetar ryms inom den tid man har möjligheter att tjäna in fullt antal ATP-poäng.

Slutligen vill jag erinra om att motionsyrkandet om utredning och förslag i denna fråga har varit föremål för behandling under en följd av år men genomgående avslagits av riksdagen, inte på grund av att man är negativt inställd till detta utan på grund av att denna fråga icke kan lösas inom ramen för nuvarande pensionssystem. Det har också sagts från denna talarstol att ingen är intresserad av att ändra ATP-systemet som det ser ut i dag.

Fru talman! Jag yrkar bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 5.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Fru talman! Fru Hävik slår fast att man måste ha inkomst av förvärvsarbete för att få pension från ATP-systemet, och det är ju självklart. Vidare är det angeläget att hålla i minnet att det är pensionsår och inte pensionspoäng vi talar om i detta sammanhang.

Fru Hävik kommenterade det exempel jag nämnde och sade att denna hemmakvinna fick tio fria år i pensionssystemet om hon först var hemma under 20 år och skötte barn. Enligt vårt system skulle hon få tillgodoräkna sig tio pensionsår och det är alltså dessa som fru Hävik kallar tio fria år i pensionssystemet. Ja, det är klart att det är tio fria år, fru Hävik, men bakom dessa ligger 20 hårt bundna år med barnarbete. Frågan är bara hur man skall värdera åren hemma med slit och arbete med barnen. Vi anser att man skall låta kvinnans hemarbete ge utslag i pensionsår i pensionssystemet.

Det är klart att detta kostar pengar, fru Hävik, men det kostar också pengar att bygga barndaghem. Alla talar i dag om att kvinnorna är den arbetskraftsreserv vi har och att det gäller att få ut dem i arbetslivet. Det finns två vägar att gå. Antingen skall vi bygga barndaghem åt alla kvinnor med småbarn så att de omedelbart kan ge sig ut i förvärvsarbete eller också skall vi låta dessa hemarbetande kvinnor tillgodoräkna sig pensionsår när de är hemma och sköter barnen. Då kan de vid ett senare inträde på arbetsmarknaden få kompensation för att de varit hemma och skött sina barn. Det är bara det frågan gäller.

Fröken PEHRSSON (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill säga till fru Hävik, som läste ur vår motion, att det hade varit väsentligt om hon hade läst ännu litet mer i den. Vi menar att det är viktigt att hemarbetande får tillgodogöra sig ATP-poäng för barnavårdande arbete i hemmet. Vi säger i motionen att vi har "pläderat för dels en stark utbyggnad av barn tillsyns verksamheten för att göra det möjligt för dem som så önskar - eller måste - att uppehålla sitt

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beräkning av till-
läggspension för
hemarbetande i
vissa fall*

förvärvsarbete, dels ett vårdnadsbidrag som kan bidra till att minska de ekonomiska konsekvenserna för dem som avhåller sig från förvärvsarbete under den tid barnen är små”.

Det önskemålet har inte heller gått att få tillgodosett. Man är medveten om den betydelse som hemmavarande föräldrar har i barnavårdande gärning – men vara beredd till insatser det är en annan sak.

Jag kan inte underlåta att citera något av vad utskottet har anfört. ”Under de senaste åren har också erinrats om att pensionsförsäkringskommittén skall utreda frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män inom den allmänna pensioneringen och även fått till sig överlämnade motioner om en allmän egenpension. Det har ansetts att kommittén därigenom haft till uppgift att pröva frågor som uppenbarligen innefattade problem av den art som aktualiserats genom motionerna.

Pensionsförsäkringskommittén avser att avlämna sitt slutbetänkande inom kort. Även om detta inte skulle innehålla några konkreta förslag till direkta lösningar av just de problem som motionerna aktualiserar bör kommitténs ställningstagande i fråga om den framtida utformningen av familjepensioneringen bli av betydelse för berörda problem.”

Det verkar som om man vore beredd att tillstyrka, men ändå avslår man motionerna i slutet av utskottsbetänkandet. De bör icke föranleda någon riksdagens åtgärd, heter det.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Fru talman! Fru Hävik erinrar om att de förslag som vi framför i vår motion kostar mycket. Ja, visst gör de det, men, fru Hävik, det kostar ännu mycket mer att hänvisa alla dessa barn till de samhällsinstitutioner som vi ju inte har. Den kostnaden får man sannerligen också väga in i sammanhanget.

Om vi nu menar något med talet om denna stora uppskattning av hemmafruns insatser, som framförts från alla hall och som fru Hävik också gav uttryck åt med fin vokabulär, så vill vi väl också göra praktisk politik av det. Man kan ju inte leva bara av ord.

Jag är nog beredd att gå längre än min partikamrat herr Ringaby när det gäller principen. Leder denna princip till en uppenbar orättfärdighet, så är den väl inte någon helig ko utan man kan se över den. Det finns ju möjligheter att finansiera på skilda sätt. Bara överskottsrentan på AP-fonderna uppgår till 700 miljoner kronor.

Fru Hävik tar också upp det exempel jag nämnde och säger att kvinnan som arbetar på hönseri väl inte är ett lämpligt exempel i detta sammanhang. Hur vet fru Hävik det? Ponera att kvinnan inte orkar med att komma upp till de 30 pensionsgrundande åren. Det är klart att man kan tänka sig vilka exempel som helst, men självfallet kan det också inträffa att hon inte når upp till dessa 30 år. Det vore väl ändå bedrövligt om hennes möjligheter till ATP skulle stupa på just detta att hon har varit hemma och fött och fostrat barn.

Fru HAVIK (s) kort genmäle:

Fru talman! Låt mig börja med herr Werner i Malmö. Ja, jag relaterade exemplet exakt som herr Werner tog upp det. Det var inte just

att det var ett hönseri som jag reagerade inför utan det var snarare att herr Werner själv tidsbestämde det hela till åtta å tio år som var det avgörande för mig. Det innebar att det inte fanns något hinder för att få full pension i ATP-systemet.

Sedan kommer herrar Werner och Ringaby litet grand på kant med varandra när det gäller hur långt man vill gå, och det får väl bli en träta er emellan. Herr Ringaby tar i varje fall i sitt inlägg här avstånd från motionen, där fru Kristensson i år liksom tidigare år talar om bristen på barntillsynsplatser och om att kvinnor på grund av den måste stanna hemma och se till barnen och inte kan gå ut i förvärsarbete. Men herr Ringaby ändrar det hela och säger att nu skall man kunna välja det man vill göra. Stannar man hemma i stället för att gå ut och arbeta, skall man få friår - ja, jag använde tidigare uttrycket "gratisår" och kan fortsätta med det.

Vi skall sedan se litet på hur många barn det gäller. Vi har ungefär 800 000 barn som är i förskoleåldern. Låt oss anta att det finns ungefär 600 000 mödrar till dessa barn. Utav dessa är ungefär 250 000 - jag vill betona, fru talman, att det är fräga om runda siffror - i förvärsarbete. Det är ett betydande antal över, och vi kan där inte springa förbi kostnadsfrågan, hur bestickande förslagen än låter.

Sedan har vi bristen på barntillsynsplatser. Ja, jag kan hålla med. 1970 hade vi 33 800 daghemsplatser. Tillsammans med 32 000 familjedag-hemsplatser blir det ungefär 66 000 platser. Vi räknar med att innan år 1972 är avslutat vara uppe i drygt 91 000 platser. Till detta kommer då lekskolor för ca 100 000 barn. Vi vet att det är en snabb utbyggnad på gång på detta område. Är det en temporär lösning man vill ha eller det som herr Ringaby var ute efter, nämligen en valfrihet som samhället skall betala genom ATP-poäng?

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Fru talman! Det här är sista inlägget för mitt vidkommande.

Det är ju bristen på barntillsynsplatser som är besvärande för hemmakvinnan. Hon kan inte gå ut i förvärsarbetet därför att hon ingenstans har att göra av sina barn. Därför sitter hon i en tvångssituation och måste vara hemma.

Det är klart att det också kostar mycket stora pengar att bygga ut dessa barntillsynsplatser. Men när hon har varit tvungen att stanna hemma och sköta barnen tycker vi att det vore rättvist, att hon när hon kommer ut i förvärslivet får tillgodogöra sig ett visst underlag i pensionshänseende för de år som hon varit hemma och arbetat med barnen.

Fru Hävik säger att kvinnan kan börja räkna pensionsår redan från 16 års ålder. Ja, visst kan man teoretiskt räkna fram många fall där kvinnor har möjlighet att arbeta in de här 30 underlagsåren. För kolossalt många är det emellertid omöjligt att göra det. De kanske studerar till något över 20 års ålder, gifter sig och får barn och kan inte komma ut i förvärslivet förrän vid 45 år. Men då har de i många fall bakom sig 20 års strävsamt arbete med en fostrargärning, som vi tycker bör värdesättas.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beräkning av till-
läggspension för
hemarbetande i
vissa fall*

Fröken PEHRSSON (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag är helt på det klara med sambandet mellan avgifter och förmåner i tilläggspensioneringssystemet. Jag vill bara poängtera att det sambandet inte fungerar konsekvent i hela ATP-systemet. Jag tänker på de korttids- och deltidanställda, som inte alls är rättvist tillgodosedda i systemet.

Jag vill också understryka att vad vi här önskar är inte en förändring omedelbart, utan vi vill ha en utredning som tar hänsyn till de problem som är framförda i motionerna.

Av fru Häviks senaste anförande verkar det som om vi snart skulle få detta genomfört. Det verkar som vi alla egentligen vore ganska eniga om att det behövs en förändring.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Fru talman! Fru Hävik redovisade mycket riktigt den stora bristen på barn daghemplatser, men därmed fick jag just ett argument för motionerna. När bara en liten grupp har möjlighet att få denna samhällsliga service, vore det väl rimligt att de andra på något sätt kompenseras och att detta skedde på det sätt som vi har föreslagit.

Det är klart att man teoretiskt kan räkna fram förskräckligt många år från 16 års ålder herr Ringaby var också inne på det men det är väldigt få ungdomar i Utbildningssverige som börjar förvärvsarbete redan vid 16 år. Jag vet inte om fru Hävik gjorde det, men jag tror att 16-årsgränsen är mycket teoretisk och att den inte har någon aktuell relevans.

Fru HAVIK (s) kort genmäle:

Fru talman! Om fröken Pehrsson av det jag sade dragit den slutsatsen att en utredning snart kommer till stånd, måste det bero på en grov missuppfattning. Jag har inte på något sätt uttalat mig i den riktningen. Däremot har jag uttalat mig positivt om den fostrargärning som utförs, men det är en annan sak.

Fröken Pehrsson talade också om att avgifter och förmåner bör sammanfalla och drog i sammanhanget upp de korttids- och deltidanställdas ställning i försäkringssystemet. Borde vi inte vänta med den frågan till dess den skall behandlas? Jag skulle bli mycket förvånad, om den inte kom tillbaka som en perenn växt även i år. Den brukar ju tillhöra de kära debattämnen här i riksdagen.

Det kanske finns andra vägar att lösa denna fråga. Familjepolitiska kommittén kommer med sitt slutbetänkande under sista delen av 1971 eller i början av 1972. Där kan finnas vägar öppna. Fröken Pehrsson har själv talat om att pensionsförsäkringskommittén kommer med ett ställningstagande beträffande den framtida utformningen av familjepensioneringen, som också kan bli av betydelse för familjen. Det är ju inte alldeles uppenbart att den väg motionärerna anvisat är den enda eller bästa vägen att lösa barnfamiljernas problem på detta område.

Fru talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Fru talman! Det sista yttrandet av utskottets företrädare ingav ju vissa förhoppningar om en lösning på problemet. Jag tycker annars man har varit alltför kategorisk på bägge sidor i denna fråga. ATP är ju inte ett premiereservsystem där var och en måste bygga sin stapel med sina egna avgifter. Men till grund ligger ju att ett förvärvsarbete skall vara gjort och att en arbetsgivare skall ha betalat in avgifter. Det nuvarande systemet tillåter icke något slags fripoäng, eller hur man nu vill uttrycka saken.

Men man har inte varit helt klar över det hela tiden. Vi har avvisat detta flera gånger. Vi har också avvisat ett yrkande som till och med ändå hade litet grand gehör i utredningen, nämligen att ungdomar under studietiden skall få lov att räkna poäng, alltså räkna studieåren som pensionsgrundande. Det avvisades just för att man ville ha detta system mera renodlat. Den synpunkten kan vara riktig. Men det är litet hårt om man alldeles för bestämt avvisar möjligheterna att ändå gå fram över ATP-systemet.

Vi hade i det socialdemokratiska partiet en utredning som vi kallade "Kvinnans jämlikhet" och som sedan gav upphov till en större utredning och ett större betänkande, som gällde jämlikheten över huvud taget. I det förde vi fram också tanken på och diskuterade ingående – vågar jag säga – både med regeringsledamöter och med andra att man skulle kunna få pensionsrätt för vårdande år. Denna tanke har sedan väl närmast avvisats, naturligtvis för att man inte ville rubba på ATP-systemet, men man har även på vårt håll många gånger sagt att man förstår det berättigade i förslaget. Därför är skrivningen i dag litet för kategorisk och kanske litet för cynisk. Ordet cynism har i dag nämnts vid flera tillfällen, när man tagit upp socialförsäkringsåtgärder och ansett vissa grupper förbisedda. På denna punkt tycker jag att det passar att tala om en viss cynism i skrivningen.

Man har nämnt här flera gånger, att detta är en ganska enkel match för kvinnor med barn, och det är egentligen bara dem vi talar om. Det är bara vårdnaden om barnen som vi, åtminstone från vårt håll, tagit upp och kanske jag själv allra först i riksdagen. Det är bara när det gäller vårdnaden om barn som vi sagt att det borde berättiga till en pension. Men om man har sagt här att det är ganska enkelt att sedan gå ut i arbetslivet vid 30 års ålder igen, så är det självklart inte på det sättet. Har man som jag att göra med stora grupper handikappade, handikappade som sedan kommer ut och klarar skolan och klarar livet men som under sin uppväxttid är så beroende av ständig vård utan att fördenksull behöva komma till en institution, vet man att det krävs ständig tillsyn – om det skall vara av mamman eller pappan kan göra detsamma. Jag behöver inte nämna diabetesbarnen. Jag kan ta allergisjuka. Jag kan ta dem som är störda i sin utveckling osv. Det är en lycka att det finns så många som vill ta på sig tillsynen av dem. Då kan det verka litet cyniskt om man sedan säger till en sådan mamma – omvårdnad som man eljest endast ger åt mycket små barn får hon kanske ge tills barnet blir nästan vuxet – eller till en mamma som har tre eller fyra barn med kanske tre års mellanrum och kommer ut igen i arbetslivet vid 40-årsåldern innan det sista barnet börjat skolan, att detta är en enkel sak för henne. Jag har inte sagt att

Nr 44

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beräkning av till-
läggspension för
hemarbetande i
vissa fall*

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beräkning av till-
läggspension för
hemarbetande i
vissa fall*

man måste riva upp ATP-systemet för att göra henne rättvisa för de åren, men jag vågar absolut påstå att när denna kvinna kommer ut i arbetslivet har hon inte samma möjligheter som barnlösa eller som män i allmänhet, vilka inte anser sig ha samma ansvar för vården om barnen som kvinnan. Hon är inte jämställd med dem, och när hon kommer ut och skall försöka få 30 pensionsgrundande år får hon det i allmänhet i ett arbete som inte är särskilt väl betalt. Hon kan få det om hon är akademiker – akademikerna är favoriserade i alla lägen. Men en vanlig människa, ett butiksbiträde, kontorsbiträde, vårdbiträde – och vad annat hinner hon med att vara före 22 års ålder, när man i allmänhet börjar få barn – har inte så mycket att välja på. De kan omskolas, det är riktigt. De kan naturligtvis vara mycket energiska och ha förberett sig på olika sätt. Men varför skall vi bara tala om elitmänniskor? Det finns ju så många som inte orkar med mer än att vara normala – att sköta sina barn och sedan ta ett arbete. Men under den tid man sköter barnen orkar man varken studera eller sköta något annat arbete.

Det finns de som ler åt detta – jag ser några i kammaren som gör det – men jag ler inte, eftersom jag har sett så många människor som har tunga familjer och som ändå är fullt kapabla att efter några år gå ut och ta ett förvärvsarbete. Man säger att man värdesätter deras gärning. Det måste man naturligtvis göra. Men varför då så kategoriskt avvisa detta krav och säga att det "fixar sig" enkelt med de 30 pensionsgrundande åren sedan. Eller varför säga – vilket jag tycker är ännu mer cyniskt – att pensionsålderskommittén skall undersöka om man vid 64 års ålder fortfarande kan få jobba för att tjäna in pensionspoäng. Då skulle en sådan här mamma, som har varit särskilt prövad, om hon var riktigt strävsam kunna jobba tills hon var 70 år, och så fick hon ihop till sin tjänstepension. Det kan väl aldrig vara meningen att man vill uttrycka sig så i skrift? Nu kan någon svara: Det spelar ingen roll vad man skriver. Men det finns en del människor som läser uttalandet på detta sätt, och jag vågar påstå att barnfamiljerna i dag känner sig upproriska. De väntar och väntar på att något skall göras för dem.

Jag var helt införstådd med den skattereform som vi genomförde, men jag var det egentligen på det villkoret att den skulle kompletteras med mer familjestödjande åtgärder än vi hittills har sett. Jag hoppas att de kommer när skattereformen skall träda i kraft. Vi får inte bortse från familjepolitiken därför att den i dag inte är modern. Den har fallit i glömska – den är i dag i bakvatten. Men familjerna har också i dag stora bekymmer med den ekonomiska situationen. Den här frågan är liten, men om man skriver för hårt i denna fråga är det ett symptom på att det i dag inte är riktigt "poppis" att ha barn och ännu mindre att ha många barn – allra minst att ha barn som är besvärliga.

Jag kan ATP-systemet ordentligt, fru Hävik, så jag behöver inte få alltför mycket undervisning om det – jag har varit med från början och deltagit i diskussionerna innan systemet fick den utformning som det har. Jag kan förstå om man respekterar ATP, men man borde inte så lättvindigt ha avfärdat denna kategori arbetstagare även om den är obetald. Man borde ha kunnat visa på att här finns ett absolut behov att, om man vill vara rättvis, ordna någon form av tjänstepension. Jag vet

precis vad svaret blir: Vem skall betala? Det är emellertid, som jag har sagt förut, så att ATP inte är en pensionsform där var och en betalar för sin pension. Den som börjar jobba när han är 16 år betalar mer än för sin pension. Helt uteslutet bör det därför inte vara att finna en form härför. Framför allt bör man kunna erkänna det berättigade i att barnfamiljerna visas större respekt för den gärning som pappan eller mamman sköter och som hindrar dem att gå ut i förvärvsarbetet.

Jag kanske är påverkad av alla familjer med handikappade barn som jag har sett, men jag har också väldigt svårt att fördrå att familjer med fyra fem barn – det finns några sådana familjer – i dag måste gå till socialvården. Det måste de nämligen göra – ingen vanlig människa kan försörja så många barn. Även om de vill ha ett arbete kan de inte alltid få det. Och de kan absolut inte få plats på daghem för så många barn.

Låt oss se på dessa problem och erkänna att det vore rättvist att även en fostrargärning av detta slag fick det yttre och reella erkännande att man försöker finna en sådan pensionsreform att inte bara folkpension utgår vid 67 års ålder.

Med denna motivering kommer jag -- kanske litet inkonsekvent, eftersom jag inte gillar de olika motionerna – att rösta för reservationen, som dock bara pekar på att frågan bör utredas och att vi bör se den föreslagna åtgärden som riktig. Till någon av de enskilda motionerna i sig själva kan jag alltså inte direkt ansluta mig, men till reservationen kan jag det för att därmed markera att det här inte får glömmas bort.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Jonsson i Mora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Pehrsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Jonsson i Mora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Pehrsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja --- 163
Nej --- 159
Avstår --- 4

§ 13 Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 6 i anledning av motion om samordning av hjälpinsatser vid arbetslöshet och sjukdom.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 44

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beräkning av till-
läggspension för
hemarbetande i
vissa fall*

Onsdagen den
17 mars 1971

Grupplivförsäkring för hemmafruar

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7 i anledning av motion angående grupplivförsäkring för hemmafruar.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Fru talman! Reformpolitiken på det sociala området syftar till att skapa trygghet och rättvisa. Medborgarna bör beredas ett grundskydd i olika avseenden. Betydande framgångar har nåtts. Både genom statliga beslut och genom frivilliga överenskommelser har många trygghetsfrågor kunnat lösas.

Vissa grupper står dock fortfarande utan betydande delar av trygghets-systemet. Många hemmafruar bl. a. har ett otillfredsställande försäkrings-skydd. Om hustrun-modern helt plötsligt skulle ryckas bort, råkar de efterlevande i en ekonomiskt och praktiskt mycket svår situation. Stora svårigheter kan uppstå i fråga om barnens uppfostran.

För att problemet skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt fordras stora ekonomiska insatser. Vissa kategorier har kunnat ordna hustruförsäkring i anslutning till kollektivförsäkring för männen. Många kan emellertid inte ordna sin grupplivförsäkring på detta sätt. För alla dem som inte kan få till stånd en tillfredsställande lösning av frågan inom ramen för nuvarande bestämmelser bör samhället medverka till att lösa problemet.

I några år har vi aktualiserat detta problem. Utskottet har avstyrkt motionen, och i år har utskottet byggt sitt avslagsyrkande på vad som sades förra året. Innan jag säger något om de möjligheter som finns och inte finns vill jag bara citera vad utskottet säger: "Utskottet konstaterade att praktiskt taget alla kollektivavtalsanställda omfattades av tjänstegrupplivförsäkringar och att även de anställdas makar var anslutna till dessa försäkringar. Även beträffande de frivilliga grupplivförsäkringarna, som enligt utskottet omfattade 2,5 miljoner direkt försäkrade, framhöll utskottet att de flesta av dessa innebar möjlighet till makeanslutning. Med hänsyn härtill ansåg utskottet något behov av den föreslagna lagstiftningsåtgärden inte föreligga, och utskottet avstyrkte därför motionsyrkandet." Det var förra året. Och så säger utskottet: "Någon anledning för riksdagen att i år intaga annan ståndpunkt föreligger enligt utskottets mening inte." Ja, så sade man för åtskilliga år sedan när vi motionerade om sänkt pensionsalder. Men därför att riksdagen avslår ett yrkande ett år behöver det inte vara så i år.

Jag fick en broschyr där man – i motsats till utskottet – säger att "1 miljon mammor behöver bättre försäkringsskydd". Situationen är och jag talar nu för den vanliga människan, som fru Eriksson i Stockholm varit inne på – följande.

Mannen har AFA tjänstegruppliv på 31 500. Om makarna har två barn är barntillägget 2 x 9 000 i AFA, alltså 18 000. Det gör 49 500.

Vad är kvinnan-hemmafruns ställning värd? Jo, hon är medförsäkrad i AFA med 2 000 kronor, och barntillägget är 2 x 4 500, alltså 9 000. Det gör 11 000. Alltså 49 500 för mannen och 11 000 för hustrun! Och vi kan väl påstå att det är minst lika svårt för mannen att klara sig, om

Onsdagen den
17 mars 1971

Grupplivförsäkring för hemmafruar

hustrun skulle falla ifrån, som det är för hustrun att klara sig om mannen skulle falla ifrån.

Enligt vad jag har kunnat utröna är det egentligen bara jordbrukarnas ekonomiska föreningar som har löst det här på ett tillfredsställande sätt och åstadkommit jämlikhet i uppläggnigen. Där kan hustrun gå med på samma villkor.

Det finns härutöver möjligheter till grupplivförsäkring, men då måste det bildas en grupp och där måste 80 procent vara med. Det är inte alla som kan komma med i en sådan grupp – alltså står många utanför. Sparbankernas mödrarförsäkring finns, och det är en ganska god försäkring; felet med den är bara att avtrappningen börjar redan vid 30 år och att beloppen sedan sjunker oerhört fort.

Detta är alltså situationen i dag, och därför tycker jag nog att utskottet kunde ha tagit litet mer allvarligt på saken i sin skrivning och framhållit att detta är ett problem som inte är löst.

Fru talman! Jag har inget yrkande, men så länge detta problem kvarstår för många i vårt land återkommer jag säkert.

Fru HÅVIK (s):

Fru talman! Herr Johansson i Skärstad m. fl. har i år väckt en motion "om hemmafruarnas trygghetsfrågor", identisk med den motion i frågan som behandlades förra året. I klämman ber man "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning av hemmafruarnas trygghetsfrågor, i enlighet med de i motionen anförda riktlinjerna".

När man läser motionen finner man emellertid att den gäller vad maken skall få i ersättning när hemmafrun har fallit ifrån. Jag tycker att det är litet lustigt, men jag skall inte ironisera över det utan gå över till vad utskottet har sagt i år.

Herr Johansson påstår att det inte har hänt någonting på väldigt länge och säger att man motionerat i många år i denna fråga. Men expansionen har väl på grupplivförsäkringens område varit explosionsartad – vi kan se på en tioårsperiod.

När det gäller AFA, som herr Johansson tar upp här, så är ju det en försäkring som har tillkommit genom ett förhandlingsresultat. Det man då har fått fram att hustrun respektive varje barn under 17 år får är ju baserat på detta förhandlingsresultat, och vi här i riksdagen kan knappast besluta att beloppen skall räknas upp, utan det är fortfarande en förhandlingsfråga. Herr Johansson säger att detta icke är tillfredsställande löst och att stora grupper står utanför. Men det finns goda möjligheter att ordna med gruppliv – det finns inom fackorganisationer, det finns inom många andra organisationer. De två största försäkringsbolagen i vårt land har detta; det är Folksam och Förenade liv. Man kan teckna en sådan försäkring i samband med barnbidrag, det vet säkerligen herr Johansson också, och den försäkringsformen expanderar. Man kan inte lagstifta för den grupp som återstår. Herr Johansson säger att vi skall lösa frågan för denna grupp, som inte kan ordna försäkringsskyddet tillfredsställande, men vi kan inte lagstifta för en liten grupp som har möjligheter att skaffa sig ett tillfredsställande försäkringsskydd.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Statligt stöd
till hembygds-
föreningar för
miljövårdsinsatser*

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Fru talman! Jag vet inte vad det skulle vara för fel med motionen om hemmafruarnas trygghetsfrågor. Det har väl också med tryggheten att göra att hemmafrun vet att mannen och barnen inte får det besvärligt, om hon skulle gå bort.

Sedan är jag medveten om att AFA-försäkringen är ett resultat av förhandlingar, men om man inte förhandlingsvägen kan skapa den trygghet man önskar, så är vi ju inte främmande för att samhället lagstiftar. Jag nämnde möjligheten att få en mödraförsäkring genom att föra in barnbidraget på sparbankerna, men när avtrappningen börjar redan vid 30 års ålder så anser jag inte den försäkringen vara tillfredsställande.

Vad slutligen grupplivförsäkringen beträffar måste man ju kunna bilda en grupp för att komma i åtnjutande av förmånerna där. Jag har t. ex. kunnat fråga en anställd på en fabrik: Vilka möjligheter har din hustru att komma med i en grupplivförsäkring? Fru Håvik kan ju göra detsamma. Då skall hon finna att de möjligheterna inte är tillfredsställande. Och det är ett problem och en orsak till ångslan hos många lågavlönade. De frågar sig: Hur skall det gå för mig och mina barn, om min hustru skulle gå bort?

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Föredrogs jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 7 i anledning av motion angående försäkringen av fiskredskap

Nr 8 i anledning av motion om inrättande av en husdjursförsöksstation för västra Sverige

Nr 9 i anledning av motion om generell tillståndstvång för matjordstäkt

Nr 10 i anledning av motion om varudeklaration av tvätt- och rengöringsmedel, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 16 Statligt stöd till hembygdsföreningar för miljövårdsinsatser

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 11 i anledning av motion om statligt stöd till hembygdsföreningar för miljövårdsinsatser.

I motionen nr 508 av herr Svanström m. fl. hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att frågan om statligt stöd till hembygdsföreningar för aktiva miljövårdsinsatser skulle bli föremål för utredning och förslag.

Utskottet hemställde att riksdagen lämnade motionen nr 508 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hansson i Skegrie (c), Antby (fp), Hedin (m), Wirtén (fp), Johansson i Holmgården (c), Leuchovius (m) och Persson i Heden (c), som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen nr 508 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att frågan om statligt stöd till hembygdsföreningar för aktiva miljövårdsinsatser blev föremål för utredning och förslag.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Fru talman! Den motion som föreligger här syftar till att förstärka de frivilliga insatser som vissa föreningar gör på naturvårdens och miljövårdens område. Vi är väl alla överens om att de insatserna är värdefulla som komplement till det arbete på naturvård och miljövård som utförs av statliga och kommunala myndigheter. Ja, man kanske rent av kan säga att fråga är om inte dessa frivilliga organisationer kommer problemen betydligt närmare än vad de statliga och kommunala myndigheterna kan göra. Detta gäller alldeles särskilt i fråga om kulturmiljön, där dessa organisationer upptäcker och bevarar mycket värdefullt, som sannolikt annars i stor utsträckning skulle ha gått förlorat.

En viktig insats som organisationerna också gör är att de stimulerar det personliga intresset för de värden som finns i den egna bygdens natur och miljö. Denna – om jag så får säga – jordnära verksamhet har stor betydelse i naturvårdsupplysningens tjänst. Jag tror att man rent av kan säga att naturvårdsverket och länsmyndigheternas arbete på detta område underlättas, förstärks och effektiviseras genom dessa organisationers insatser. Hur effektivt naturvårdsverket än försöker vara, hinner det ändå inte med att ta hand om allt på detta område. Sannolikt kan många uppgifter – t. ex. när det gäller att bevara gamla säregna byggnader, broar, planteringar etc., som är karakteristiska för bygderna – bättre fullgöras av dessa organisationer än av myndigheterna. Dessa värdefulla frivilliga insatser måste nu i betydande utsträckning finansieras genom insamlingar, med medlemsavgifter, m. m. sådant. Genom den alltmer ökade turismen – som beror på det mera allmänna bilägandet – är dessa insatser till gagn inte bara för bygdens folk utan också och inte minst för alla dem som såsom turister reser genom landet. Det är därför man kan påstå att trots att det heter hembygdsföreningar är det inte bara för den egna hembygden arbetet utförs, utan det är i mångt och mycket ett arbete som har riksintresse. Detta bör vi ta hänsyn till då det gäller att söka bevara dessa organisationer och deras arbete.

Nu är det så att dessa organisationer får medel över de allmänna anslagen till naturvårdsverksamheten. Men tyvärr är det ganska begränsade anslag. Reservanterna är fullt medvetna om att dessa anslag har ökats under senare år, och i den budget som nu föreligger har det också skett en uppräkning. Men vad som framför allt skulle behövas är att dessa frivilliga organisationer får en fastare inplacering i naturvårdsarbetet, så att de kan känna större trygghet i sitt arbete för framtiden och inte vara så beroende av tillfälliga anslag och bidrag som de är i dag. Det kan kanske rent av hända att igångsatta åtgärder för bevarandet av någon kulturföreteelse inte kan fullföljas som de borde därför att medlen inte räcker till. Det finns därför, anser vi reservanter, starka motiv för att

Onsdagen den
17 mars 1971

*Statligt stöd
till hembygds-
föreningar för
miljövårdsinsatser*

bifalla reservationen, som ju inte yrkar på en ytterligare ökning av anslaget nu utan kräver att en bättre status för dessa organisationer skall åstadkommas till gagn för det frivilliga arbetet som är så värdefullt.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den reservation som har fogats till detta betänkande.

Herr HEDIN (m):

Fru talman! Under senare år har intresset för miljövården – med allt vad den inrymmer, inklusive naturvården – blivit mycket stort här i vårt land. Det skrivs och talas mycket om miljövård – det skrivs i böcker, tidskrifter och tidningar. De politiska partierna har alla engagerat sig ganska hårt i miljövården; det debatteras, och vi har här i riksdagen stiftat åtskilliga lagar som på olika sätt påverkar miljövården.

Det här är naturligtvis bra i och för sig, men i sista hand är det väl ändå så att de konkreta åtgärderna på miljövårdens område måste vidtas på så att säga gräsrotsnivå. Statliga och kommunala organ kan naturligtvis göra mycket, och de gör mycket. Vi kan peka på domänverket, som på sina områden har gjort stora ansträngningar för naturvård och landskapsvård och för att åstadkomma förbättringar för det rörliga friluftslivet. Vi kan också peka på att man med AMS-medel gjort åtskilligt för att snygga upp efter våra vägar.

Men detta sker med stora kostnader, och det är framför allt ända begränsade områden som man når på det sättet. För att få tillräcklig omfattning på miljövården i hela dess utsträckning behöver vi utöver alla statliga och kommunala insatser också frivilliga i mycket mycket stor utsträckning. Det skulle behöva bli något av en folkrörelse.

I första hand är det naturligtvis – i varje fall när det gäller naturvård och landskapsvård – ägare av den svenska jorden och den svenska skogen som, ofta med små medel, kan påverka utvecklingen i en god riktning. Men i andra hand kan naturligtvis också en bredare allmänhet göra direkta insatser, inte minst inom fornminnesvården och kulturminnesvården, men också, om än i begränsad omfattning, när det gäller naturvård och landskapsvård. De insatserna från allmänhetens sida måste naturligtvis organiseras och kanaliseras på lämpligt sätt. Jag tror att hembygdsföreningarna som vi just nu diskuterar är lämpliga organ för att ta hand om det stora intresse som finns hos allmänheten för dessa frågor.

Jag vill instämma i vad herr Hansson i Skegrie anfört i det här avseendet och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WIRTÉN (fp):

Fru talman! Alla är överens om att kraftfulla åtgärder måste vidtas för att skydda vår miljö. Däremot tycks det vara litet olika uppfattningar om vilka vägar som skall beträdas för att vi skall nå det gemensamma målet.

Det råder väl inget tvivel om att det varit nödvändigt att bygga upp en ny organisation för att klara de stora uppgifter som miljövården ställs inför. Så har ju också skett. I enighet har vi beslutat om att inrätta naturvårdsverket, koncessionsnämnden, naturvårdssektionerna inom länsstyrelserna osv.

För mig har det framstått som lika viktigt att satsa på de organisa-

tioner som redan tidigare funnits och som ideellt varit inriktade på miljövard, organisationer som arbetat för en bättre miljö långt innan statliga och kommunala myndigheter engagerade sig på allvar för miljöfrågorna.

Sådana organisationer är viktiga instrument i miljöarbetet. De får inte glömmas bort, utan bör i stället lyftas fram och understödjas på allt sätt i sin verksamhet. Dit hör självfallet naturinriktade organisationer som Svenska naturskyddsföreningen, fältbiologerna m. fl. Men dit hör också hembygdsrörelsen. Den är en av våra många stora folkrörelser med en mer än hundraårig tillvaro och med i dag upp emot 300 000 medlemmar.

En och annan kanske förbinder begreppet hembygdsförening med arbetet på att bevara gamla byggnader, föremål och minnen från gången tid. Det är naturligtvis rätt, men allt flera aktiva hembygdsvänner inriktar sig på vad som är aktuellt i bygden och naturen just i dag. Hembygdsvärden ingår därför såsom en väsentlig del i miljövärden, som inte bara är en fråga om natur och förgiftningar. Hembygdsrörelsen har huvudintresset inriktat på kulturlandskapet. Man engagerar sig i värden av odlingslandskapet, där hembygdsrörelsen har gjort betydande insatser, och naturligtvis utgör värden av kulturhistoriskt värdefulla miljöer såsom byggnader, gravfält, lövängar, naturminnesmärken osv. viktiga inslag i verksamheten.

Hembygdsföreningarna utför redan ett oerhört värdefullt arbete med sådana här uppgifter. Om vi skulle vilja satsa mera på de många ideellt inriktade människor som finns med i dessa föreningar, skulle resultatet bli ännu bättre. Jag är, fru talman, övertygad om att vi aldrig kan finna någon annan form för detta slag av miljövard som ställer sig mera ekonomisk och där arbetet blir utfört med så stor samvetsgrannhet och känsla för arbetsuppgiften som om hembygdsföreningarna utnyttjas.

Det gäller dock att finna de rätta formerna för hur man skall hjälpa hembygdsföreningarna. Det är anledningen till att vi motionärer och reservanter har begärt att frågan om utformningen av ett statligt stöd till hembygdsrörelsen skall utredas. Det gäller att klarlägga hur man skall uppnå största möjliga effektivitet i värden av kulturlandskapet i samverkan mellan de samhälleliga institutionerna och de frivilligt arbetande hembygdsföreningarna.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru andre vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr SVANSTRÖM (c):

Fru talman! Det har för mig såsom huvudmotionär varit upplyftande att lyssna till reservanternas talesmän från jordbruksutskottet. Genom den omorganisation som utskotten har genomgått har denna fråga, som i fjol handlades av allmänna beredningsutskottet, nu kommit att falla på jordbruksutskottet.

Jag vill i första hand, understryka att denna motion helt saknar politisk bakgrund. Den är undertecknad av representanter för olika partier. Av utskottsbehandlingen verkar det nästan som om det skulle ha varit en partipolitisk fråga, vilket det absolut inte är.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Statligt stöd
till hembygds-
föreningar för
miljövårdsinsatser*

Genom herr Wirténs inlägg i debatten har det i hög grad klargjorts vad hembygdsrörelsen är och syftar till. Jag vill såsom ansvarig för den riksorganisation som verkar på detta område lägga till ytterligare några synpunkter.

Hembygdsrörelsen är en av våra största folkrörelser. Organisationen är emellertid inte så fast att man i dag exakt kan ange hur många människor som är anslutna till rörelsen, men att antalet är av den storlek som herr Wirtén nämnde råder det inget tvivel om. Jag kan anföra att vi vid en undersökning i Kalmar län har funnit, att där finns mellan 10 000 och 15 000 organiserade medlemmar i hembygdsrörelsens olika organ.

Nu är hembygdsrörelsen inte särskilt markerad i Kalmar län. Det finns län där den har en väsentligt fastare förankring. Det finns alltså anledning tro att en halv miljon människor på detta sätt är engagerade i hembygdsrörelsen i detta land.

Som herr Wirtén säger uppfattar väl många verksamheten som i första hand museal. Vi är tacksamma över att många människor vill ägna sig just åt den uppgiften, därför att den är angelägen. Att i den egna bygden samla in föremål, bevara byggnader som minner om gångna tiders människor, deras sätt att bo, arbeta och leva, är en mycket angelägen uppgift.

Men jämsides med detta finns det i hembygdsrörelsen utrymme för de mest skiftande sysselsättningar. Några människor kan vara mest intresserade av forntiden, gå ut i naturen och leta efter fornminnen, intressera kamrater i hembygdsföreningen för att rusta upp gravkullar och bevara dem så att de finns kvar även efter en generation som har upphört t. ex. med den hävd som nu i flera hundra år har varit rådande i form av betesdrift och tidigare handslätter. Denna hävd har frilagt t. ex. stensättningar, bronsåldersrösen och andra forngravar på ett sätt som gjort dem synliga i naturen, oftast även på långt håll. Genom den förändring som nu framför allt jordbruket genomgår uppstår här bekymmer. Så fort barrskogen kommer i närheten av ett sådant här fornminne, kan man konstatera att stora delar av de förut helt synliga minnena försvinner på ett par tre årtionden. På det sättet kommer många fornminnen att mycket snabbt gå mot en förstörelse som är helt onödig. Det finns säkert människor som är intresserade av att ta hand om denna vård, och det är detta som motionen tar sikte på.

Man skulle kunna tänka sig att dessa miljövårdande åtgärder, utförda av hembygdsföreningar eller enskilda och med statligt stöd i någon form, skulle kunna lända till en verkligt förnämlig upprustning av en hel del miljöer, framför allt kulturmiljöer och landskapsbilder. Sådana ting som att hålla uthuggningar, tidigare odlingar, öppna mot sjöar och havsvikar ger en tillfredsställelse inte bara för den egna bygdens människor utan, såsom herr Hansson i Skegrie här anförde, också för de turistande människorna.

Det är en av de många åtgärder som skulle kunna vidtas. En samverkan mellan de statliga åtgärderna, de kommunala insatserna och de insatser som kan ske på frivillighetens väg är just det som motionen eftersträvar. Vi vill ha en möjlighet till samordning där alla goda krafter kan medverka i syfte att bevara angelägna kulturmiljöer, odlingslandskap och andra ting.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Statligt stöd
till hembygds-
föreningar för
miljövårdsinsatser*

Denna fråga är inte begränsad bara till den svenska landsbygden. I alla städer har vi kulturminnen i form av byggnader, torg, gator och annat som kan bevaras. Det är också lika angeläget att hembygdsvännerna får vara med när nya stadsdelar planeras. Alltför många, alltför olustiga exempel på bristande förståelse för trivsel och hemtrevnad när nya stadsmiljöer tillskapas har vi i vårt land för att kunna bortse från värdet av att även denna del av nyplaneringen blir föremål för hembygdsvännernas uppmärksamhet.

Hembygdsrörelsen är alltså ingalunda en enbart musealt inriktad verksamhet. Vi vill vara med i samhällsdebatten på kulturområdet och på miljövårdsområdet på ett sätt som ger bestående intryck. Vi vill vara med om att utforma den framtida samhällsbilden på det sätt som vi finner angeläget.

Frågan är nu hur vi med statliga medel på bästa möjliga sätt skall medverka till att dessa åtgärder vidtas. Hur skall dessa pengar förmedlas på bästa sätt? Både utskottet och riksdagen anser säkert att det är angeläget.

Som någon talare tidigare sagt finns det många sätt att leda dessa pengar så att de kommer till bästa möjliga nytta. Jag upprepar att jag tror att detta är möjligt genom en kombination av statliga och kommunala insatser och frivilligt arbete. Motionärerna vill att dessa ting undersöks i en utredning. Denna fråga, som för andra året i följd diskuteras i Sveriges riksdag, kan förvisso inte betraktas som jättestor. Men det är en fråga som blivit mycket uppmärksammas. Inför fjolårets behandling remitterades ärendet till olika statliga instanser.

Jordbruksutskottet har i år som praxis är här i huset nöjt sig med att hänvisa till fjolårets behandling, men jag vill understryka, att vi i år lagt till ytterligare en del ting i motionen. Det är endast klämman och begäran om en utredning som är exakt lika i årets och fjolårets motioner. Vi har tagit intryck av de synpunkter och invändningar som framfördes av remissorganen i fjol. Vi anser i år att det finns anledning att eftersträva en så smidig form som möjligt för penningmedlens överförande. Utredningen kan mycket väl komma fram till det förslaget att pengarna lämpligen bör tilldelas en riksorganisation, som sedan under eget ansvar fördelar dem till sådana punktinsatser som det kan bli fråga om. Detta skulle i så fall ske i samarbete med den lokalt verkande naturvårdsorganisationen och landsantikvarierna.

Det förtjänar framhållas att Samfundet för hembygdsvård, som är att betrakta som en riksorganisation för hembygdsrörelsen, under de senaste åren fått ett alltmer utvecklat samarbete till stånd med riksantikvarien och landsantikvarierna ute i länen. Vi kommer i vår att anordna gemensamma kurser för detta och andra närliggande ämnesområden. Vi har ett ständigt utbyte av erfarenheter mellan de statliga och de frivilligt arbetande organisationerna. Vi har också öppnat vår tidskrift för en särskild spalt för riksantikvarieämbetet, som därigenom får möjlighet att nå kontakter långt utanför de kretsar som man för närvarande har möjlighet att uppnå.

Frå talman! Här finns mycket ytterligare att säga, men jag vill då jag nu håller mitt första anförande i denna församling försöka medverka till

Onsdagen den
17 mars 1971

*Statligt stöd
till hembygds-
föreningar för
miljövårdsinsatser*

att diskussionen i görligaste mån begränsas.

Jag vill sammanfatta och säga att motionen är opolitisk och att den har förankring i alla partier. Vi anser det angeläget att frågan om någon form av stöd till hembygdsvårdsrörelsen för miljövårdsinsatser utredes. Utredningen får sedan komma med konkreta förslag till lösning av problemet. Om riksdagen i dag följer reservanternas förslag och bifaller motionen kommer detta att hälsas med största tillfredsställelse av landets hembygdsvänner.

Jag hoppas, fru talman, att detta blir resultatet. Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr HJORTH (s):

Fru talman! Jag kan i stort sett instämma med vad de föregående talarna har anfört i denna fråga. Utan tvekan är det mycket viktiga och betydelsefulla frågor som här har tagits upp. Jag skall inte dra i gång en miljövårdsdebatt här, men jag vill ändå framhålla betydelsen av ett aktivt miljövårdsarbete från alla håll.

Det är som det här har sagts att stat och kommun förvisso gör stora insatser. Men vi vet alla att det krävs ännu mera om vi inom rimlig tid skall kunna klara av det absolut nödvändigaste i fråga om åtgärder mot nedsmutsning, nedskräpning, igenbuskning, täktverksamhet och annat.

Vårt landskap förfulas mer och mer samtidigt som kraven på områden för rekreation och friluftsliv ständigt ökar ifrån stressade människor i storstäder och tätorter. Med gällande ersättningsbestämmelser och bestämmelser i övrigt tror jag det blir svart att klara allt detta innan det är för sent. Nu är flera utredningar i arbete på detta område, men även om de kommer fram till genomgripande förslag är uppgifterna så stora och så många att alla goda krafter och frivilliga insatser måste välkomnas.

Jag tror för min del -- det har också framhållits tidigare under debatten -- att just hembygdsföreningarna här kan få en mycket stor betydelse. Intresset för detta arbete är mycket stort ute i bygderna. Det kan gälla att röja upp och hålla snyggt på ett vackert område -- det kan vara en skogsbacke runt ett ödetorp, ett vackert ängslandskap, en ekbacke osv. En upprustning av gamla kulturbyggnader kan också mycket väl ingå i hembygdsföreningarnas verksamhet.

Det bedrivs nu också på många håll ett betydelsefullt inventeringsarbete. En hel del av allt detta arbete är dock kostnadskrävande, och en statlig bidragsgivning som ej behöver bli alltför omfattande skulle säkert både sporra och hjälpa hembygdsföreningarna i deras arbete på detta område.

Det har nämnts tidigare här att man har den uppfattningen att hembygdsföreningarna uteslutande är musealt inriktade. Men jag tror att just detta miljövårdsarbete kommer att -- liksom det tidigare gjort -- attrahera ungdomarna till insatser i hembygdsföreningarna. Det är ett sätt att aktivera dem ytterligare på detta område.

Liksom förra året står fyra olika partier bakom motionskraven, som just gäller utredning och förslag om statligt stöd till hembygdsföreningarna för aktiva miljövårdsinsatser. Jag ber att få yrka bifall till reservationen som just stöder detta förslag.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Statligt stöd
till hembygds-
föreningar för
miljövårdsinsatser*

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Fru talman! Nu har tre borgerliga ledamöter varit uppe i talarstolen och motiverat varför de reserverat sig mot utskottets förslag. Dessutom har motionärerna varit uppe och angivit sina ståndpunkter. Eftersom vi är överens inom utskottsmajoriteten i denna fråga kan jag försäkra att ingen ytterligare talare från utskottsmajoriteten tar till orda och att debatten därför inte behöver dra ut alltför långt på tiden.

Denna fråga behandlades också vid förra årets riksdag i anledning av en avlämnad motion. Den behandlades, så som här har sagts, av allmänna beredningsutskottet. Riksdagen beslutade då i enlighet med en till utskottets utlatande fogad reservation, där man avstyrkte motionsyrkandet om en utredning av hur ifragavarande medel skulle utgå till hembygdsföreningarna.

Den motionen, som väcktes 1970, var föremål för remissbehandling, såsom mycket riktigt här har sagts. Den gick till naturvårdsverket och till riksantikvarieämbetet. Bada dessa instanser framhöll i sina remissvar, att de ansåg det vara lämpligt att man lät de riksorganisationer som fanns på detta område fördela medlen till hembygdsföreningarna. Från naturvårdsverkets sida papekades att man borde undvika onödiga administrativa kostnader och i stället låta pengarna komma till användning på ett bättre sätt.

Av de föregående anförandena har man nästan fått den uppfattningen att dessa hembygdsföreningar blivit helt lottlösa i fråga om medel. Så är ju ingalunda fallet.

Det finns två riksorganisationer. Det är Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård. Det kan här framhållas att dessa organisationer fått betydande anslagshöjningar under den senaste tioårsperioden. Sälunda utgick till Svenska naturskyddsföreningen budgetåret 1960/61 55 000 kronor och för innevarande budgetår 310 000 kronor. Till Samfundet för hembygdsvård har utgått 50 000 kronor för budgetåret 1960/61 och 160 000 kronor för innevarande budgetår.

Det bör också erinras om att förra årets riksdag fattade beslut om anslagsuppräknning med 1 miljon kronor för miljövårdsinformation. Därvid uttalades från såväl departementschefens som riksdagens sida att det var angeläget att de idéella naturvårdsorganisationerna gavs möjligheter att fortsätta att utveckla sitt arbete. Vi anser att detta uttalande alltså har sin giltighet. För att det inte skall uppstå något missförstånd vill jag också framhålla att vi i utskottsmajoriteten är klart positiva till det arbete som utförs av hembygdsföreningarna. På den punkten är det alltså inga delade meningar. Däremot har vi inte ansett att det finns någon anledning att man här sätter i gang en utredning, eftersom man har dessa riksorganisationer och man alltså kan få medel via dem.

Det bör också, fru talman, erinras om att 1965 års musei- och utställningssakkunniga prövar frågor om kulturminnesvårdens centrala och lokala organisation.

Fru talman! Jag lovade att inte onödigtvis förlänga denna debatt. Jag vill till slut bara säga att det finns alltså inga motsättningar mellan reservanterna och utskottsmajoriteten när det gäller den primära frågan, dvs. hembygdsföreningarnas arbete. Där är vi tämligen överens. Det är i

Onsdagen den
17 mars 1971

*Statligt stöd
till hembygds-
föreningar för
miljövårdsinsatser*

fråga om *hur* medlen skall utgå som meningarna skiljer sig.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVANSTRÖM (c):

Fru talman! Herr Persson i Skänninge sade att han är ensam att yttra sig från den ena sidan medan talarna från vårt håll varit så många. Jag noterar detta, men jag noterar det utan att -- som jag förmodar att det skulle uppfattas -- ta det som en pik mot oss att vi pratar för mycket. Anförandena har varit korta, och jag tror att de varit ägnade att markera en sammanfallande vilja att få någonting uträttat på detta område.

Jag vill i detta sammanhang också säga -- allra helst nu när herr jordbruksministern befinner sig i kammaren -- att vi i de frivilligt arbetande organisationerna är mycket tacksamma över det statliga stöd som vi har fått för vår centrala verksamhet. Tyvärr har det inte varit möjligt att av de pengarna anvisa medel till någon regional verksamhet motsvarande den som man har angivit i motionerna. För att så skulle bli möjligt, måste väsentligt större medel anvisas.

Vi tycker i organisationerna att det inte är rimligt att vi får detta på eget ansvar utan att det då bör vara ett samarbete med de statliga organen. Det finns ju en utbyggd regional organisation på detta område genom naturvårdsintendenterna i länsstyrelserna, och vi har ansett det vara möjligt att där göra en direkt anknytning.

Jag noterar alltså med största tacksamhet vad herr Persson i Skänninge anförde om den eniga uppslutningen i utskottet omkring tankegångarna om att det är värdefulla arbetsinsatser som hembygdsrörelsen utför. Redan av mitt första anförande framgick att jag var medveten om värdet av dessa insatser. Men jag tror att det ännu mer skulle understrykas, om vi kunde få till stånd en utredning om möjligheterna till direkta lokala punktinsatser via ett på lämpligt sätt anpassat överförande av statliga medel, varigenom en ytterligare effekt i sådan riktning som vi är ense om skulle uppnås.

Jag ber att än en gång få understryka önskvärdheten av ett positivt beslut i enlighet med motionen och reservanternas förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 11 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beredskap för
oljebekämpning
till sjöss*

ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej 159
Avstår -- 1

§ 17 Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i statsverkspropositionen om anslag för budgetåret 1971/72 inom finansdepartementets verksamhetsområde avseende bankinspektionen, försäkringsinspektionen m. m

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Föredrogs civilutskottets betänkande nr 7 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1971/72 inom civildepartementets verksamhetsområde jämte motion.

Punkterna 1-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Beredskap för oljebekämpning till sjöss

Herr NORRBY i Akersberga (fp):

Fru talman! Den motion som civilutskottet behandlar i sitt betänkande nr 7 rör ett allvarligt missförhållande i samhället som nu synes kunna klaras ut, nämligen kostnadsansvaret för sanering av ilandfluten olja. Där brister det i samordningen mellan olika myndigheter, liksom för övrigt – parentetiskt sagt – här i kammaren. Vi hade ju en interpellationsdebatt i onsdags om just de frågor som motionen rör. Naturligt hade varit att interpellationsdebatten och motionsbehandlingen hade samordnats. Eftersom jag deltog i interpellationsdebatten kan jag i dag inskränka mig till att diskutera innebörden i utskottsbetänkandet ur en särskild synvinkel.

I motionen exemplifierar vi motionärer rådande missförhållanden med bl. a. bekämpningen av oljeutsläppet efter kollisionen mellan tankfartygen Otello och Katelaysia strax norr om Vaxholm den 20 mars 1970 – alltså för nästan på dagen ett år sedan.

Den rimliga ordningen för att garantera ekonomiska resurser för bekämpningsarbetet hade enligt min uppfattning varit att de inblandade fartygen då hade belagts med kvarstad, så att redarna hade fått ställa erforderliga garantier. Nu fick i stället myndigheter och saneringsföretag finansiera de insatser som blev aktuella.

Ansvar för bekämpningsinsatser och bekämpningskostnader fördelas nu så att tullverket tar bekämpningen till sjöss, medan de drabbade kommunerna i princip får ta bekämpningen av ilandfluten olja. När mycken olja flyter i land kan det ibland bero på en misslyckad bekämpningsinsats från tullverkets sida. Då blir alltså åliggandena för de

Onsdagen den
17 mars 1971

*Beredskap för
oljebekämpning
till sjöss*

berörda kommunerna så mycket större.

I det fall som diskuteras i motionen och som ligger till underlag för de principiella synpunkterna där och vidare i utskottsbetänkandet var de berörda kommunerna emellertid på sin vakt och ställde som villkor för sin medverkan att de inte skulle behöva riskera orimliga kostnader ens förskottsvis för sin medverkan. Det villkoret accepterades av tullverkets representanter, och det betydde i praktiken att fakturorna från saneringsföretagen ställdes till generaltullstyrelsen även vad avsåg saneringen av inlandfluten olja. Fakturorna kom alltså aldrig till kommunerna.

När saneringsföretagen inte fick betalt av den statliga myndighet som tog emot fakturorna, skrev de berörda kommunerna till Kungl. Maj:t i början av februari i år. Ärendet handlades med berömvärd snabbhet i kanslihuset, en snabbhet som kanske bl. a. berodde på att det här i riksdagen fanns en obesvarad interpellation av herr Strindberg och den motion som vi nu behandlar. Det var naturligtvis bra för regeringen att kunna redovisa positiva åtgärder i ett konkret fall med anknytning till dessa två riksdagsinitiativ.

En sak som nog också påverkade snabbheten vid hanteringen var att ett av de inblandade saneringsföretagen hade mycket stora ekonomiska svarigheter på grund av den uteblivna betalningen. Utebliven betalning från en statlig myndighet höll alltså på att resultera i att det saneringsföretag som gett sig in i bekämpningsarbetet riskerade att gå över styr. Så får det ju inte vara.

Kommunerna begärde i detta fall att saneringskostnaderna skulle bäras av staten med hänvisning till kommunernas tidigare uttalanden att man inte ville ta på sig några kostnader ens förskottsvis. Denna framställning bifölls i konselj den 26 februari. Detta ärende har alltså en något annan karaktär än motsvarande tidigare handlagda ärenden. Här har vi ju principen att kommunerna redan från början har sagt ifrån hur man ser på kostnadsfördelningsansvaret, och utskottet refererar i sitt betänkande detta. Man säger så här: "En av tre kommuner gjord ansökan om att debiterade kostnader för sanering efter en tankbatskollision år 1970, cirka 883 000 kronor, skulle betalas av statsverket bifölls av Kungl. Maj:t den 26 februari 1971. Beslutet innebär bl. a. att ersättning lämnas innan vållandeansvaret slutligt reglerats och att generaltullstyrelsen får i uppdrag att framställa återkrav."

Detta är precis innebörden av den motion som nu behandlas. Kungl. Maj:t har alltså tagit ett prejudicerande beslut med samma innebörd som motionen. Jag kan alltså som huvudmotionär med jämmod finna mig i att motionen blir avslagen av riksdagen. Kungl. Maj:t har redan befast den praxis vi var ute efter.

Men utskottet uttalar som sin kommentar till det rådande förhållandet att "tills vidare får uppkommande ersättningsfrågor lösas i hittillsvarande ordning, vilken i väsentliga delar får anses tillgodose motionens syften".

Jag vill nu, fru talman, fråga utskottets talesman om innebörden av utskottets uttalande är att kommuner i fortsättningen inte skall behöva vara rädda för att förskottsvis eller slutligt drabbas av sådana här kostnader.

Herr GREBÄCK (c):

Fru talman! Vi hade i förra veckan, som herr Norrby i Åkersberga mycket riktigt anmärkte, en mycket lång och ingående interpellationsdebatt i frågan om oljebekämpning till sjöss. Då hade herr Norrby tillfälle att grundligt ge sina synpunkter till kännna. Nu har han återkommit i något mera koncentrerad form. Det framgår av vad han säger att han inte är helt tillfredsställd med statsrådet Lundkvists svar och vill ha en tolkning av vad utskottet egentligen menar med satsen att "tills vidare får uppkommande ersättningsfrågor lösas i hittillsvarande ordning, vilken i väsentliga delar får anses tillgodose motionens syften".

Jag vill då erinra om följande uttalande av statsrådet Lundkvist under interpellationsdebatten: "Jag tror att jag kan stå för vad jag inledningsvis sade, att med den ordning vi hittills praktiserat i avvaktan på mera definitiva lösningar har inte några oskäligen kostnader behövt drabba kommunerna i sådana här sammanhang. Och vi tänker fortsätta med att praktisera den ordningen, till dess att vi får den definitiva lösningen klar."

Vi inom utskottet förutsätter att den praxis som har utbildats i dessa frågor kommer att tillämpas i fortsättningen och att kommunerna på så sätt kan hållas skadeslösa tills vi får en lösning i vanlig ordning sedan utredningen har lagt fram sina betänkanden. Statsrådet Lundkvist erkände att rättsläget för närvarande är oklart, och inom utskottet har vi samma åsikt. Vår uppfattning skiljer sig sålunda inte heller från motionärens på den punkten. Jag tror inte det finns någon annan lösning än att den praxis som har utbildats får tillämpas tills vidare samt att kommunerna på så sätt hålls skadeslösa.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Fru talman! Jag vill tacka civilutskottets ordförande för detta klarläggande. Utskottets skrivning är ju inte helt entydig på denna punkt, men jag finner nu att utskottet ansluter sig till den praxis som har utvecklats genom konseljbeslutet den 26 februari 1971, dvs. att regeringen accepterar att de drabbade kommunerna i förväg deklarerar att de inte är beredda att äta sig kostnader i samband med sanering även om de i övrigt är beredda att på allt sätt medverka vid saneringsarbetet. I gengäld är staten då beredd att förskotta medel för att bestrida de kostnader som kan uppstå.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Fru talman! För att inga missförstånd skall uppstå i fortsättningen vid handläggningen av dessa ärenden vill jag nämna att i praxis ingår också en prövning av kommunernas ekonomiska ställning. Först skall alltså kommunerna göra framställningar om ersättning, sedan skall framställningarna prövas mot bakgrund av skadornas omfattning och kommunernas ekonomi.

En definitiv lösning av frågan får vi när vi, sedan räddningstjänstutredningen avgivit sitt betänkande, har fastställt ansvarsfördelningen mellan stat och kommun men också övriga inblandade.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Lades till handlingarna.

§ 19 Kommunelsråd

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 20 i anledning av motioner angående kommunelsråd.

I detta betänkande behandlades följande motioner i vad avsåg kommunelsråd:

nr 86 av herr Helén m. fl. såvitt avsåg hemställa punkt 9, vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att Kungl. Maj:t uppdrog åt 1970 års kommunaldemokratiutredning att framlägga förslag till sådan ändring i kommunallagen att kommunerna gavs möjlighet att införa direktvalda kommunelsråd och att detta skedde i så god tid att beslut i riksdagen efter remissbehandling och sedvanlig beredning kunde fattas 1972.

nr 114 av herr Bohman m. fl. såvitt avsåg hemställa punkt 7 i den del den omfattade frågan om kommunelsråd, vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att Kungl. Maj:t överlämnade motionen till utredningen om den kommunala demokratin för beaktande i syfte att fördjupa den kommunala demokratin, samt

nr 228 av herr Hedlund m. fl. såvitt avsåg hemställa punkt 1, vari yrkats att riksdagen begärde hos Kungl. Maj:t att den pågående utredningen om den kommunala demokratin fick i uppdrag att utarbeta ett förslag till lagstiftning om kommunelsråd enligt vad som anförts i motionen i sådan tid att val till sådana råd enligt den nya lagstiftningen kunde äga rum på hösten 1972.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå motionerna

- 1) nr 86 såvitt avsåg hemställa punkt 9.
- 2) nr 114 såvitt avsåg hemställa punkt 7 i den del den omfattade frågan om kommunelsråd samt
- 3) nr 228 såvitt avsåg hemställa punkt 1.

Reservation hade avgivits

1) av herrar Ahlmark (fp), Werner i Malmö (m), Schött (m) och Molin (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna nr 86 punkt 9, nr 114 punkt 7 i den del den avsåg kommunelsråd samt nr 228 punkt 1 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till lagstiftning rörande kommunelsråd till 1972 års riksdag.

2) av herrar Larsson i Luttra (c), Boo (c) och Olsson i Sundsvall (c), vilka ansett att utskottet bort hemställa.

att riksdagen ansåg motionerna nr 86 punkt 9, nr 114 punkt 7 i den del den avsåg kommunelsråd samt nr 228 punkt 1 besvarade med vad reservanterna anfört.

Herr MOLIN (fp):

Fru talman! "Vi har ingen chans att påverka besluten." "Politikerna lyssnar inte på oss." - "Allt det viktiga görs upp över huvudet på oss vanliga människor."

Ja, fru talman, detta är inga ovanliga reaktioner. Man möter dem på arbetsplatser och i skolor, inom tätorter och glesbygd. Sådana meningar är uttryck dels för en känsla av maktlöshet inför det stora avståndet mellan dem som fattar besluten och dem som besluten gäller, dels för ett främlingskap inför själva beslutsinnehållet - en känsla av att de politiska besluten egentligen *inte angår mig personligen*. I vår tid, med ökade kunskaper om samhället och ökat intresse för samhällets angelägenheter, är sådana här stämningar en utmaning till oss politiker. Vi får inte vara så upptagna av vårt vanliga politiska arbete att vi inte ser behovet av en ny sorts dialog mellan de styrda och de styrande. Närdemokratin får inte gå förlorad i det politiska vardagsarbetet.

Från folkpartiets sida har vid årets riksdag förts fram ett antal konkreta förslag som skulle bidra till mera närdemokrati. Ett av dessa är kravet på kommunelsråd. Dessa kommunelsråd skulle bli en ytterligare kanal från de styrda till de styrande, de skulle ge en ytterligare chans för medborgarna att få sina förslag förverkligade, att få göra sin röst hörd. Vi menar därför att det skall skapas en *möjlighet* för de kommuner som så vill att inrätta direktvalda kommunelsråd. Möjligheten till direktval är viktig just med hänsyn till att det skall vara en ytterligare inflytandekanal från styrda till styrande. Valet av råden bör helst ske samtidigt med valet till kommunfullmäktige för att inte i början riskera ett alltför lågt valdeltagande. Så länge den gemensamma valdagen bibehålls måste också det här valet ske på den gemensamma valdagen. För att få till stånd kommunelsråd under åren 1974 - 1976 måste därför de första valet till råden ske 1973, och förslag om utformning av och befogenheter för råden bör då framläggas under år 1972. Annars kommer man - som kommunaldemokratiutredningens sekreterare har papekat - att få vänta till tidigast 1977 för att få några kommunelsråd i funktion. Vi har därför ansett, att om man menar allvar med det här så måste man kräva ett förslag redan 1972, i varje fall i fråga om den lagändring som krävs för att kommunerna, om de så vill, skall få rätt att införa direktvalda råd. Utredningsarbetet behöver heller inte starta från noll, eftersom olika alternativa utformningar har förts fram i debatten.

Kravet på kommunelsråd har hittills drivits av folkpartiet och centerpartiet. Det var därför för mig en överraskning att dessa båda partier inte kunde enas i utskottet. Centerpartiet har i en partimotion till årets riksdag krävt, att beslut skall fattas i så god tid att val till dessa råd skall kunna äga rum hösten 1972. Detta skulle kunna ske genom en forcering av arbetet inom den nya kommunaldemokratiutredningen. När vi nu i reservationen 1 begär förslag till 1972 års riksdag så har vi utgått

från att detta förslag skulle vinna centerpartiets stöd, eftersom några direkta val till råden inte gärna kan äga rum 1972 om inte förslag till lagändring för att möjliggöra införandet av raden läggs fram senast 1972. Jag hoppas att det här närmast är fråga om ett missförstånd från centerpartiets sida och inte om en reträtt från det krav på införande av kommundelsråd som centerpartiet och folkpartiet hittills gemensamt har drivit.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 vid konstitutionsutskottets betänkande nr 20.

I detta anförande instämde herrar Hörberg, Taube och Nelander (samtliga fp).

Herr WERNER i Malmö (m):

Fru talman! Allting har två sidor. Så har också den stora kommunreformen, som skall vara genomförd 1974. Somt blir bättre men somt blir uppenbart sämre. Atskilliga vårdfrågor, skolfrågor och allmänna servicefrågor kan få en effektivare lösning i det större sammanhang som den nya kommunen kommer att utgöra. Allt det är obestriddigen sant. Huruvida det blir så mycket billigare för skattebetalarna är en annan historia, som ju inte hör hit. Men det blir i alla fall sörjt för att ingen kommun i denna större gemenskap blir utan behövlig samhällelig service.

Men sedan finns det som sagt en annan sida också. Den kommunala representationen i fullmäktige, styrelser och nämnder blir mycket ojämn; det vet vi. Det kommer att finnas gamla kommunområden som inte blir representerade alls. Deras lokala intressen får tillgodoses av förtroendemän från helt andra håll i den stora kommunen, och det är inte tillfredsställande. Det blir en distans, som herr Molin också anförde, mellan förtroendemännen och den gamla kommundelen, liksom även en distans mellan medborgarna och beslutsinstanserna. I den gamla kommungemenskapen var det beslutande organet i närkontakt med människorna och deras problem, och det var tvivelsutan en stor vinning. Detta är inte avsett att vara en opposition mot kommunreformen, som vi är överens om, utan bara ett konstaterande av vissa följdverkningar.

Förslaget om kommundelsråd representerar ju inte alls någon nyhet. Redan efter kommunblocksreformen 1962 tillsattes inom inrikesdepartementet en arbetsgrupp, som spelade över bollen till kommunalrättskommittén 1963, och denna kommitté framlade ett förslag om lokala organs medverkan vid beredning av skilda ärenden, dock utan någon lagändring. Efter några års flitigt motionerande fick vi 1968 utskottet intresserat av en utredning, och man föreslog en arbetsgrupp. Därin ingick representanter för partierna och kommunförbunden. Sedan fick vi då utredningen i mars 1970 om den kommunala demokratin.

Det är rätt intressant att iaktta hur tanken på kommundelsråd naturligen har vuxit fram. Vi har ju under en tid nu haft informella sådana råd — sockenråd, stadsdelsråd, byalag osv. När det blir en centralisering i en viss verksamhet uppenbarar sig genast ett behov av någon form av decentralisering, och de bägge företeelserna kan samordnas i detta sammanhang i varje fall.

Varje kommundel har sin särprägel med sina behov. Det kan gälla trafikfrågor, frågor om lekplatser, parkeringsplatser, ungdomslokaler osv. Det är naturligt att människorna vill vara med om att prägla sin närmaste miljö.

Nu menar vi att det är viktigt att frågan om dessa kommundelsråds status blir löst, dvs. hur de skall utses, vilken funktion de skall ha -- om de skall vara rådgivande eller om viss beslutanderätt därjämte skall delegeras till dem. Självfallet är det viktigt att dessa frågor blir lösta före valet 1973. Om så inte sker, får vi vänta ända till 1977, och då kan man befara att det gryende intresse som nu finns ute i kommundelarna har falnat och att gemenskapskänslan har trubblats av. Man tröttnar på att planera, man tröttnar på att tänka konstruktivt när man aldrig får se konstruktionerna bli verklighet.

Det är beklagligt att centern har känt sig manad att göra en särskild reservation. Dess partimotion ansluter i klämman helt till reservationen 1. Centern torde nu kunna vara en så stor och stabil enhet att man kunde stå fast vid sina partimotioner. Men i sak är det ju inte så stor skillnad.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationen 1 vid konstitutionsutskottets betänkande nr 20.

Herr BOO (c):

Fru talman! Den kommunala verksamheten utgör grundstenen och basorganisationen i vår folkstyrelse. Genom sin närhet till människorna öppnar den de bästa och närmaste möjligheter för medborgarna att påverka det samhälle de lever i. Det måste därför vara ett vitalt intresse att slå vakt om och vidareutveckla den kommunala demokratin, särskilt i en tid då kraven på ökat medinflytande från enskilda gör sig allt starkare gällande på alla områden. Dessa krav på medinflytande är ett naturligt gensvar på de tendenser till centralisering och byråkratisering av vart samhälle som sedan länge pagått.

För centerpartiet, som ser ett decentraliserat samhälle som riktmärke för de politiska strävandena, är det naturligt att med särskild kraft värna om den kommunala demokratin. Vårt parti har också under en lång följd av år fört fram krav på åtgärder för att ge den kommunala självstyrelsen bättre möjligheter och en starkare ställning.

Under 1960-talet är det tre riksdagsbeslut som på ett avgörande sätt förändrat den kommunala självstyrelsens innehåll och status. Det är 1962 års beslut om kommunblocksindelningen, det är 1968 års beslut om gemensam valdag och det är 1969 års beslut om tvångssammanläggning av kommuner.

När kommunblocksreformen beslöts var vi från centern starkt kkritiska. Vi hävdade bl. a. att reformen var synnerligen dåligt underbyggd beträffande de kommunaldemokratiska utvecklingsdragen i de nya storkommunerna. Kontaktproblemen måste ju bli större genom att man kunde beräkna att ca 100 000 kommunala förtroendemän skulle försvinna.

Nya vägar måste därför beträdas för att inte urholka den enskildes möjligheter till inflytande och medbestämmanderätt. Mycket litet har skett i den riktningen.

En ökande roll i kontaktverksamheten har automatiskt de politiska partigrupperna fått. Vi har ju också från centern initierat frågan om partistöd, och vi tror att det betyder mycket för att verkligen över de politiska partierna skapa ökade kontakter och informationskanaler. Suppleantinstitutionens införande är också en begränsad men dock positiv reform beträffande den kommunala självstyrelsens lokala förankring. Men mycket mer måste ske om inte den kommunala verksamheten skall fjäras från människorna.

Bland de möjligheter som diskuterats — det har framförts här tidigare är frågan om införande av kommundelsråd. Detta komplement i den kommunala organisationen har från början aktualiserats som en typisk storstadsfråga. Nu har det blivit minst lika starkt en åtgärd för landsbygdskommuner med ibland mycket stora avstånd.

De möjligheter som redan nu finns för kontaktgrupper att verka är värdefulla — jag tänker då på byalag etc. Men det är nödvändigt att också finna nya vägar. Vi måste ha en starkare organisation härvidlag.

För att ge kommundelsraden en betydelsefull status måste lagstiftningsåtgärder komma till stand. Från centern har vi den målsättningen att kommundelsråden för det första skall väljas direkt av folket — då garanteras just att råden på bästa sätt speglar folkopinionen, och det är viktigt — och för det andra att raden om möjligt också skall få mindre, förvaltande uppgifter, vilket ju ingår i en strävan att decentralisera samhället även på detta område.

Kommundelsradens yttrande- och förslagsrätt måste göras synnerligen vid. Råden bör ses som ett instrument för att direkt inhämta folkopinionen i lokala frågor och vara ett forum för kontakt och information.

Frågan om kommundelsråd skall enligt direktiven prövas av 1970 års utredning om den kommunala demokratin. Självfallet bör utredningen få arbeta och lägga fram förslag i vanlig ordning, men det är av största vikt att kommunerna får möjligheter att så snart som möjligt införa kommundelsråd med tidigare skisserade uppgifter, och detta bör ske så nära kommunsammanläggningstillfället som möjligt. Detta har vi från centern givit uttryck för i reservationen 2 till konstitutionsutskottets betänkande nr 20. Vi förutsätter i den reservationen att utredningen med viss förtur behandlar frågan om kommundelsråd, så att vi snart kan få förslag på vilka vi kan ta ställning och besluta om införande av sådana råd, hoppas jag.

Herr Molin uttalade sin förvåning över att vi från centern i utskottet har gått ifrån det motionsyrkande som finns på denna punkt, och han förmodade att det kunde föreligga ett missförstånd därvidlag. Men det är väl litet felaktigt att påstå det här i kammaren, när vi i utskottet hade en så ingående diskussion om det tidsschema som vi baserade vårt ställningstagande på. Som alla förstår är det en mycket stor fråga om vi skall ge kommundelsråden den status som vi vill att de skall ha. Den frågan måste därför utredas. Och vi förutsätter att utredningen tar itu med den saken så snart som möjligt och framlägger förslag. Vi menar att vår reservation är ett uttryck för vad vi vill kalla den reella möjligheten att i nuläget komma snabbast fram. Från centern har vi inte vare sig i motionen eller i reservationen talat för att valet av kommundelsråd skulle

ske samtidigt med övriga kommunala val. Det är inte nödvändigt. Troligen är det lyckligare att det valet sker vid ett särskilt tillfälle. Det är tillräckligt med de tre val som vi nu har samma dag.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 2.

Nr 44

Onsdagen den
17 mars 1971

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till aftonsammanträdet.

§ 20 Interpellation nr 77 ang. läroböckernas behandling av jordbruket

Ordet lämnades på begäran till

Herr FAGELSBO (c), som yttrade:

Fru talman! Det svenska jordbruket har under de senaste årtiondena genomgått en omfattande rationalisering. Mekaniseringen har drivits långt. Den mänskliga arbetskraften har i stor utsträckning ersatts av maskiner. Traktorerna har kommit att inta hästarnas tidigare dominerande ställning som dragare.

Vissa i skolorna använda läroböcker ger emellertid en beskrivning av det svenska jordbruket av i dag utan tillräcklig hänsyn till den utveckling som ägt rum. Framställningen är sådan att den grundlägger en felaktig inställning hos eleverna beträffande jordbruket. I en bok, betitlad Mera om Mälardalen och tryckt 1969, kan man sålunda läsa följande: "Redan föregående höst har man plöjt jorden, så därför räcker det nu med att göra den lucker med hjälp av harv som dras av häst eller oftare släpas efter traktor." Samma bok lämnar denna beskrivning av dem som arbetar i jordbruket och deras villkor: "Många av statarna hade liten ersättning för sitt hårda slit i arbetet och deras bostäder var dåliga. Numera har statsystemet upphört. De som arbetar med jordbruket i Mälardalen kallas lantarbetare. De bor i moderna bostäder, och de har framför allt fått en betydligt bättre lön som utbetalas kontant." I en år 1970 tryckt geografibok för årskurs 1 i gymnasiet beledsagas en bild, föreställande en traktor av märket BM 20 med bogserad skördetröska, av följande text: "Det svenska jordbruket har blivit mer och mer mekaniserat med hjälp av moderna maskiner." Den traktor som avbildas har inte förekommit i marknaden på mycket länge.

Det är av stor vikt att läroböckerna återger jordbrukets förhållanden på ett mera verklighetsförankrat sätt. Läroboksförfattarna måste lära sig mera om det som de skriver om.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens medgivande att till herr utbildningsministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till att läroböckernas behandling av jordbruket blir mera verklighetsförankrad?

Denna anhöllan bordlades.

§ 21 Interpellation nr 78 ang. skyldigheten att anmäla barnmisshandel,
m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (c), som yttrade:

Fru talman! I dagarna har återigen ett fall av grym barnmisshandel uppdagats. En treårig flicka har misshandlats till döds. Enligt rättsläkaren hade barnet blivit utsatt för oavbruten misshandel i minst 14 dagar innan döden befriade henne från de fruktansvärda lidandena. Denna skakande händelse upprör oss alla, liksom tidigare händelser av detta slag gjort. Här i riksdagen har vi då och då diskuterat dessa frågor, och krav har rests på ändrade lagbestämmelser för att i möjligaste mån förebygga eller i varje fall bringa ner antalet uppenbara barnmisshandelsfall.

Av socialstyrelsens utredning på området för några år sedan framkom att barnmisshandeln tenderar att öka. Det finns anledning tro att detta sammanhänger med den allmänna tendensen till tilltagande alkohol- och narkotikamissbruk bland föräldrar. Det enligt min mening mest skrämmande resultatet i den av socialstyrelsen gjorda undersökningen är emellertid att även till synes friska och normala föräldrar gör sig skyldiga till så grava brott som barnmisshandel är. Detta är särskilt skrämmande då det i sådana fall måste vara svårare att spåra upp fallen än t. ex. när det gäller alkoholiserade föräldrar som redan kan vara föremål för socialvårdande myndigheters uppmärksamhet. Vidare kan det vara lättare att bedöma en barnmisshandel hos "normala" föräldrar som en engångsföreteelse eller tillfällighet för vilken anmälningsskyldighet inte anses vara påkallad. Ett sådant synsätt kan självfallet i hög grad diskuteras men torde vara en av orsakerna till att de flesta fallen av barnmisshandel trots allt är dolda.

För ett par år sedan tog jag upp frågan i en interpellation om sådana ändringar i barnavårdslagen att småbarns rättsskydd i möjligaste mån säkras. I samband med dessa frågor har såvitt jag erfarit i första hand de vuxnas anonymitetsskydd diskuterats, dvs. att personer som anmäler barnmisshandel skall garanteras att hans eller hennes namn inte utlämnas, om vederbörande så önskar. Av allt att döma är lagen i fråga om både sekretess och anmälningsskyldighet så vagt och oklart formulerad att många t. o. m. starkt misstänkta fall av barnmisshandel därigenom inte kommer till myndigheternas kännedom. Rädslan för repressalier eller annat obehag gör att personer drar sig för att anmäla misstänkta föräldrar eller andra barnavårdare.

Socialstyrelsen föreslog vissa ändringar i barnavårdslagen, bl. a. att 93 § skulle omskrivas så att alla läkare, lärare, sjuksköterskor och barnmorskor i allmän eller enskild tjänst är skyldiga att utan dröjsmål anmäla misstänkt eller konstaterad barnmisshandel. Vid tiden för min interpellation för ett år sedan var socialstyrelsens förslag på remiss, varför inga närmare besked om eventuella lagändringar då kunde lämnas från regeringens sida.

Jag vill emellertid starkt understryka som min uppfattning att anmälningsskyldigheten bör utsträckas att omfatta även sådana utomstående — grannar, anhöriga och vänner — som kunnat konstatera eller hyser

starka misstankar om barnmisshandel i sin nära omgivning. Detta förutsätter emellertid alldeles självfallet att anonymiteten garanteras för dessa personer.

Barnen är de mest rättslösa i vårt samhälle, varför det i första hand måste vara deras rättsskydd som vi genom konkreta lagändringar eller tillägg i gällande lag måste söka stärka. När anmälningsskyldigheten diskuteras får man en stark känsla av att det är de vuxnas rättstrygghet man är angelägen om att slå vakt om. Detta är visserligen utomordentligt viktigt eftersom anmälningsskyldigheten gäller barnens bästa, men i grunden är det barnens rättsliga trygghet som måste vara riktpunkten när lagstiftningsåtgärder skall vidtas.

Med hänvisning till vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr justitieministern få ställa följande fråga:

Avser statsrådet vidta åtgärder för att sådana ändringar eller tillägg i gällande lag åstadkommes att dels anmälningsskyldigheten när det gäller barnmisshandel utvidgas, dels att garantier för anonymitetsskydd skapas för personer som på grund av misstanke om barnmisshandel anmäler detta till vederbörande myndigheter?

Denna anhållan bordlades.

§ 22 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 32 angående stöd till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet m. m.

Nr 41 angående anslag till statens växtsortnämnd m. m.

§ 23 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till
Herr MOLIN (fp), som yttrade:

Fru talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 27 och 28 måtte på grund av ärendenas vikt utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, dvs. första plenum efter onsdagen den 31 mars.

Denna hemställan bifölls.

§ 24 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 135 Herr *Wikner* (s) till statsrådet fru Odhnoff om åtgärder för att förhindra barnmisshandel:

Kommer statsrådet att vidtaga några åtgärder för att förhindra misshandel av minderåriga barn?

Nr 136 Herr *Norrbj* i Åkersberga (fp) till herr statsrådet Löfberg om flexibel arbetstid för statsanställda:

Är statsrådet beredd att medverka till att flexibel arbetstid, s. k. flexitid, i största möjliga utsträckning erbjuds de statsanställda?

Nr 137 Herr *Werner* i Malmö (m) till herr justitieministern angående skyddet mot barnmisshandel:

Anser statsrådet att samhället genom lagstiftning och andra förebyggande åtgärder givit ett mot rimliga krav svarande skydd mot barnmisshandel?

Nr 138 Herr *Brundin* (m) till herr justitieministern angående innebörden av artikel 4 i konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna m. m.:

Anser statsrådet att tillämpning av lagen om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal utgör sådan avvikelse från art. 4 i Europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna att skyldighet föreligger att enligt konventionens art. 15 göra anmälan till Europarådets generalsekreterare?

Nr 139 Herr *Björk* i Göteborg (s) till herr justitieministern angående utnyttjandet av tekniska hjälpmedel för viss kontroll utifrån av enskilds bostad:

Anser statsrådet att ett statligt verks utnyttjande av särskilda tekniska hjälpmedel för kontroll utifrån av förekomsten av föremål i enskilds bostad står i god överensstämmelse med principerna för den planerade lagstiftningen angående skydd mot avlyssning?

Nr 140 Herr *Wijkman* (m) till herr statsministern om gottgörelse till facklig organisation för utlagda konfliktmedel:

Anser statsministern att facklig organisation, vilken under konflikt använt hopsparade medel för att hävda sina medlemmars intressen, bör kunna komma i åtnjutande av gottgörelse från staten för utlagda konfliktmedel i det fall staten sätter konfliktåtgärderna ur spel exempelvis genom en lag om tjänsteplikt?

Nr 141 Herr *Brundin* (m) till herr kommunikationsministern angående riksdagens medverkan vid bestämmandet av hastighetsgränser för vägtrafiken:

Anser herr Statsrådet att tredje lagutskottets utlåtande nr 38 1967 ang. riksdagens medverkan vid framtida reglering av hastigheterna på de allmänna vägarna har beaktats?

Nr 142 Fru *Dahl* (s) till herr justitieministern angående erfarenheterna av 1966 års beslut om förbud mot kroppsaga m. m. som uppfostringsmedel:

Vill statsrådet redogöra för de erfarenheter som vunnits av de ändringar som 1966 gjordes av föräldrabalkens bestämmelser om kroppsaga m. m. som uppfostringsmedel?

Nr 44

Onsdagen den
17 mars 1971

Nr 143 Herr *Håkansson* (c) till herr kommunikationsministern angående grunderna för beslut om ändringar av hastighetsgränserna för vägtrafiken:

Vilka vetenskapliga rön eller praktiska försök anser regeringen erforderliga som grund för beslut om ändringar av hastighetsgränserna för vägtrafiken?

§ 25 Kammarén åtskildes kl. 17.00.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert